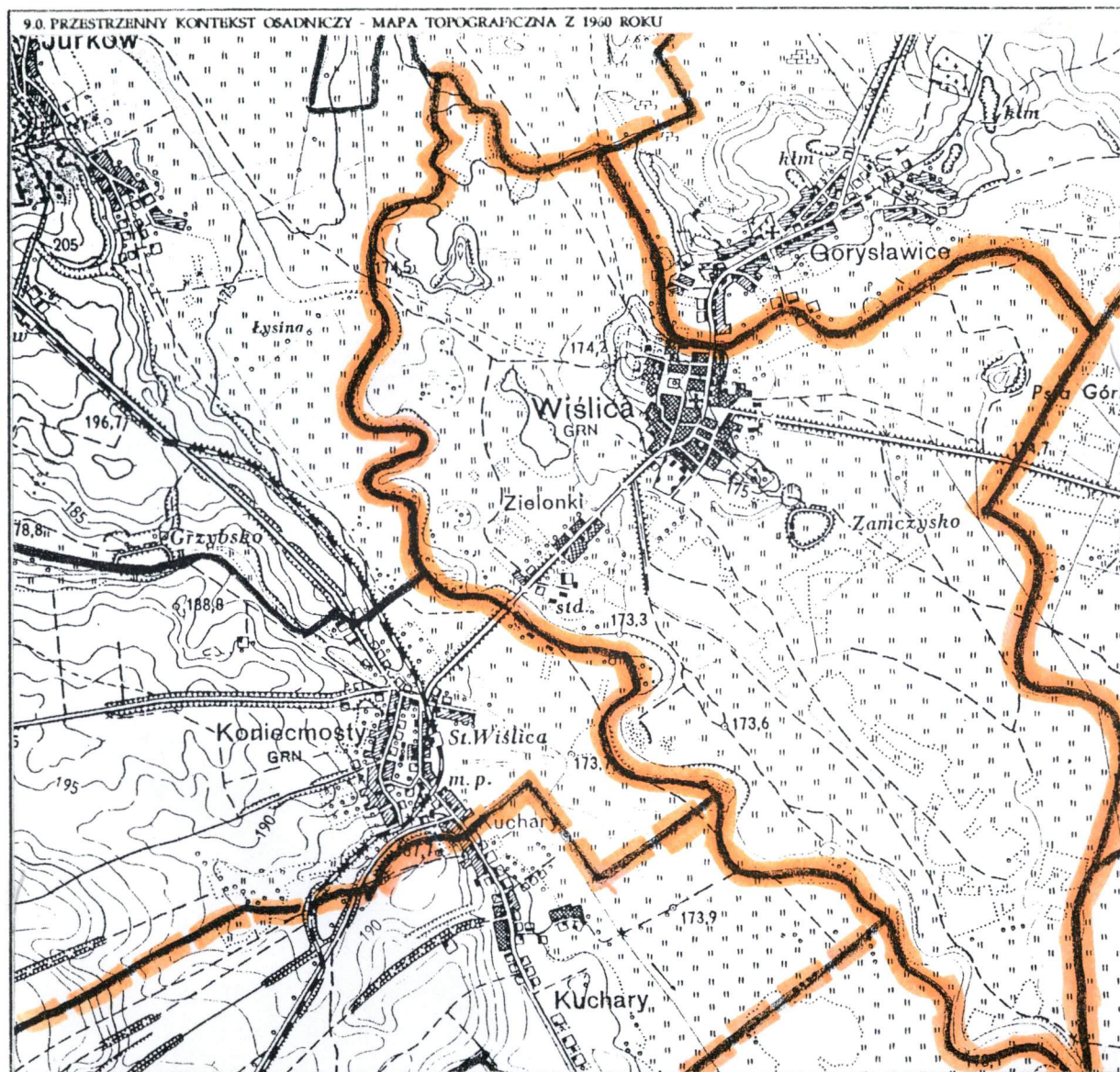

PAŃSTWOWA SŁUŻBA OCHRONY ZABYTKÓW O. W. KIELCE EVIDENCJA ZABYTKOWYCH JEDNOSTEK OSADNICZYCH / UKŁADÓW URBANISTYCZNYCH WOJEWÓDZTWA KIELECKIEGO		A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z Nr 3028																									
1.0. MIEJSCOWOŚĆ: WIŚLICA		2.0. NAJSTARSZE NAZWY MIEJSCOWOŚCI/ROD./OBOCZNOŚCI NAZW: VISLA, WISLA/1105/, VISLICIA/1135/, VISLICA/1224/, VYSLY/1445/, VYSLICIA, WISLICIA, WYSLICZIA, VYSLYCA, VYSLYCZA																								3.0. WPIS DO REJESTRU: 3.1. NUMER: 3.2. DATA:	

4.0. SYNTETYCZNA CHARAKTERYSTYKA PROCESÓW URBANIZACYJNYCH:
 4.1. CHARAKTER OSADY PRZED LOKACJĄ: 4.2. ROK NADANIA PRAW MIEJSKICH: 4.3. RODZAJ NADANEGO/WZNOWIONEGO PRAWA: 4.4. RODZAJ WŁASNOŚCI MIASTA: 4.5. ROK UTRATY PRAW MIEJSKICH: 4.6. OBECNY STATUS OSADNICZY / FUNKCJA: 4.7. ROK PRZYWRÓCENIA PRAW MIEJSKICH:
 GRÓD WCZESNOŚRED. PRZED 1326/XIII WIEK ? ?/ 1409 - MAGDEBURSKIE KRÓLEWSKA /M.F.ZĄDOWE/1869 OSADA/OŚRODEK GMINY

5.0. LOKALIZACJA WEDŁUG PODZIAŁU FIZYCZNO-GEOGRAFICZNEGO POLSKI (W UKŁADZIE KONDRACKIEGO 1988):
 5.1. KOD XXXXX: 342. 25/GRANICA 342.26
 5.2. NAZWA PROWINCJE: WYŻYNY POLSKIE
 5.3. NAZWA POLPROWINCJE: WYŻYNA ŚRODKOWOMAŁOPOLSKA
 5.4. NAZWA MAKROREGIONU: NIECKA NIDZIAŃSKA
 5.5. NAZWA MEZOREGIONU: DOLINA NIDY/GRANICA NIECKI SOLECKIEJ
 5.6. NAZWA (MIKRO)REGIONU:

6.0. WSPÓŁRZĘDNE GEOGRAFICZNE RYNKU:
 6.1. DŁUGOŚĆ GEOGRAFICZNA: 50° 20' 55" N 6.2. SZEROKOŚĆ GEOGRAFICZNA: 20° 40' 35" E

7.0. PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA MIEJSCOWOŚCI / AKTUALNA, POPRZEDNIA/
 7.1. AKTUALNA PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA: 7.2. POPRZEDNIA PRZYNALEŻNOŚĆ ADMINISTRACYJNA/1974:
 7.1.1. WOJEWÓDZTWO: KIELECKIE 7.2.1. WOJEWÓDZTWO: KIELECKIE
 7.1.2. GMINA: WIŚLICA 7.2.2. POWIAT: BUSKO-ZDRÓJ

8.0. HERB MIASTA, PIECZĘĆ MIASTA:
 8.1. DOMNIEMANY HERB WIŚLICY

8.2. PIECZĘĆ MIASTA Z ROKU 1571

8.3. PIECZĘĆ MIASTA Z XVIII WIEKU (B.Czart-Wiśtyg)

101. PERKOWYZACJA DZIEŁÓW WIŚLICY I FAZY ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WEDŁUG ZOSTA WARTOŁOWSKIEJ (1966) GŁÓWNYM ARCHEOLOGA WIŚLICY W LATACH 1949-69:

OKRES I - Wiślica w organizacji plemiennej wiek IX - 879
- budowa grodu plemiennego Wiślan na kulminacji wyspy miejskiej, otoczonego fortyfikacją w postaci fosy i drewniano-glinianej konstrukcji wału - IX wiek,
- zniszczenie grodu przez pożar w czasie najazdu Świętopelka w 879 roku,
- budowa prowizorycznego baptysterium (centralna część wyspy miejskiej), przyjęcie chrztu przez Księcia Wiślan, według obrządku metodiańskiego.

OKRES II - Wiślica w ramach państw wczesno-feudalnych 879 - 1135
a/zależność kościelna od Moraw i Czech 879 - 990
- teren grodu plemiennego na kulminacji wyspy zostaje zniwelowany, fosa zasypana, glina z konstrukcji obronnych rozprowadzona, przez co powierzchnia kulminacji zostaje rozszerzona i wyrównana,
- wzniesiona zostaje rotunda o wewnętrznych konchach na w/w kulminacji,
- na miejscu reliktów prowizorycznej misy chrzcielnej z 879 roku wzniesiony zostaje kościółek.

b/zależność polityczna od Polski, kościelna autonomia 990 - 1135
- dobudowa kaplicy grobowej do kościółka,
- budowa kompleksu palatinalnego na kulminacji (palatium w skrzydle północnym, kolumnada wokół istniejącej już rotundy i adaptacja jej przez wprowadzenie empory, prostopadły domus z przyległą rotundą o absydie orientowanej na północny-wschód, utwardzony dziedziniec) - niewykluczona rezydencja biskupia,
- budowa grodu wojskowego Piastów na wyspie grodziskowej,
- zniszczenie grodu wojskowego przez pożar w końcu XI wieku około 1080 roku, w czasie buntu możnych przeciw Bolesławowi Śmiałemu,
- budowa kościoła z kryptą na wyspie miejskiej w pobliżu kościółka z kaplicą grobową (za panowania Władysława Hermana, krypta poświęcona ofiarom buntu możnych, stłumionego przez Bolesława Krzywoustego, zdrada księcia oraz wydanie Wiślicy na łup wojskom - zagłada mieszkańców jak też spalenie miasta, w tym założenia palatinalnego w roku 1135.

OKRES III - Wiślica w ramach Polski dzielnicowej: 1135 - 1320
a/odrodzenie Wiślicy jako ośrodka terytorialnego i jej udział w walkach o tron krakowski: 1135 - 1241
- wydzielenie dzielnicy wiślickiej z dzielnicy sandomierskiej dla Kazimierza Sprawiedliwego w latach 1173-1177,
- odbudowa grodu wojskowego na wyspie grodziskowej w drugiej połowie XII wieku (wzniesienie potężnych murów obwodowych, wyrównanie dziedzińca, wykucie studni - pozostawienie drewnianej bramy jest skutkiem rezygnacji Kazimierza Sprawiedliwego z budowy tu rezydencji książęcej - dokończenie budowy nastąpiło jedynie pod kątem potrzeb administracyjnych i wojskowych),
- rozbiora kościoła z kryptą i pozostałości palatium,
- budowa bazyliki z wieżami na miejscu starszego kościoła z kryptą, wykorzystano tu kamień z domusa i rotundy absydowej,
- rozebranie kościoła z dobudowaną kaplicą grobową,

- na miejscu założenia palatinalnego powstaje cmentarz, z grobami datowanymi na XII i XIII wiek,
- spór o Wiślicę i 3 inne grody między Księciem Krakowa Mieszkiem Starym a synami Kazimierza - Leszkiem i Konradem zakończony powrotem Wiślicy do ziemi Sandomierskiej w 1202 roku,
- Wiślica od początku XIII wieku ośrodkiem Kasztelanii, miejscem kolokwium książęcych - książę Grzymisławy oraz Leszka, w latach 1229 i 1239 występują wojewodowie wiślicki Mściwoj i Pakosław,
- zniszczenie grodu wojskowego na wyspie grodziskowej przez Tatarów w 1241 roku (spalenie bramy i zabudowań, brak śladów walki).

b/Wiślica nie tylko ośrodkiem terytorialnym ale i miejskim - zaangażowana w sprawy ogólnopolskie:
- Grod wojskowy na wyspie grodziskowej pozostaje nieodbudowany, kasztelanowie wiślicki mają swą siedzibę w mieście (nie została zlokalizowana w czasie prac wykopaliskowych),
- Konrad Mazowiecki w okresie walki o Kraków obsadza w Wiślicy swego syna Bolesława (1242-1246),
- W roku 1290 roku Książę Sandomierski Władysław Łokietek zajmuje Wiślicę, w 1291 opuszcza ją - pokorany przez czeskie wojska pod wodzą Tobiasza, biskupa Pragi,
- biskup Muskata umacnia obronność Wiślicy, rozbiera całkowicie jeden kościół na kamień, drugi częściowo - dobudowując do niego wieżę obronną i dormitorium,
- w roku 1304 wojska Łokietka zdobywają Wiślicę,
- Łokietek posiada swą siedzibę w Wiślicy, prawdopodobnie na miejscu późniejszego zamku Kazimierza Wielkiego (domniemane południowo-zachodnie tereny wyspy miejskiej),
- Wiślica częstym miejscem zjazdów rycerstwa,
- zapoczątkowanie przez Łokietka budowy kolegiaty gotyckiej,
- funkcjonuje ośrodek kasztelański i ośrodek władz kościelnych oraz ukształtowane miasto średniowieczne.

Okres IV - Wiślica pod opieką królów polskich 1320 - 1657
a/wzrost znaczenia Wiślicy jako ośrodka terytorialnego i miejskiego w skali ogólnopolskiej: 1321 - 1471
- Wiślica częstym miejscem pobytu Królów Polski oraz zjazdów rycerstwa i duchowieństwa (statuty wiślickie 1374, proces królowej Jadwigi 1380, itp.),
- w 1345 roku miasto otoczone jest murami, posiada zamek królewski (niezlokalizowany archeologicznie), gotycką kolegiatę,
- przed rokiem 1471 powstaje dom wikariuszów i dzwonnica - z fundacji Jana Długosza,
- w roku 1418 miasto otrzymuje królewski przywilej handlu solą,
- w roku 1471 wielki pożar niszczy Wiślicę - prócz Kolegiaty i Domu Długosza (wikariatu).

b/rozwój Wiślicy jako miasta nowożytnego: 1471 - 1657
- między 1471 a 1518 następują istotne zmiany w układzie przestrzennym miasta - w miejscu spalonych domów wytyczona zostaje szeroka ulica przełotowa, omijająca rynek od wschodu,
- kolejne przywileje królewskie umacniają Wiślicę w handlu i składowaniu soli (1471, 1493, 1509),
- rozwój Wiślicy w poważny ośrodek miejski, handlowy i produkcyjny (w latach dwudziestych XVI wieku istniało 12 cechów, król Zygmunt I zezwala na budowę wodociągu w 1529),
- miasto buduje "magno sumptu" groble i mosty, od 1538 prawo szynkowania winem i gorzałką, mieszczanie mają 2 miary, 13 słodowni, cegielnię (1539) i folusz (1546), [cd wkladku nr 7]

11.0. CHARAKTERYSTYKA UKŁADU OSADNICZEGO.

11.1. LOKALIZACJA.

Wiślica położona jest w południowej części województwa Kieleckiego, około 57 km na południe od Kielc, 60 km na wschód od Krakowa i 85 km na południowy zachód od Sandomierza. Leży w połowie ciągu drogowego ważnej drogi państwowej Kraków-Proszowice-Kazimierza Wielka-Busko-Kielce. W najbliższym sąsiedztwie graniczy z sołectwami Gorzysławice, Szerbaków, Szczytńca, Ostrów, Kuchary, Koniecmosty, Jurków i Sielec. Usytuowana jest w południowym odcinku mezoregionu Doliny Nidy na pograniczu z mezoregionem Niecki Soieckiej inaczej zwanej Lejką Wiślicką - w obrębie którego leży Gorzysławice. Cały jej teren leży wewnątrz Nidziańskiego Parku Krajobrazowego.

11.2. UKŁAD PRZESTRZENNY.

11.1.1. UKŁAD TOPOGRAFICZNY REJONU UKŁADU OSADNICZEGO.

Teren w granicach administracyjnych Wiślicy obejmuje zalewowe i podmokłą dolinę rzeczną z wyspowymi, nieco kopulastymi skałkami i gipsowymi. Na największej z nich położone jest byłe miasto (tzw. wyspa miejska). Sąsiadujące od południowego wschodu wzgórza - zwane "Zamczysko" (tzw. wyspa grodziskowa) i od południowego zachodu płaskowzgórza - "Zielonki" są elementami historycznego układu osadniczego, zaś pograniczne wzgórza - "Psia Górka" na północnym wschodzie oraz bezimienne wzgórza na północnym zachodzie powiązane są tradycją dawnej eksploatacji gipsu i lokalnymi legendami. Dolina Nidy jest prawie płaska z lokalnymi płytkimi zakłębieniami o miejscowo stagnującej wodzie oraz niecc głębszymi korycie rzeki, płynącej wzdłuż zachodnich granic sołectwa. Między brzegiem doliny w Koniecmostach a wyspą "Zielonki" oraz wyspą miejską przeprowadzona jest wysoka grobla. Krótsza i niższa grobla wiąże tę wyspę z półwyspem gorzysławickim. Dolina rzeczna posiada wysokość 173,5-174,0 m nad poziom morza, wyspa miejska wypiętrza się do 188,5 m n.p.m. (różnica 15 m), wyspa grodziskowa wznosi się do 179,0 m n.p.m. (różnica 5,5 m), wyspa "Zielonki" ma najwyższy punkt na rzędnej 175,5 m n.p.m. (różnica 2,0 m). Poziom powodziowy sięga 174,5 - 175,0 m n.p.m. Wyspa miejska posiada wyraźną asymetrię sylwety widzianej od południa lub północy - z głównych ciągów i punktów widokowych. Kulminacja i znaczne spadki występują w części zachodniej oraz łagodny stok w części wschodniej. Pierwotnie kulminacja osiągała poziom wyższy o co najmniej 1 m i była bardziej stroma, natomiast rejon Kolegiaty - w trakcie jej budowy - był obniżony wówczas o około 2 m. Teren wyspy był również wielokrotnie niwelowany w innych miejscach pod place, ulice, zabudowę, itp. - patrz punkt nr 17 niniejszej karty. Zabudowa wyspy miejskiej koncentruje się powyżej rzędnej 177,5 m, przy czym zespół kolegiacki leży na warstwach 181,5-182,0 m n.p.m. (około 8 m nad doliną), rynek na 182,5-186,0 m n.p.m. (około 9-12,5 m), zabudowa bloków przyrynkowych wkracza na rzędną maksymalną 188,0 m (około 14,5 m nad poziomem doliny). Wyspa grodziskowa ma sylwetę o dosyć stromych stokach oraz prawie wyrównanym w poziomie wierzchu wałów obronnych. Wnętrze wyspy okształcone jest niwelacjami historycznymi. Grafika rzeźby terenu obu wysp oraz głównych przekrojów zamieszczona jest w rozdziale "Analizy zmian przestrzennych" zewnętrznego załącznika - "Analizy zmian demograficznych, przestrzennych i koniopolitycznych", układ warstwowy jest też widoczny na wkladkach z planami. [cd wkladka nr 3]

Jan Długosz wywodził nazwę "Wiślica" (Vislicia) od imienia potomka Popiela - legendarnego księcia Wiślan, czy też Wiśliczan - Wisława (Vislaus decorus), znanego z eposu o Wiślawie i Heligundzie. Kopertowska (1984) przypuszcza, że rzeka Nida mogła zwać się niejdyś Wiślicą, czyli małą Wisłą, a miejscowość wzięła od niej nazwę. Rospond (1984) uważa, iż nazwa pierwotna brzmiała "Wista" (Visla), co ma wynikać z przekazu IX wiecznej Legendy Pannańskiej o pogańskim księciu bardzo potężnym, siedzącym w Wiśle". Nie wyklucza on również urobienia od nazwy etnicznej "Wiślanie". Słowo "Wisła" wyprowadza on od praindoeuropejskiego "weis-", "vis-" oznaczającego "płynąć, ciec". Słowa "wisła" i "wiślica" oznaczano również miejsca rozlewisk wolnych oraz rozpotłów nurtu rzek - co niewątpliwie odpowiada pierwotnemu położeniu grodu wiślickiego i późniejszego miasta.

14.0. NASYCENIE ZABYTKAMI (WYKAZ, REJESTR, LOKALIZACJE):

Mimo tysiącletniej metryki Wiślica posiada zaledwie poniżej 30 obiektów i zespołów zabytkowych objętych wykazem adresowym lub wpisanym do rejestru konserwatorskiego. Poza nielicznymi zabytkami z X-XVII wieku - o najwyższej wartości ogólnopolskiej - dominują domy mieszkalne z II połowy wieku XIX i początków wieku XX, mające istotne znaczenie lokalne w zakresie świadków skali, gąwrytów i detalu byleż zabudowy miejskiej. Główną przyczyną niskiego obecnie nasycenia zabytkami były wielokrotne zniszczenia miasta w trakcie klęsk naturalnych i wojen.

Wykaz zabytków, lokalizacje - patrz wkładka nr 9a
Rejestr zabytków, lokalizacje - patrz wkładka nr 9b

16.0. POWIERZCHNIE OBSZARU ZABYTKOWEGO, ILOŚĆ PARCEL BUDOWLANYCH:

Powierzchnia obszaru administracyjnego Wiślicy wynosiła w roku 1960 około 877 hektarów, z czego obszar zainwestowania osadniczego 200 ha. Historycznie Wiślica posiadała w swym obrębie dwa przedmieścia - św. Wawrzyńca (obecne Gorzysławice) i Kuchary. Posiadała również grunty Borka i Wiśniówki nadane przez starostę Krzysztofa Zbarskiego. W 1543 roku mieszczanie płacili podatek z 19 łanów, głównie przedmiejskich. W latach 1607-1617 płacono z 26,5 łana (łań polski miał 21,3 ha). Brak jest danych o powierzchni samego miasta - była ona jednak zapewne niewiele mniejsza niż obecnie. Od średniowiecza do końca XIX wieku ilość domów (parceli) wahała się między liczbą 100 a 200. Patrz odrębny załącznik "Analizy zmian..."

18.0. PODSTAWOWA IKONOGRAFIA HISTORYCZNA:

Wiślica posiada stosunkowo duży zasób ikonograficzny, niestety jednak obejmujący głównie lata powojenne i w mniejszym stopniu międzywojenne, zdominowany przez fotografie i aerofotografie. Fotografie z końca XIX w. i okresu do roku 1918 są nieliczne. Wcześniejszy okres nie wykracza poza początki wieku XIX (według dotychczasowego rozpoznania) i obejmuje widoki panoramyczne miasta, fragmenty przyrunkowe, zespół kolegiacki, św. Ducha i św. Wawrzyńca (przedmieście gorzysławickie) oraz detale - w grafice i malarstwie. Nieznana jest ikonografia związana z liczną gminą żydowską, obiektami produkcyjnymi, innymi fragmentami miasta. Omówienie rozpoznanej ikonografii historycznej zawarte jest w załączniku "Analizy zmian..." a przykłady zamieszczono ponadto na wkładkach nr 19, 20 (aerofotografie z roku 1967 na wkładce nr 21).

20.0. PRACE ARCHEOLOGICZNE

Prace archeologiczne na terenie Wiślicy i jej sąsiedztwa prowadzone były od lat 20 bieżącego wieku przez konserwatora-archeologa J. Żurowskiego z Krakowa - głównie na terenie wyspy grodziskowej-tzw. Zamczyska i ródka Łokietka. Prowadzono wtedy do wykupu tego terenu z rąk prywatnych. Po wojnie - w r. 1947 rozpoznanie Wiślicy wznowił J. Jamroz z Uniwersytetu Warszawskiego, zaś od 1949 r. rozpoczęto systematyczne badania wyspy grodziskowej (Z. Wartolowska, W. Antoniewicz). Badania miejskie podjęto w roku 1958 i prowadzono je do roku 1968 w ramach Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem - w poszerzonym składzie. Tylko część badań była publikowana - wznowiano je więc sporadycznie w latach późniejszych dla wyjaśnienia. Od 1995 r. ponownie bada rejon regii W. Gliński (wkładka 26).

13.0. HISTORYCZNE NAZWY LOKALNE (ULICE, PLACE, POLA, WODY, DRY, ROKI, OBECNIE):

- Regia/1470 - zamek lub królewskozaczyna rejonu kulturowej miejskiej
- platea Cracoviensi - ul. Krakowska/1470, Kościelna?/1876, Długosza
- platea Sidlovska - ul. Szydłowska/1470, potem Buska jak niżej?
- platea fabrorum - ul. Kowalska/XV w., potem ?
- via Camerae Salis - ul. Solna/XV w., potem Buska?
- platea Busciensi - ul. Buska/1518, Długa/1852, 1876, 1890, Bat. Chłopskich
- Salinatio Visliciensis - Plac Solny/XVI w., rejon św. Marcina/szkoly
- Rynek/1859 - Plac Królowej Jadwigi/1950, obecny Rynek
- Plac Zamkowy/1950 - obecny Plac Solny
- Targowisko/1890 - obecny Plac Solny/Zamkowy?
- ul. Jatkowa/1859 - obecna Targowa,
- ul. Nowa/1859 - obecna Jasna,
- ul. Zatylna/1859, 1890 - obecna Złota,
- ul. Bużnica/1837 - obecna Złota? Okopowa przy Złotej?

15.0. STAN ZABYTKÓW, STREFY OCHRONY KONSERWATORSKIEJ:

Generalnie można stwierdzić średni a niekiedy zły stan obiektów mieszkalnych, dobry lub średni stan obiektów sakralnych, zły stan pozostałości cmentarza żydowskiego, utrzymanie znanych relikwów archeologicznych bez istotnych zmian (nie są wykluczone zniszczenia relikwów w miejscach nie rozpoznanych dotychczas). Wszystkie zachowane obiekty mają konstrukcję murowaną, natomiast w obiektach archeologicznych występują również konstrukcje ziemne lub drewniane. Brak rozpoznania stanu licznych kamiennych piwnic. W układzie urbanistycznym występują lokalne odkształcenia - vide p.17. Stan z przełomu 1994/1995 i z roku 1995 widoczny jest na zdjęciach zamieszczonych w tomie III załącznika "Wybór źródeł i materiałów", powtórzonych częściowo na wkładkach nr 10-18.

17.0. ODKSZTAŁCENIA UKŁADU, ZACHOWANE WALORY KRAJOBRAZOWE:

Całość układu osadniczego jest efektem wielokrotnych nawarstwień a układ pierwotny został odkształcony lokalnie - niekiedy znacznie, zarówno w wyniku historycznych akcji budowlanych, jak też ze względu na bardzo liczne klęski żywiołowe i wojenne. Wystąpiły tu:
- pożary całego miasta lub dużych jego połaci i zmiany przy odbudowie,
- zniszczenia wojenne całości lub znacznych części terenów - skutki j/w
- niwelacje terenu pod budowę głównych obiektów, placów, ulic, itp.
- akcje lokacyjne miasta, prawdopodobnie powtarzane po zniszczeniach,
- regulacje urbanistyczne fragmentów miasta (zapewne też w XIX wieku),
- łączenia lub wtórne podziały parcel, rozbiórki i przebudowy obiektów,
- zmiany sylwety historycznej przez rozbiórki dominant, nowe obiekty.

19.0. ZACHOWANE PLANY HISTORYCZNE, AKTUALNY I ŁAN MIEJSCOWY:

Sporządzone w XIX wieku plany regulacyjne, restauracyjne, niwelacyjne, i inne - ustalone w toku kwerend nie zostały dotychczas odratowane poza ich fragmentami - bez rejestrów pomiarowych oraz niekiedy bez możliwości jednoznacznego zlokalizowania na współczesnym planie Wiślicy. Mimo tego odnalezienie fragmenty planu Potockiego z 1823 r. znanego z rysunku datowanego na rok 1852 oraz planów sytuacyjnych - Welkego (z roku 1859/1861) i Pietrzykowskiego (z roku 1879) dają obraz nieistniejących dziś podziałów parcel, układu (głównych budynków, ówczesnych nazw występujących tam ulic. Omówienie poszukiwań map i planów historycznych oraz treści planów częściowych zawarte jest w załączniku "Analizy zmian demograficznych, przestrzennych i kompozycyj", patrz też wkładki nr 22-24 z reprodukcjami.

21.0. PRACE KONSERWATORSKIE LUB REWALORYZACYJNE, POSTULATY PRAC:

Prace konserwatorskie w Wiślicy prowadzone były już zaraz po I Wojnie Światowej przy odbudowie zrujnowanej kolegiaty i poważnym remoncie dzwonnicy oraz Domu Długosza. Pracami kierował osobiście architekt A. Szyszko-Bohusz, doprowadzając do istotnych zmian elewacji frontowej kościoła (po katastrofie wieży), jego wnętrza, wieżyczki i helmu dzwonnicy. Po II Wojnie i ponownych zniszczeniach tychże samych obiektów nastąpiła ich odbudowa pod nadzorem służb konserwatorskich, przy tym wewnętrznie kolegiaty odsłonięto cenne freski średniowieczne. Konserwacją objęto też detale rzeźbiarskie wnętrza kościoła i fryzu dzwonnicy. Relikw kościoła romańskiego (z "płytą orantów" w krypcie) oraz z I kolegiaty oglądać można w podziemiach kolegiaty gotyckiej, kościoła św. Mikołaja chroni pawilon.

- ul. Targowica/1890 - obecna ?
- ul. Krakowska/1890 - obecna Długosza?
- ul. Solna/1890 - obecna ?
- Grodzisko/1606 - Zarzeczko/1811, 1843, 1890, 1928 - grodziska,
- Przewóz/1843, 1869 - Zielonka/1890, Zielonki/1909 - Zielonki,
- suburbium S. Laurentii/1470 - przedmieście gorzysławickie,
- suburbium Visliciensis alias Przedmieszcze/1470 - jak wyżej,
- Staro-nieszcze/1529, 1539, 1564 - przedmieście gorzysławickie?
- Szubienice/XIX w. - pola obok cmentarza gorzysławickiego,
- Podwale/XIX w. - rejon kamieniołomu gorzysławickiego,
- Namioty, Łąki Królewskie/XVIII-XIX w. - łąki nad Nidą,
- Zabiriecz/XV-XVII w. - plac z browarami za Bramą Krakowską,

Część lokalizacji możliwa do uściślenia po dalszych badaniach.

Obiekty i zespoły zabytkowe nie posiadają odrębnych opracowań stref ochrony konserwatorskiej. Brak opracowań stref A, B, E, K - ściśle (rezerwatowej), pośredniej, ekspozycyjnej oraz krajobrazu - zarówno w odniesieniu do obiektów i zespołów, jak też dla całego krajobrazu kulturowego. Jako substytut występują strefy ochronne określone arbitralnie, w tym teren tzw. rezerwatu archeologicznego na regii, obejmujące swym zasięgiem obszary zapisane w rejestrach konserwatorskich. Elementy ochrony widokowej i krajobrazowej występują w oznaczeniach graficznych obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego - zgodnie z przekazanymi wytycznymi. Patrz załącznik "Wybór źródeł i materiałów" - Tom II oraz wkładka nr 25.

Mimo wspomnianych odkształceń historycznych i współczesnych zachowane zostały nadal lokalne walory krajobrazu historycznego:
- otoczenie łąkowo-wolne ze starorzeczem, rzeką i zielenią wysoką,
- osie widokowe wzdłuż historycznych traktów na groblach,
- sylweta wyspy miejskiej z dominantą zespołu kolegiackiego,
- sylweta wyspy grodziskowej wśród łąk i rozlewisk,
- wnętrza ulic zamknięte dominantami zabytkowymi,
- wnętrza placów otoczonych zwartą, niewysoką zabudową,
- otoczenie głównych obiektów zabytkowych,
- czytelna jeszcze gotycka kompozycja układu urbanistycznego. Jako zagrożenia można uznać dysharmonijne linie energetyczne, duże lubatory nowych obiektów, zbyt wysoką zieleni placów, itp. Patrz "Wybór źródeł..." - Tom III, "Analizy...", wkładki nr 11-18.

Wiślica posiada szereg powojennych opracowań planów ogólnych zagospodarowania przestrzennego, poczynając od roku 1960. W opracowaniach tych uwzględniane były wnioski konserwatorskie stosownie do stanu ówczesnego rozpoznania elementów i terenów zabytkowych. Aktualnie obowiązujący plan miejscowy również zawiera wykaz zabytków i określa graficznie zakres terenów chronionych. Plan ten będzie obowiązywał do roku 1999 o ile nie zostanie poddany wcześniejszym zmianom. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Wiślicy został uchwalony uchwałą nr XXI/105/93 Rady Gminnej w Wiślicy z dnia 1.04.1993 r. Kopia rysunku planu zamieszczona jest w tomie II załącznika "Wybór źródeł i materiałów" (część na wkładce nr 25).

W Dcmu Długosza urządzono tymczasowe lapidarium a niektóre cenne detale eksponuje się w Muzeum Regionalnym (- wkładka 27). Aktualnie ponownie trwają prace przy Domu Długosza. Prace rewaloryzacyjne nie prowadzono dotychczas na innych obiektach lub terenach - poza odsłoniętymi relikwami kościołów. Dla pełnego rozpoznania walorów zabytkowych Wiślicy celowe jest:
- kontynuowanie prac na regii z odnalezieniem relikwów zamku,
- przebadanie archeologiczne rynku i niezabudowanych terenów wyspy miejskiej, w tym na północ od ulicy Kilińskiego,
- przebadanie piwnic oraz lochów pod istniejącą zabudową,
- dalsze poszukiwanie planu Potockiego i ikonografii historycznej. Pożądaną jest opracowanie stref ochrony krajobrazu kulturowego.

22.0. ŹRÓDŁA ARCHIWALNE (ARCHIWA, ZESPOŁY ARCHIWALNE, SYGNATURY, AKT ARCHIWALNYCH):

Rękopiśmienne i drukowane źródła archiwalne, odnoszące się do przeszłości Wiślicy i jej historycznego zagospodarowania, w tym do opisów miasta oraz jego fragmentów i obiektów, rozproszone są w wielu archiwach, muzeach i bibliotekach kraju, obejmują wiele zespołów archiwalnych, liczących dziesiątki akt o odrębnych sygnaturach i dziesiątki tysięcy stron zapisów w różnych językach - głównie polskim, rosyjskim i łacińskim.

Kwerendy źródeł archiwalnych przeprowadzono głównie w zbiorach:

- Archiwum Państwowego w Kielcach i Archiwum Państwowego w Kielcach - Oddział w Pińczowie,
- Archiwum Diecezjalnego w Kielcach,
- Archiwum Państwowego w Krakowie,
- Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie,
- Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie,
- Biblioteki Muzeum Narodowego w Krakowie,
- Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

Pełny wykaz przeprowadzonych kwerend z podaniem sprawdzonych zespołów, akt, pozycji oraz wyszczególnieniem sygnatur jest zawarty w odrębnym załączniku "Kwerendy w archiwach, muzeach, bibliotekach", przykłady archiwaliów - w formie fotokopii lub kserokopii zamieszczone są w odrębnym załączniku "Wybór źródeł i materiałów" - Tom I. W opisach tej karty posłużono się skrótami.

23.0. ŹRÓDŁA IKONOGRAFICZNE I KARTOGRAFICZNE (RODZAJ), MIEJSCE PRZECHOWYWANIA, SYGNATURY:

Kwerendy, obejmujące rozpoznanie zasobów grafiki, malarstwa, fotografii, map historycznych i planów odnoszących się do Wiślicy, przeprowadzono zarówno w miejscach opisanych powyżej (Źródła archiwalne), jak też, między innymi, w zbiorach:

- Archiwum Państwowej Służby Ochrony Zabytków OW Kielce,
- Archiwum Biura Planowania Przestrzennego P.P. Kielce,
- Archiwum Państwowego w Radomiu,
- Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie,
- Muzeum Narodowego w Kielcach i jego oddziałach w Wiślicy oraz Pińczowie,
- Muzeum Narodowego w Krakowie,
- Muzeum Narodowego w Warszawie,
- Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach i - Pedagogicznej Biblioteki Publicznej w Kielcach,
- Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie,
- Biblioteki Narodowej w Warszawie,

Pełny wykaz przeprowadzonych kwerend z podaniem sprawdzonych zespołów, akt, pozycji oraz wyszczególnieniem sygnatur jest zawarty w odrębnym załączniku "Kwerendy w archiwach, muzeach, bibliotekach", ważniejsze przykłady - w formie fotokopii lub kserokopii zamieszczone są w odrębnym załączniku "Wybór źródeł i materiałów" - Tom II i III. Patrz także - "Analizy zmian ..." i wkładki

24.0. BIBLIOGRAFIA (AUTOR, TYTUŁ, MIEJSCE I ROK WYJANIA):

Bibliografia odnosząca się do Wiślicy liczy kilkaset pozycji książkowych i artykułów w czasopiśmie, obejmujących źródła drukowane, opracowania, katalogi, przewodniki, sprawozdania, studia itp.

Wykorzystano zarówno zasoby bibliotek publicznych, bibliotek archiwów, muzeów, uczelni, instytucji, jak też zbiory posiadane przez autora opracowania niniejszej karty.

Uwzględniono starodruki z XVIII-XIX wieku oraz pozycje do roku 1950, głównie jednak późniejsze - aż do roku 1995.

Część sprawdzonych pozycji zawiera własne obszernie bibliografie.

Pełny wykaz przeprowadzonych kwerend z podaniem sprawdzonych pozycji oraz wyszczególnieniem danych i numerów stron jest zawarty w odrębnym załączniku "Kwerendy w archiwach, muzeach, bibliotekach", ważniejsze przykłady - w formie fotokopii lub kserokopii zamieszczone są w odrębnym załączniku "Wybór źródeł i materiałów" - Tom IV i V.

We fragmentach opisowych niniejszej karty posłużono się odpowiednio skrótami bibliograficznymi wykorzystanych pozycji źródłowych.

25.0. INNE ŹRÓDŁA (RODZAJ ŹRÓDEŁ, DANE):

W opracowaniu karty i opracowaniach towarzyszących wykorzystano część zbiorów autora opracowania, zgromadzonych drogą zakupów w antykwariatach, Desie, itp. Dodatkowymi źródłami informacji były wywiady przeprowadzone z pracownikami archiwów, muzeów, bibliotek, instytucji, uczelni, zarówno bezpośrednie jak i telefoniczne. Przeprowadzono również szereg rozmów z mieszkańcami Wiślicy, sprawdzono stan obiektów i zagospodarowania miasta z wykonanymi i wentylacji fotograficznej oraz szeregu analiz. Patrz - "Wybór źródeł i materiałów" - Tom III oraz odrębny załącznik - "Analizy zmian demograficznych, przestrzennych i kompozycji".

26.0. UWAGI UZUPEŁNIAJĄCE:

27.0. ADNOTACJE O ZMIANACH I UZUPEŁNIENIACH:

28.0. OPISOWAL (IMIE, NAZWISKO, DATA, PODPIS)

TEKST: JERZY W. BIELECKI, 11.1995
 PLANY: JERZY W. BIELECKI, 11.1995, autorzy cytowani
 RYSUNKI: JERZY W. BIELECKI, 11.1995, autorzy cytowani
 ZDJĘCIA: JERZY W. BIELECKI, 11.1995, autorzy cytowani
 FOTOKOPIE: JERZY W. BIELECKI, 11.1995, autorzy cytowani

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA NEGATYWÓW: PSOZ OW KIELCE, autor

29.0. ZAŁĄCZNIKI (ILOŚĆ WKŁADKI, ILOŚĆ I NAZWA INNYCH ZAŁĄCZNIKÓW)

- Wkładki - sztuk 27.
 Załączniki zewnętrzne (w archiwum PSOZ OW Kielce):
 - "Kwerendy w archiwach, muzeach, bibliotekach", "Analizy zmian demograficznych, przestrzennych i kompozycji",
 - "Wybór źródeł i materiałów" - Tomy I-V.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):	B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):	C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):
WIŚLICA	cd punktu nr 10 - CHARAKTERYSTYKA ... - OPISY	JERZY W.BIELECKI, 11.1995

- w lustracji z roku 1564 notuje się zły stan zamku królewskiego,
 - po śmierci Batorego Zborowscy opanowują miasto w roku 1587 uniemożliwiając odbycie tu zjazdu elekcyjnego - wyboru Zygmunta III na tron polski,
 - podczas rokoszu Zebrzydowskiego z roku 1606 Wiślica staje się główną bazą obozu królewskiego,
 - pierwsza połowa XVII wieku przynosi liczne klęski żywiołowe - pożary, powodzie i zarazy,
 - uzyskane ulgi w płaceniu podatków nie przynoszą oczekiwanej poprawy, miasto podupada gospodarczo,
 - zdobycie i zniszczenie miasta przez Szwedów w roku 1657 dopełnia upadek Wiślicy - nie odzyskuje później swej świetności... (Periodyzacja Z.Wartołowskiej pomija dalsze dzieje Wiślicy).

10.2. CHRONOLOGIA ROZWOJU OSADNICZEGO WEDŁUG INNYCH ŹRÓDEŁ ORAZ AUTORÓW.

Chronologia i datowanie w ujęciu Z.Wartołowskiej bywały lub są kwestionowane w wielu przypadkach, zwłaszcza dla okresu I-II. Przyjmowane przez starszą historiografię oraz część badaczy współczesnych interpretacje zapisów IX wiecznego "Żywotu św. Metodego" - jako odnoszące się do Wiślicy - są obecnie zazwyczaj podważane wobec braku jednoznacznego potwierdzenia w badaniach archeologicznych, jak też w analizach innych źródeł.

W XIX wiecznym tłumaczeniu (MPH I,107) zapis ten brzmiał: "...Miał on [to jest Metody - p.m.] i dar proroczy, i wiele spełniło się z jego przepowiedni, z których jedną tylko lub dwie tu wymienimy.

Pogański książę bardzo potężny siedząc w Wiślicy [w oryginale: ... Bb BHCAB... Bb BHCAB Xb... czyli "w Wiśle" lub "w Wiślech" - MPH I,118] urągał chrześcianom i zbytki im robił. Posławszy więc ku niemu rzekł: Dobrzeby było, synu! abyś się dał ochrzcić dobrowolnie na swojej ziemi, bo inaczej będziesz w niewole wzięty i zmuszony przyjąć chrzest na cudzej ziemi; i spomniesz moje słowo. Tak się też stało..."

Gipsowa misa, odkryta pod fundamentami kościółka św. Mikołaja (wezwanie domniemane, podawane w wątpliwość przez część badaczy - np. Z.Budkowa - Kolegiata Wiślicka: Dyskusja s.108-109, J.Leśny - SSS 492), utożsamiana przez Wartołowską z baptysterium owego księcia Wiślan oraz datowana przez nią na rok 879, została ponownie przebadana i ponadto przewiercona w roku 1979 - dla sprawdzenia ewentualnych warstw kulturowych, zalegających poniżej. Badania te wykazały, że pod podestem misy występują relikty osady wczesnośredniowiecznej z końca X wieku/połowy XI wieku, zaś pod samą misą znajduje się warstwa próchnicza o grubości 17-55 m nad calcem gipsowym. Wykluca to datowanie misy wcześniej niż w latach 2 połowy XI wieku, zaś kościółka wcześniej niż na przełomie XI/XII wieku.

Funkcja misy nie została dotychczas jednoznacznie wyjaśniona. Wątpliwe jest jej użycie jako basenu do zaprawy murarskiej, późne baptysterium mało prawdopodobne (J.Kalaga - ZOW, 1984/3, 144-145), wykluczone powstanie w sposób naturalny. Relikty osady wczesnośredniowiecznej obejmują cztery obiekty, z których jeden mógł być spichrzem. Są one prawdopodobnie fragmentem większego zespołu z owego okresu, niestety nie przebadanego archeologicznie. Osada przestała funkcjonować nagle około połowy XI w. - bez śladów zniszczenia przez ogień.

Zanik osady mógł być efektem przystąpienia do budowy kościoła i założenia cmentarza (J.Kalaga - Światowit XXXVI/1980, 135). Kościółek, datowany przez Z.Wartołowską (także K.Józefowicz, Z.Woźnicką...) na przełom IX/Xw., przez architektów na XI-XIII w., zaś przez historyków (źródła pisane) na XIV/XV w. - powstał, jak wyżej wspomniano, pod koniec XI wieku i nie mógł jeszcze istnieć w wieku XIV (zalegał bowiem nad nim XIV wieczny bruk datowany ceramiką) - tym bardziej w XVw. (J.Kalaga - j/w, 172). Przybudówkę kościółka, tzw. Kaplicę Grobową wybudowano na przełomie XI/XII wieku i zawierała ona wyłącznie pochówki kobiece (ewenement XI-XIII wieku dla Polski), nie zaś męskie - co błędnie twierdziła Z.Wartołowska.

Cmentarz datowany jest nie wcześniej niż po połowie XI w., a przestał funkcjonować w początkach XIV w. Najstarsze groby wkopane zostały w w/w warstwę osadniczą oraz były przykryte warstwą gruzu. Drugi poziom odnosi się do grobów częściowo wkopanych w fundamenty kościółka lub w warstwę gruzu rozbiórkowego. Koniec użytkowania cmentarza przyjmowany jest przez niektórych badaczy na okolice roku 1356 "...kiedy zostały wytyczone mury miejskie, a zaraz po nich nowa ulica, Platea Busciensis, której to bruk zalegał bezpośrednio nad grobami..." (Kalaga - j/w, 162). Datowanie ulicy o tej nazwie jest sporne, bywa przesuwane na początek XVI wieku (IV KN 25-26). Wezwanie św. Mikołaja nadawane kościołom naogół wiązane jest z osadnictwem targowym, bowiem święty był patronem kupców, piwowarów, młynarzy i flisaków. Część historyków i badaczy skłania się do królewskiej lub książęcej genezy fundacji, jak też patronatu nad kościołem (A.Tomaszewski - Kolegiata... 54) część zaś sądzi, iż była to fundacja rycerska (Z.Budkowa - Studia... 33). Niepewne jest zatem władanie terenem rejonu kościółka oraz cmentarza, a ponadto publikacje milczą o badaniach zasięgu XII - XIII wiecznego osadnictwa targowego i samego placu targowego, jaki powinien równolegle funkcjonować z tym kościółkiem.

Wobec znacznego zasięgu cmentarza przykościelnego (do 10 m na południe, 26 m na wschód, około 11 m na północ od kościoła) i archeologicznym wykluczeniu śladów cmentarza, osadnictwa lub targu w centralnej oraz wschodniej części obecnego Pl.Solnego / Zamkowego, ewentualna osada targowa z tego czasu mogła istnieć tylko bądź po północnej, bądź też po południowej stronie cmentarza. Od strony zachodniej bowiem już w XII wieku zostaje wzniesiony romański kościół z kryptą (odległy o około 25 m), a wokół niego postaje sąsiadujący, odrębny cmentarz. Brak jest, niestety, publikowanych danych o badaniach śladów przebiegu dróg obsługujących wówczas ten rejon.

Dopiero w badaniach osadnictwa XIV wiecznego stwierdzono w tym rejonie fragment moszczonego kamieniami placu lub ulicy, odsłonięty w zachodniej części Pl.Solnego / Zamkowego na przestrzeni 11 x 3-4 m. W sąsiedztwie odkryto relikty zabudowy mieszkalnej i gospodarczej, występujące w trzech fazach XIV oraz XV wieku, każda z nich spalona. Najstarszy obiekt był zapewne łaźnią, z wykutym w skałce kanałem do odprowadzania wody. Wśród młodszych budynków jeden wyróżnia się pozostałościami dużego pieca kopulastego i nagromadzeniem żużla - mógł mieć charakter przemysłowy. Budynki usytuowane były obustronnie względem w/w ulicy (o przebiegu zbliżonym do obecnej ulicy Batalionów Chłopskich - nie określonym jednak graficznie),

nieco skośnie do jej krawędzi (IV KN 26, 67). W pierwszej połowie XIV wieku i później (znany Długoszowi jako oratorium ligneum) istniał nadal w rejonie cmentarza rektoralny kościół św. Mikołaja - prawdopodobnie drewniany-poświadczony w wielu źródłach od roku 1325 (MPV, I, 15, etc).

Wobec wykluczenia jego lokalizacji nad relikami kościółka murowanego, opisanego wyżej, jak też braku pewnych informacji o odkryciu śladów drewnianej świątyni w badanym rejonie - dla rozstrzygnięcia tego problemu lokalizacyjnego (innych w/w też!) celowe są tu dalsze badania archeologiczne.

Kolejny wczesnośredniowieczny zespół osadniczy, mający swą późniejszą kontynuację, wiąże się z rejonem byłego kościoła św. Marcina. Z.Wartołowska pominięła rolę tego rejonu w swej periodyzacji dziejów Wiślicy gdyż badania archeologiczne prowadzono tu nieco później - od roku 1965 do 1968.

W toku badań XVI wiecznych fundamentów kościoła odkryto niekompletny zarys starszego kościółka o założeniu centralnym, wykuty w skałce podłoża (Z.Wartołowska - VI KN 101, J. Leśny - SSS 493, Z.Budkowa - Studia... 31). W pobliżu występowały groby szkieletowe, datowane na XI-XII wiek. Dalej położone groby datowano na XII-XIII wiek - co łącznie oceniono jako I fazę użytkowania cmentarza. II faza obejmowała okres od XIV do początków XVI wieku i odpowiadała poświadczonemu źródłowo kościołowi drewnianemu, który prawdopodobnie spłonął w roku 1471 lub niewiele lat później. Ostatnia faza użytkowania cmentarza datowana jest na XVI-XVII wiek - równoległe z istnieniem kościoła murowanego, erygowanego w roku 1517 i spalonego (wraz z pobliskim okazałym dworem Ligenzów) w roku 1628 (E.Twarowska - Światowit XXXV/1982 s.199, 249). Po odrestaurowaniu w roku 1661 kościół istniał jeszcze do początku XIX wieku, po czym jego ruiny zostały rozebrane około roku 1827. Na miejscu kościoła i cmentarza powstały prywatne ogrody. Były również próby ponownej lokacji cmentarza w tym rejonie (1816), gdy zajęły się już inne cmentarze wiślickie (APKielce - RGR 6590). Zasięg cmentarza nie przekroczył nigdy linii obecnej ulicy Kilińskiego, wzdłuż której mogło zatem istnieć trwałe ogrodzenie (poświadczą to również bardzo starą metrykę tej ulicy - leżącej w ciągu z grodziska na wyspie grodziskowej do grodu w rejonie kulminacji wyspy miejskiej). Pozostałe granice cmentarza wyznaczone były linią pobliskich murów miejskich. Rotunda oraz cmentarz były od początku XII wieku jądrem podgrodowej osady, zwanej świętomarciną, z placem targowym, który później zapewne przekształcił się w Rynek Solny. Lokalizacja kościoła w rejonie Rynku Solnego (forum salinarium) poświadczona jest między innymi w wizytacjach biskupich XVI-XVIII wieku. Sama osada wiązana jest z lokacją możnowładczą, fundatorami kościoła były rody rycerskie. W pobliżu kościoła i rynku solnego istniał dwór Ligenzów, znany później jako dwór starościński oraz (1789) jako austeria. Być może w tym rejonie funkcjonowała od XVI wieku również wolnica - inaczej zwana sochacką, czyli tani targ mięsny zaopatrywany przez rzeźników niecechowych (do dziś pobliski fragment starorzeczka Nidy, okalającego teren od strony zachodniej i południowej, zwany jest Wodą Sochacką). Badania relikwów osadnictwa tego rejonu nie zostały o publikowane. Pożądane są tu więc dalsze prace archeologiczne. [vertel]

Chronologia zagospodarowania obu wysp oraz ich głównych obiektów przedstawiona została na wkładkach nr 6 i 7.

10.2.1. LOKACJA MIASTA.

Data pierwotnej lokacji miejskiej Wiślicy oraz rodzaj nadanego wówczas prawa lokacyjnego nie zostały dotychczas jednoznacznie ustalone. Część historyków skłania się do poglądu, iż Wiślica posiadała jeden z pierwszych w Polsce przywilejów lokacyjnych - podobnie jak Kraków lub Stary Sandomierz (przed 1240) - uzyskany

odnoszący się do posiadłości klasztoru tynieckiego z roku 1105, potwierdzając może pośrednio wczesne istnienie targu wiślickiego (...*et duabus tabernis in Wisla* [...in *Visliza*... - II wersja] Ecclesie Thiniensi contulit)...- cytata za: Kyrk, Urbanizacja... Opatowiec, 86) - gospody dla podróżnych z reguły towarzyszyły targom. Tożsamość nazwy *Wisla* i Wiślica jest ostrożnie dopuszczana przez Z. Budkową oraz aprobowana przez A. Gieysztorą (KN I, 87, 99). Część historyków wyklucza jednak tę interpretację. O miejscowości Wiślicy poświadcza szereg przekazów XIV wiecznych. Znanie od roku 1325 rejestry świętopietrza wymieniają w latach 1325-

Archiwum Bernardyńskim Akt Grodzkich i Ziemskich, została opublikowana w 1873 roku (AGZ IV, XXI, 72-73). Publikacje historyczne, zwłaszcza związane z historią osadnictwa powołują się niekiedy na tenże dokument, jednak bez cytowania jego treści (np. Kyrk, Urbanizacja... 159) - choć jest tego godna. Kopię tego dokumentu zamieszcza się zatem na tej stronie. Wynika z niego, między innymi fakt totalnego zniszczenia uprzednich praw i przywilejów miejskich podczas niedawnego pożaru miasta: ...*iura et privilegia ipsorum ignis voragine sunt cremata totaliter et combusta*... Miasto rządziło się uprzednio prawem polskim [?!]

72

XXI.

W Krakowie 12. Marca 1409 r.

Władysław Jagiełło nadaje Wiślicy prawo magdeburskie.

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Cum inter humane naturae commoda nichil dignius memoria habeatur, opportunum existit, ut actus hominum litterarum apicibus et testium annotatione perhenerentur, ne lapsu temporis evanescent. Proinde Nos Wladislaus dei gratia Rex Poloniae necnon terrarum Cracovie, Sandomiriae, Siradiac, Lanciciae, Cuiaviae Litvaniaeque princeps supremus Pomeraniaeque dominus et haeres Russiae etc. significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis praesentibus et futuris praesentium notitiam habituris: quomodo cupientes civitatis nostrae Wislicia conditionem facere meliorem ad instantes petitiones civium civitatis eiusdem, qui sufficienti testimonio coram nobis docuerunt, qualiter iura et privilegia ipsorum ignis voragine cremata sunt totaliter et combusta, ipsis ius civile, quo aliae civitates nostrae, puta Cracovia, Sandomiria utuntur et fruuntur, damus et attribuimus, praedictamque civitatem wislicensem cum omnibus pertinenciis, prout in ipsis metis, graniciebus et limitibus longe, late ac circumferencialiter ab antiquo est limitata et distincta, de iure Polonico et quovis alio in ius teutonicum Maidburgense transferimus, perpetuo duraturum; removens ibidem omnia iura Polonica, modos et consuetudines universas, quae ipsum ius Teutonicum plerumque perturbare consueverunt; eximimus insuper, absolvimus et perpetuo liberamus advocatum, cives et quosvis incolas predictae civitatis ab omni iurisdiccione et potestate omnium nostri regni castellanorum, palatinorum, capitaneorum, iudicum, subiudicum et ministerialium eorundem, ut coram ipsis aut ipsorum aliquo pro causis tam magnis quam parvis, puta furti, sanguinis, homicidii, incendii, membrorum mutilationis et quibuscunque alijs citati, minime respondebunt, nec aliquas penas solvere tenebuntur, sed cives et incole civitatis antedictae coram suo avvocato, advocatus vero coram nobis vel nostro iudicio generali, dum tamen per litteram nostro sigillo sigillatam evocati fuerint, si predictae civitatis advocatus in reddenda iusticia negligens fuerit et remissus, tunc non aliter quam suo iure Teutonico predicto cuilibet ad obiecta respondebunt. In causis autem criminalibus et capitalibus superius expressatis avvocato civitatis predictae iudicandi, sententiandi, corrigendi, puniendi et plectendi damus et concedimus plenam et omnimodam potestatem, prout hoc ius Teutonicum predictum in suis omnibus articulis, punctis, clausulis et condicionibus postulat et requirit, iuribus tamen nostris regalibus in omnibus semper

73

salvis. Harum quibus Maiestatis nostre sigillum appensum est testimonio litterarum. Actum Cracoviae feria tertia post dominicam Oculi, anno domini millesimo quadringentesimo nono, praesentibus hiis reverendis in Christo patribus dominis Nicolao Sancte Gnezniensi Ecclesie Archiepiscopo, Alberto Poznaniensi Episcopo, validisque et nobilibus Iohanne de Tarnow Castellano, Petro Kmitha de Wisznice Palatino Cracoviensibus, Cristino de Ostrow Palatino Sandomiriensi et Nicolao de Michalow Woyniciensi Castellano aliisque quam pluribus nostris fidelibus fidedignis. Datum per manus honorabilis Nicolai Praepositi Sancti Floriani ante Cracoviam Regni Poloniae Vicecancellarii, nobis sincere dilecti.

Podług kopii z r. 1470 znajdującej się w arch. m. Lwowa V, tom I, str. 189.

XXII.

W Nowem Mieście Korczynie 20. Sierpnia 1409 r.

Władysław Jagiełło darowuje Stanisławowi Korytce wsie Począjowice i Gaje niższe i wyższe na własność z prawem dziedzicznym.

In Nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Ne error oblivionis gestis sub tempore versantibus in posterum pariat detrimentum, alta regum et principum consilia decreverunt, ut litterarum et testium annotatione debeant perennari. Proinde Nos Vladislaus Dei gratia Rex Poloniae, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiac, Lanciciae, Cuiaviae Litvaniaeque princeps supremus, Pomeraniae Russiaeque dominus et haeres etc. Significamus tenore praesentium quibus expedit universis praesentibus et futuris praesentium notitiam habituris: Quomodo cupientes nobilium generum propagines in terris Russiae dilatari, et praesertim attendentes purae fidei constantiam et fidelitatis studiosa obsequia Nobilis Stanislawi Korytko, fidelis nostri dilecti, quibus Nobis complacuit et aucto fidelitatis studio praestantius Nobis et nostris posteris complacere in futurum (*poterit*) harum intuitu volentes ipsum specialis gratiae prosequi favoribus et ad nostra obsequia continuo reddere promptiorem, villas nostras Począjowice et binos Gaje ¹⁾ in terra Russiae et districtu Drohobyceński sitas, cum omnibus illarum villarum utilitatibus, fructibus, proventibus, redditibus, obventionibus, emolumentis, agris, pratis, campis planis, montibus, collibus, vallibus et convallibus, borris, mericis, pinetis, quercetis, gais, dumetis, virgultis,

¹⁾ Począjowice i Gaje niższe i wyższe, wsie w powiecie drohobyckim.

10

nie później niż lokowane na prawie średzkim pobliskie Nowe Miasto Korczyn (1258), a tym bardziej Busko (1287). Taką XIII wieczną metrykę przyjmuje między innymi Kyrk (Urbanizacja..., 21, 159). Jako duży ośrodek protomiejski Wiślica istniała niewątpliwie już w uprzednim wieku, o czym świadczą moga XII wieczne przekazy legendy o Wisławie i Heligundzie oraz kroniki spisane na początku XIII wieku - z opisem zagłady Wiślicy w roku 1135 (...*gloriosa Visliciensium urbe, urbis prefectum constituit*...) *hostes itaque pre foribus imminere preconatur*... *extra oppidum*... *et urbis et populi salutem*... *inclusas muris*... - Wincenty Kadłubek, Chronica Polonorum III 22), jak też odkryte reliktury archeologiczne - ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego i cmentarzysk, datowane na X-XII wiek. Znany z odpisów fałszyfikat dokumentu opata Idziego,

1327...*et Ecclesie in civitate Wisliciensis*... (MPV I, Acta Camerae Apostolicae I, 151, etc). W roku 1345 Kazimierz Wielki nakazuje celnikom pobierać cło *“a civibus nostris Visliciensibus”* (ZDM 4, nr 932). Do tego okresu odnosi się zapewne zapis tzw. Kroniki Janka z Czarnkowa [tłumaczenie z łaciny]: *...wymurował...wiele innych miast, a mianowicie: Sandomierz, Wiślicę, Szydłów, ...Wszystkie te miasta i zamki bardzo mocnymi murami, domami i wysokimi wieżami, nadzwyczaj głębokimi rowami i innymi urządzeniami obronnymi otoczył...* (MPH II,). Za powyższą datą lokacji miejskiej Wiślicy opowiada się kolejna grupa historyków. Jednoznacznie wiadomo natomiast, że Wiślica co najmniej od roku 1409 posiada prawo magdeburskie. Odnosząca się do tego roku późniejsza kopia dokumentu króla Władysława Jagiełły, zachowana w lwowskim

...de iuro Polonico et quovis alio in ius Teutonicum Maidburgense transferimus ... removens ibidem omnia iura Polonica... , które zostało całkowicie zastąpione niemieckim prawem magdeburskim.

Wobec wymienionych wyżej przesłanek znacznie wcześniejszego uzyskania lokacji miasta na prawie średzkim lub magdeburskim nie można wykluczyć, że w roku 1409 nastąpiła kolejna z kilku akcja lokacyjna - każdorazowo ponawiana po silnych zniszczeniach miasta. Wystąpiły prawdopodobnie nawarstwienia i odształcenia układu. Pożądane jest przeprowadzenie stosownych analiz krytycznych tego dokumentu w kontekście innych źródeł pisanych. Publikowane dotychczas hipotezy przestrzenne faz rozwoju osadniczego Wiślicy zestawione są na wkładce nr 4.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):	B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):	C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):
WIŚLICA	cd punktu nr 10 - CHARAKTERYSTYKA ... - OPISY	JERZY W.BIELECKI, 11.1995

10.2.2 KALENDARIUM DZIEJÓW WIŚLICY OD ROKU 1656 DO 1950 :

- 1656 - W trakcie I wojny północnej miasto z jego kościołami zostało zrabowane i zrujnowane przez Szwedów oraz sprzymierzone wojska węgierskie Rakoczego, którzy też "miasto spalili i zamek spustoszyli" [część mieszkańców pada ofiarą przemocy].
- Wojska Stefana Czarnieckiego wycinają 50 rodzin żydowskich [zapewne podejrzanych o sprzyjanie Szwedom].
(Chądzyński, Wiśniewski, Encyclopaedia Judaica, Guldon, Penkalla...)
- 1660 - Lustratorzy miasta odnotowują zaledwie 43 domy w rynku oraz w ulicach, 8 domów folwarku na "Przedmieściu św. Floriana", 3 chałupy na "Przedmieściu Kuchary".
Z trzech młynów zachował się jedynie "Bilowski" przy Bramie Buskiej-arendarzowi "przydany ogród Królewski zwany". Sąsiedni młyn "Kotlicki" spalili się od pioruna, a szpitalny, przy Bramie Krakowskiej "przez Szwedów zniszczony i wszytek rozebrany jest" razem z foluszem. Waga i postrzygalska "ogniem zniszczona", starościński dwór Ligenzy "spustoszał", brak jatek, piwnice nie wykorzystane do szynkowania, tylko jedna brama miejska daje dochód przeznaczany na naprawę murów miejskich.
Mieszczanie placą czynsz z 2 browarów, 2 słodowni, blechu, gorzelni. Są piekarze, szewcy, 1 prasol i 2 "rybitwów".
Co sobotę odbywa się targ, a ponadto 4 razy do roku jarmarki.
Brak jakiegokolwiek wzmianki o Żydach.
(Lustracja Województwa Sandomierskiego 1660-1664, II, 69-72.)
- 1662 - Wiślica liczy zaledwie 300 mieszkańców.
(Urban, Z dziejów..., MSH 2/3, 31, Cmocho, Busko ..., 51)
- 1665 - Pozbawione czasowo zółdu wojska koronne, skonfederowane pod marszałkiem Świdzkiem, dokonują rabunków i podpaleń domostw wiślickich oraz "srodze ciemnieją" mieszkańców.
(Chądzyński, Opisy miast, III, 17, Wiśniewski, Historyczny opis..., 427)
- 1667 - Poglówne płaci 14 Żydów wiślickich.
(Penkalla, Żydowskie ślady..., 99-100)
- 1674 - Odnotowano 14 (20) żydowskich płatników poglównego oraz 385 chrześcijan (bez dzieci, starców i zebaków)
(Guldon, Busko..., Studia Kieleckie 3/47, tab.I, Ludność..., 22)
- 1676 - Król Jan III Sobieski zezwala na 2 dodatkowe jarmarki, ponieważ "civitas in cinerem et favillam redacta".
(Baliński, Lipiński, Starożytna Polska..., 343, Lustracja..., 1789, III, 10)
- 1677 - Ks. kanonik Jan Rudnicki zapisuje dla Arcybractwa Różańcowego kamienicę w ulicy Buskiej, między d. Gólkowicza i Jankowskiego.
(Wiśniewski, Historyczny opis..., 441)
- 1678 - W kolegiacie restaurowane jest prezbiterium, dach, wymieniane są okna wybite gradem. W złym stanie był fronton oraz dzwonnica.
(Wiśniewski, Historyczny opis..., 439)
- 1701 - Podczas II wojny północnej przez Wiślicę następują przemarsze
1702 wojsk Augusta II i wojsk obcych - zniszczenia lub straty bliżej nie znane.
(Chądzyński, Historyczno-statystyczne Opisy miast..., III, 16)
- 1719 - Mieszczanie zezwalają na wyszynk trunków przez 4 starozakonnych (ugoda z Żydami potwierdzana w latach 1724, 1737, 1750) wzamian za płacenie podatków na miasto.
(Lustracja..., 1789, III, 11, Guldon, Ludność żydowska..., 22)

- 1736 - Zakres urzędów wiślickich ulega poszerzeniu - oprócz kasztelanów i wojskich, znanych od średniowiecza, pojawiają się chorążowie, cześnicy, łowczy, miecznicy, podczaszowie, podstoli, skarbnicy oraz stolnicy wiślicy - do roku 1793.
(Urzednicy Województwa Sandomierskiego XVI-XVIII w., 147-161)
- 1765 - Odnotowano 6 domów żydowskich w rynku i 9 wraz z bóżnicą w ulicach. Było wówczas 56 domów i 14 pustych placów katolickich
- wzmiankowana jest gmina żydowska - kahał
(Guldon, Krzysztanek, Ludność żydowska ..., 22-23)
- Stanisław Lubomirski, Marszałek Wielki Koronny, Starosta Wiślicki uzyskuje od Króla Stanisława Augusta zgodę na rozbiorę "rozwalonych murów i bram cale do reparowania już się nie zdających", aby z uzyskanego kamienia "dom porządną na sąsiednie w nim Sądów Ziemskich i na konserwowanie bezpieczne aktów wyumurować..."
(Baliński, Lipiński, Starożytna Polska..., II, 345)
- 1766 - Wiślica wyznaczona jako miejsce Sądów Ziemskich dla Powiatu Sandomierskiego, Wiślickiego i Piłźnieńskiego w Województwie Sandomierskim.
(Volumina Legum..., VII, f.476-7, s.210-211)
- 1779 - Wizytujący Wiślicę J.F.Carosi notuje, że miasto jest stolicą Ziemi Wiślickiej, siedzibą Sądu Grodzkiego i Urzędu Ziemskiego, posiada Starostwo obsadzone wówczas przez Marszałka Wielkiego Koronnego Lubomirskiego. W mieście są 3 kościoły i mała kaplica: 1/ farny kościół kolegiacki w stylu gotyckim z dwupiętrowym, przyległym budynkiem dla kanoników. 2/ klasztor i kościół Bernardynów [sic!] - dużo mniej okazały, ale nowszy i też murowany. 3/ stary kościół drewniany na północnym przedmieściu [sic!], odosobniony i bliski zawalenia. Ponadto jest tu jeszcze mały, stary szpital murowany i podobna kaplica. Samo miasto składa się z wydłużonego [sic!] czworobocznego rynku oraz kilku głównych i bocznych ulic. Starosta niedawno wybudował dla wygody podróży murowany zajazd, a nad Nidą istnieje czynny nłyn zbożowy w dobrym stanie. Ulice roją się od ludności żydowskiej, doprowadzającej miejscowych rolników do nędzy. (Carosi, Reisen durch verschiedene..., II, 290-291)
- 1787 - Wiślicę odwiedza król Stanisław August Poniatowski ze swym dworem, przeprawia się przez Nidę promem na linie, dalej pieszo, zwiedza kolegiatę i wpisuje się do księgi w kancelarii grodzkiej.
(Naruszewicz, Dyaryusz podróży..., 415-416)
- 1789 - Lustratorzy miasta odnotowują brak śladów po bramach i murach miejskich, rozebranych zupełnie przez byłego starostę Lubomirskiego. Drewniany ratusz w środku rynku ze względu na stan i szczupłość (1 izba) wynajęty na mieszkanie dla Żyda. Nie wybudowano nowego budynku Sądów Ziemskich - odbywają się w kamienicy kolegiackiej. Plac kupiony na ten cel jest pusty. Domy w mieście "kiedyś były murowane, czego dowodem znajdujące się w domach niektórych stare mury, sklepy i izby". Jako jedyny murowany wymienia się dom zajezdny - własność starościńcy Lubomirskiej. Ogółem jest w mieście 76 domów, z czego 24 żydowskie oraz 14 pustych placów w rynku i poza nim - w tym 7 placów miejskich. Dom zajezdny - "starościńska austeryja" znajduje się "za tymże miastem, przy targowisku". Poza parafialnym kościołem kolegiackim, stoi jeszcze kościółek szpitalny św. Ducha przy placu po Bramie Krakowskiej i także murowany kościółek św. Marcina - obok którego, w miejscu dawnych domów, "mieszczanie ogrody porobili i kamieniami z murów wyjętymi poogradzali". Czwarły kościół, parafialny, murowany usytuowany jest na przedmieściu goryslawickim. Na tymże przedmieściu, za byłą Bramą Buską, jest 8 folwarków szlacheckich. Na drugim przedmieściu - Kuchary - są 3 folwarki szlacheckie, 1 scholasterii wiślickiej i 1 an pola kolegiacki. Z 3 dawnych młynów pozostał tylko jeden drewniany, o 4 kamieniach, poruszany wodą prowadzoną z Nidy od jazu na łąkach żurawnickich.

- W mieście odbywa się 12 jarmarków rocznie, zgodnie z nadanymi przywilejami królewskimi. Przedstawione są przywileje oraz dokumenty miejskie, ugody i przywileje dla Żydów jak też przywileje wikariuszów wiślickich. Oryginał erekcji spłonął dawno. (Lustracja Województwa Sandomierskiego 1789, III, 4-22)
- 1794 - Pod Wiślicą obozuja wojska powstańcze Kościuszk. Tu Kościuszko wydaje polecenie utworzenie Zarządu Mennicy oraz tworzy Ministerium Powstańcze, zajmujące się działalnością sprawozdawczą i polityczną.
(Zwolski, Ponidzie, 133, Cmocho, Busko..., 51).
- 1796 - Austriacy po przejściu Wiślicy w trakcie zaboru ziem polskich odłączają od miasta przedmieścia Goryslawice i Kuchary, które odtąd stają się niezależnymi gminami (miejscowościach).
(AP Kielce, RGR KWK 2924, 9)
- 1799 - Parafialny kościół św. Wawrzyńca w Goryslawicach zostaje zamknięty, gdyż jego stan "nader niebezpieczny jest a nawet parafianów życia szkodliwy". Parafianie przekazani do parafii kolegiackiej.
- Nakaz niezwłocznego "wystawienia cmentarza za miastem" oraz przeniesienia trumien z cmentarzy kościelnych - wydany przez Komisarza Magistratu Wiślickiemu i zakomunikowany ponadto plebanowi.
(AD Kielce, PW 3/1, 23-24)
- 1811 - Julian Ursyn Niemcewicz wdrujący po kraju szlakiem historii z zalem stwierdza "Znakomitem jest w dziejach naszych to dziś nędzne miasteczko... Był to gród znaczny; jest dotąd za miastem miejsce wzniesłe zwane starym zamczyskiem. Najmniejszego nie pozostało śladu gmachu, gdzie jakoś z Melsztyna czytał przodkom naszym Kazimierza prawa; w mieście zniknęły dawne mury... Nędzni dzisiejsi mieszkańcy tę tylko korzyść z przodków swaich odnoszą, że każde drewniane domostwo ma piękne murowane piwnice. Gdzie indziej na miejscu dawnych lepierek wznoszą się murowane gmachy; u nas, na miejscu gmachów, sterczą lepianki... (J.U.Niemcewicz, Podróże historyczne..., 71-73)
- 1812 - Rozważana jest rozbiora Kamienicy Różańcowej, grożącej zawaleniem.
(AD Kielce, PW 3/2, 62, 82)
- 1815 - Wiślica włączona zostaje w granice Królestwa Kongresowego.
(różne źródła)
- 1819 - Bulla papieża Piusa VII z 1818 i późniejszy dekret arcybiskupa Warszawskiego kasują kolegiatę wiślicką.
(Wiśniewski, Historyczny Opis..., 459)
- Stary młyn oraz zrujnowany budynek drewniany ratusza zostają zlicytowane, później rozebrane.
(AP Kielce, RGR 2921, 24-5, 111)
- 1820 - Koło miasta eksploatowane są złoża gipsu, oceniane na około 1000 "siągów". Pierwszy urobek 50 siągów stwarza problem z wywozem - niski stan wód utrudnia dopłynięcie galarów.
(AP Kielce, RGR 3911)
- Miasto ma 1267 mieszkańców, z czego 820 Żydów. Stoją tu 132 domy, przy czym tylko 7 murowanych. Kościół parafialny oraz kamienica wikariuszów wymagają remontu. Dwa pozostałe kościoły "zupełnie upadły i tylko ruiny z nich stoją". Ponadto "na wschód św. Ducha są nasypowane wały, na których był zamek królewski. Tego jednak zamku jedynie ślady pozostały... reszty murów zamku wodą opasanego". Na ulicach i placach "bruk kilkoma łokci ziemi przykryty". Mieszkańcy utrzymują się z rzemiosła, handlu i rolnictwa. W ciągu roku odbywa się tu 12 jarmarków. Na przedmieściu goryslawickim stoi 12 domów.
(AP Kielce, RGR KWK 2924, 1-13)
- 1823 - Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych i Policji zatwierdza "Plan regulacji Miasta Wiślica" - sporządzony uprzednio przez "jeometrę" Mariana Potockiego i posiadający rejestr gruntów miejskich.
(AP Kielce, RGR KWK 2924, 36)

- 1837 - Przygotowany jest projekt "Melioracji i upiększenia miasta". Zabudowa miejska oddzielona jest od budynków Goryslawic starym korytem Nidy. Ludność ogółem wynosi 1574 osoby, w tym 1085 Żydów. Na 129 domów tylko 7 jest murowanych, z czego 1 nowowyprowadzony - piętrowy Burzyskiego magistrat zamierza przejąć za długi - z wykorzystaniem na kancelarię Burmistrza, kasę, pocztę, arezt, skład pożarowy i kwaterę. Stan domów w większości mizerny, część kryta jest słomą. Są 3 domy Rządowe, brak domu miejskiego, apteki oraz studni. Dom szkoły elementarnej jest murowany. Bóżnica żydowska drewniana "grozi upadkiem, bo już bardzo dawna i zdezelowana". Kirkut żydowski obok miasta jest obmurowany od frontu, ale zbyt szczerup, cmentarz katolicki wymaga uporządkowania oraz ogrodzenia. Brak budynku na "narzędzia ogniowe", konieczna jest budowa studzien w rynku - woda pobierana jest z Nidy. Miasto ma 1 rynek i 5 "główniejszych" ulic. Nawierzchnia rynku jest brukowana, bruk w dobrym stanie - poza miejscem po ratuszu. W ulicach bruk zniszczony. Wjazd do miasta po grobli jest pięknie obsadzony topolami. Założono szkółkę topolową - 1200 drzewek sprzedano do upiększenia miasta Kielce. Brak placu na "Ogród Publiczny". Stan majątkowy mieszczan jest "liczy". Chrzęścianie trudnią się kuśnierstwem i garbarstwem, Żydzi handlem owiec i bydła na dużą skalę oraz kramarstwem i szynkowaniem. Targi z towarami spożywczymi są co tydzień, jarmarki co miesiąc. Dla upiększenia miasta planuje się zniwelować ulice, położyć bruki obsadzić ulice drzewami, wyremontować dzwonnice, kościół oraz bóżnicę, oparkanie cmentarz, wybić 2 studnie w rynku, wystawić szlachetny i jatkę rzeźniczną, zadrzewić inne stosowne miejsca. Prace zaplanowano corocznie do roku 1842. (AP Kielce, RGK NPS 8a, 125-153)
- 1849 - W Wiślicy funkcjonuje kotłarnia i hamernia, zatrudniające 10 robotników. - Miasto zamieszkiwane przez 1912 osób, z czego 1342 Żydów (Wiślicki, Opis Królestwa..., II, 85, 88)
- 1850 - W Wiślicy działają mydlarnie i duża garbarnia. (Marcinkowski, Miasta Kielecczyny..., 175, tab. 55)
- 1851 - Jarmarki i targi wiślickie przyciągają kupców z odległych stron, nielegalnie pędzone są stada po kilkasie sztuk bydła i trzody, ilość handlujących sięga 1200 osób. Żydzi organizują podjarmarki i targi w niedziele, próby unormowania siłą nie przynoszą efektów. (AP Kielce, RGR NPS 10)
- 1855 - W mieście i okolicy panuje epidemia cholery, są liczne zgony. Poszukiwane jest miejsce na cmentarz choleryczny. (AP Kielce, RGR NPS 68)
- 1857 - W mieście mieszka 1370 Żydów (69% mieszkańców) trudniących się drobnym handlem, wyszynkiem i transportem. (Encyclopaedia Iudaica, 16, 570)
- 1858 - Katastrofalny pożar unicestwia wschodnią część miasta i lokalnie inne fragmenty zabudowy. Doszczętnie spalone zostaje 36 domów (63 zabudowania). Płomienie niszczą pokrycie i konstrukcję dachu dzwonnicy, a najstarsze dzwony ulegają stopieniu. Ofiarą pożaru pada synagoga (murowana?). Na bezdomnych, pozabawionych dobytek pogorzelców (165 rodzin) zbierane są datki w całym kraju. (AP Kielce, RGR 2924, 86-199, Penkalla, Żydowskie ślady...100, etc.)
- 1863 - Wiślica posiada 147 domów i liczy 2218 mieszkańców. (Marcinkowski, Miasta Kielecczyny..., 69)
- 1864 - Kontrola miasta przeprowadzona na polecenie Naczelnika Powiatu
- 1866 - Stopnickiego stwierdza karygodny stan sanitarny, estetyczny oraz przeciwpożarowy, ponowne kontrole nie znajdują poprawy, mimo przekazanych nakazów usunięcia zaniedbań i zagrożeń. Wodę pobiera się z jeziora Płyt. Studnia w rynku jest zagruzowana od 1858 r. - wody było tu mało i do tego zasłaniona. W środku rynku stoją dwie zawadzające nieczynne budki - do usunięcia.
- Domy i ulice brudne, brak kloak przydomowych, gnój w stertach na podwórkach, smród, rudery grożą zawaleniem, siano i słoma gromadzone na poddaszach zagrażają pożarem. Kościół z wybitymi szczytami, zakurzone i zaniedbane wnętrza. Dom wikariuszów w bardzo złym stanie - dziurawy dach, ściana od ulicy pęknięta w sposób grożący zawaleniem. Brak nakazanego projektu niwelacji ulic oraz brukowania miasta. (AP Kielce, RGR 2918)
- 1869 - Ukaz carski dotyczący zamiany miast na osady odbiera Wiślicy prawa miejskie. (Marcinkowski, Miasta...113, różne źródła)
- 1885 - Oskar Kolberg opisując Wiślicę zauważa, że "Potrójny bruk, przypadkowo przy kopaniu dostrzeżony, świadczy o stopniowym wzroście i upadku tego miasta." (Kolberg, Lud..., XIX/2, 14, data według wydania)
- 1892 - W Wiślicy istnieje kościół parafialny pokolegiacki, synagoga, przytułek wzniesiony w 1889, szkoła początkowa na 190 dzieci, 6 chederów na 200 uczniów, urząd gminy, urząd pocztowy (od 1889), apteka (od 1879), 11 szynków, 7 piekarni. Są tu cechy murarskie, szewskie, kuśnierskie i kowalskie, pracuje 1 lekarz. Na 139 domów ogółem jest 70 murowanych. Mieszka tu 3279 ludzi, z czego 2414 Żydów i 14 prawosławnych. Sąd gminny przeniesiono do Złotej. Domy i ulice są nędzne, "bruk dawniejszy zapadł się na łokieć w pulchną ziemię". Istnieje tu place: "Rynek, Targowisko i inne" oraz ulice: "Długa, Targowica, Solna, Zatylna i Krakowska oraz kilka bez nazwy". (Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego..., XIII, 573, 576)
- 1901 - Ludność Wiślicy szacowana jest na 3500 mieszkańców i zamieszkuje ona 146 domów. (de Verdon, Krótka monografia..., 303)
- 1914 - Ciężka artyleria wojsk austriackich pod dowództwem Kirbacha ostrzeliwuje Wiślicę, rujnując zwłaszcza okolice rynku. Poważnym zniszczeniom ulega gmach i wnętrza kolegiaty, dzwonnica i Dom Długosza, ze wschodniej pierzei rynku pozostają szczątki murów przyziemia. - Legioniści Piłsudskiego (pod wodzą Beliny) po wyparciu Kozaków z Wiślicy wysadzają w powietrze drewniany most na Nidzie [zbudowany około roku 1860]. (Wiśniewski, Historyczny Opis..., Żarnecki, Zabytki..., Piłsudski, Moje pierwsze boje, 55, Oettingen, Cmentarze..., Ikonaografia)
- 1917 - Przeprowadzone zostają duże niwelacje południowo-zachodniej części wzgórza miejskiego z wywozem ziemi na budowę (naprawę i podwyższenie?) grobli drogowej do Konieczmostów (Wartolowska, Sprawozdanie...1968, VI KN, 102, data niepewna)
- 1920 - Wiślica posiada zaludnienie 3200 mieszkańców. (A BPP PP Kielce, Plan ogólny osady Wiślica z roku 1962, 15)
- 1923 - W trakcie odbudowy gmachu kolegiaty przez A. Szyszko-Bohusza następuje zawalenie się ściany frontowej i pozostałości pierwotnych wież romańskich. (Wiśniewski, Historyczny Opis...441)
- 1924 - Wiślica otrzymuje połączenie kolejką wąskotorową do Jędrzejowa przez Pińczów - stacja kolejowa z drewnianym budynkiem stacyjnym powstaje w Konieczmostach. (PSOZ OW Kielce, Nr rejestru zabytków A 1185/1-5 z roku 1995)
- 1925 - Państwowy Konserwator Zabytków Przedhistorycznych Józef Żurowski przejmuje w administrację i opiekę 2 ha 350 m² gruntów "Zamczyska Króla Łokietka" [tzw. wyspa grodziskowa] w Wiślicy. Właściciele prywatni otrzymują grunt zamienny w Konieczmostach. (AP Kielce, WKZ I 12)
- 1926 - Papież Pius XI ponownie eryguje Kolegiatę Wiślicką dekretem z 1924 r. W częściowo odnowionej świątyni dokonana zostaje uroczysta instalacja nowej kapituły. (AP Kielce, Pergaminy, 98, Wiśniewski, Historyczny Opis..., 441)
- 1927 - Na Nidzie i na Jeziorze Płyt budowane są nowe mosty drewniane. W Wiślicy jest urząd gminny, poczta, apteka, szkoła. Mieszkańcy trudnią się rolnictwem i rzemiosłem. Woda pobierana jest z rzeki Nidy. (Wiśniewski, Historyczny opis...428)
- 1932 - Gmina Żydowska kończy remont murowanej bóżnicy przy ulicy Złotej. Obok zgrupowane są obiekty mykwy, chederu, domu przedpogrzebowego i domu grabarza - tworząc tzw. zespół synagogałny. Pobliski kirkut jest przepelniony, zakupiony grunt pod powiększenie cmentarza nie zostaje wykorzystany. (Penkalla, Żydowskie ślady..., 100)
- 1938 - Odkryto w środku rynku fundamenty renesansowego ratusza murowanego. Wykopane stąd rok później duże bloki kamienia ciosowego wywieziono za miasto, po czym złożono na łące koło Zamczyska. Niemcy wykorzystali kamień z pozostałości tych fundamentów do budowy dróg. (Jamróz, BHSiK X/1, 93-93)
- 1939 - Wiślica liczy 2242 mieszkańców, w tym 1320 Żydów, posiada siedmioklasową szkołę powszechną, urząd gminny i pocztę. (Żarnecki, Zabytki Wiślicy..., 5)
- We wrześniu Wiślica zostaje zaatakowana przez V Dywizję Pancerną Wehrmachtu, podpalając domy i krwawo terroryzującą mieszkańców. Część domów ulega zniszczeniu. Bóżnica zostaje spalona, później zaś rozebrana. Rozpoczęto dewastację kirkuta. (Penkalla, Żydowskie ślady..., 100)
- 1942 - Żydzi z okolic przesiedlani są do Wiślicy i jest ich tu już 2165. 3 października 1942 następuje deportacja 2000-3000 Żydów do Jędrzejowa, skąd wywiezieni są do obozu zagłady w Treblince. (Encyclopaedia Iudaica, 16, 570, Penkalla, Żydowskie ślady, 100)
- 1944 - Występują znaczne zniszczenia wojenne zabudowy Wiślicy w toku walk frontowych rosyjskich i niemieckich wojsk pancernych (ataki, kontrataki, ofensywa styczniowa) (Zwolski, Ponidzie..., 41-43)
- 1945 - Powojenne zaludnienie nie przekracza 1100 osób. (A BPP PP Kielce, Plan ogólny osady Wiślica z roku 1962, 15)
- Występują problemy z funduszami na remont kolegiaty i Domu Długosza - zniszczone pociski i pokrycie, uszkodzone mury oraz szkarpy, detale rzeźbiarskie i oszklenie. (AP Kielce, PWRN WKZ 346)
- macewy z kirkuta wykorzystywane się do budowy chodników na grobli do Konieczmostów. (informacja uzyskana od mieszkańców Wiślicy, data niepewna)
- 1946 - Władze lokalne zamierzają przebudować częściowo zniszczoną mykwę na łaźnię publiczną oraz wybudować studnię artezyjską. (AP Kielce O/Pińczów, SPP 1945-50, 497)
- Urząd Wojewódzki w Kielcach zwraca uwagę Starostwu Powiatowemu w Pińczowie, że Wiślica jako miasto starodawne uznana została za zabytek podlegający ochronie prawnej "po myśli rozp. Prez. Rzpp. z dnia 6.III.1928 roku".
- 1947 - Józef Jamróz przeprowadza rozpoznawanie śladów po reliktach rozbiórki ratusza miejskiego i po zamku królewskim (na wyspie!), penetrację piwnice wiślickie, domniemywa podziemne przejścia. (Jamróz, BHSiK X/1, 93-94)
- 1949 - Zofia Wartolowska i Władysław Antoniewicz rozpoczynają cykl wieloletnich badań archeologicznych na wyspie grodziskowej, [potem na wyspie miejskiej (od 1959) - owocujących sensacyjnymi odkryciami, dokonanymi w poszerzonym składzie] (AP Kielce, PWRN WKZ 464)
- 1950 - Wiślica posiada zaludnienie 1073 mieszkańców. (A BPP PP Kielce, Plan ogólny osady Wiślica z roku 1962, 15)

WIŚLICA

cd punktu nr 11.2 - UKŁAD PRZESTRZENNY - OPIS

JERZY W. BIELECKI,

11. 1995

11.2.2. UKŁAD WODNY

Obecny układ wodny wyznaczony jest odległym korytem rzeki Nidy i pozostałościami starorzecza okalającego wyspę miejską:

- dopływ północny, przerwany i przechodzący w rowy melioracyjne,
- zakole południowo - wschodnie (tzw. "Woda Sochacka"),
- oczko wodne poniżej zakola (tzw. "Sobodół"),
- "Jezioro Płyt" po stronie południowej z odgałęzieniem na zachód od wyspy miejskiej

Przez Nidę i Jezioro Płyt przebiega historyczna grobla z nowymi mostami, zaś na byłym dopływie północnym niska grobla z mostkiem w linii ulicy Batalionów Chłopskich i kładką w linii ulicy Okopowej.

Od wczesnego średniowiecza i później - do około połowy XIX wieku - Wiślica była rzeczywistą wyspą, okoloną rozgałęzieniami głównego nurtu Nidy, lokalnie wielokrotnymi, wśród rozległych bagien. Stanowiło to naturalny system obronny. Kadłubek, *Chronica Polonorum* LXXX, tak pisze o Wiślicy z roku 1135: "...Visliciam oppidum natura et aquis munitum, Nide fluvii in modum coronae circumfusum...", Długosz zaś w swoich *Annales*, I, 112 z połowy XV wieku: "...in corone modum in saxo posita in medietullio amnis Nide..."

W XVI wieku istniały trzy rozgałęzienia rzeczne po stronie północnej oraz sześć po stronie południowej, splecione z sobą na zachodnim i wschodnim obrzeżu wyspy miejskiej oraz okresowo tworzące duże lustro wody - podczas częstych powodzi obejmujących dolinę. Dolina pokonywana była wówczas po grobli z dziewięcioma drewnianymi mostami (Lustracja dróg i mostów 1564/65).

Rozploty te przez wiele wieków sprzyjały lokalizacji młynów i foluszy, ale stopniowo zamulały się, zwłaszcza w końcu XVIII i XIX wieku. Jazy i stawy młyńskie widoczne są jeszcze na dawnych mapach ze schyłku XVIII wieku - obustronnie przy drodze wylotowej do Buska, między Wiślicą a Gorzysławicami, jak też obok ówczesnego szpitala św. Ducha, w pobliżu wjazdu do miasta od Krakowa. Najstarszy młyn, zwany "Bilowski" lub "Kulanowski" a zlokalizowany "super Nida fluvium circa castrum Vislicienae", znany jest z dokumentów królewskich wystawionych w roku 1317 i ich odpisów. W sąsiedztwie funkcjonował potem młyn "Kotlicki" (przywilej z 1487), zaś młyn Szpitalny o 5 wałnych kołach wybudowano zapewne wcześniej. Młyny mimo pożarów lub spustoszeń wojennych były wielokrotnie wymieniane na nowe obiekty, lecz brak wystarczającego przepływu wody doprowadził ostatecznie do ich ruiny i rozbiórki w pierwszej ćwierci XIX wieku (Z. Budkova, *Studia...*, 21). Powodzie niejednokrotnie niszczyły mosty i uszkadzały groble, tak że okresowo funkcjonował przewóz tratwami i łodziami (dawna nazwa Zielonek - "Przewóz"). W roku 1343 była tu komora celna (KDP III, 93), a do około połowy XIX w. pobierano "mostowe" - na mocy dawnych przywilejów i późniejszych przepisów. Były to fundusze na remonty mostów, jak też źródło dochodów miasta oraz dzierżawców tego podatku, w XIX wieku - Żydów (AP Kielce, RGR KWK 2927, RGR 2922, etc).

Rozgałęzienia rzeczne opłatały również i odcinały wyspę grodziskową - grodzisko w okresie wczesnośredniowiecznym połączone było z wyspą miejską kamienną groblą i drewnianym mostem.

Nida środkowa i dolna aż do roku 1939 była rzeką spławną, we wcześniejszych wiekach nawet żeglowną. Pływały nią barki i łodzie ze zbożem oraz towarami, flisy na tratwach spławiali drewno z Puszczy Świętokrzyskiej, tędy naogół odbywał się transport ciężkich bloków kamiennych i elementów kamieniarskich, gipsu z lokalnej eksploatacji, itp.

Układ wodny był też głównym źródłem poboru wody pitnej i gospodarczej (przejsiowo także dla wodociągów miejskich wybudowanych po roku 1529 i eksploatowanych przez kilkadziesiąt lat) oraz do obfitego zaopatrzenia w ryby słodkowodne i raki.

Historyczny układ wodny z rozplotami rzecznyymi widoczny jest na niektórych starych mapach - patrz wkładki nr 22-23. Fragmenty dawnego układu pokazuje ikonografia z XIX w. - patrz wkładki nr 19-20. Rekonstrukcje graficzne układu zawiera między innymi wkładka nr 4. Jego obecne pozostałości oznaczone są na mapach aktualnych 1:5.000-1:25.000, zamieszczonych między innymi na wkładkach nr 9-10. Stan zachowania układu i jego walory krajoobrazowe odzwierciedlają również fotografie z wkładek nr 11, 15-17. Pożądane jest lokalne zrekonstruowanie układu wodnego w terenie, konieczne objęcie ochroną konserwatorską.

11.2.3. UKŁAD KOMUNIKACYJNY

Aktualny układ komunikacyjny przelotowy obejmuje drogę państwową Kielce - Busko - Kazimierza Wielka - Kraków przebiegającą od Gorzysławic po zachodniej obwodnicy wyspy miejskiej (realizacja po roku 1975) i dalej przez groblę do Konieczmostów. W Konieczmostach następuje skrzyżowanie z drogą Pińczów - Nowy Korczyn.

Nowa droga wybiegająca z Wiślicy groblą w kierunku wschodnim (realizacja przed 1960) uzyskuje w Stróżyskach powiązanie z drogą państwową Busko Źródło - Nowy Korczyn. W kierunku południowo - wschodnim wybiega po grobli droga lokalna nad Nidę i do Szczerbakowa, zaś w kierunku północno-zachodnim gruntowa droga wśród łąk, prowadząca do Jurkowa i Sielca.

We wczesnym średniowieczu Wiślica leżała na głównym trakcie handlowym Ratybona-Kijów (tzw. trakt ruski), przebiegającym na odcinku Kraków - Sandomierz przez rejon obecnych Konieczmostów, Wiślicę i Gorzysławice, gdyż tu znajdował się najbardziej dogodny punkt przeprawy w przewężonej dolinie Nidy o lokalnych wyniosłościach terenu między bagnami. Był to najstarszy szlak handlowy Praga-Kraków-Rus, poświadczony przez Ibrahima ibn Jakuba około roku 965 (Z. Budkova, *Studia...*, 25). Dokumenty królewskie Kazimierza Wielkiego z roku 1344 zobowiązywały kupców z Rusi, dążących do Krakowa, by jechali trasą Lublin-Sandomierz-Wiślica.

Z biegiem czasu główny trakt przesunął się na linię Opatowiec-Nowy Korczyn, a przez Wiślicę biegło jego odgałęzienie.

Przez Wiślicę przebiegał również historyczny handlowy szlak węgierski (wzdłuż doliny Dunajca, przez Opatowiec, Konieczmosty, Wiślicę, Gorzysławice na Sandomierz do Prus lub w inne rejony kraju). Była to droga znana zapewne w X-XI wieku. Tędy też mogły nadciągnąć wojska przemyskiego księcia Władymirki, syna Wołodara, które dokonały w lutym 1135 roku okrutnej rzezi mieszkańców Wiślicy i całkowitego zniszczenia grodu, wydanego zdradziecko przez rezydującego tu kasztelana-księcia węgierskiego Borysa (notują to najstarsze roczniki). Tą drogą przybył w roku 1304 Łokietek z wojskową pomocą węgierską, by po zdobyciu Wiślicy opanować Ziemię Sandomierską i sięgnąć po Kraków. Istniały również stare trakty do Nowego Miasta Korczyn, Buska i Szydłowa, jak też na kierunku Chęciny-Małogoszcz. Bardzo ważną rolę gospodarczą odgrywała droga solna z Bochni przez Wiślicę do północnej Sandomierszczyzny, gdyż miasto wcześniej uzyskało uprzywilejowany skład soli bocheńskiej, być może jeszcze w końcu XIV wieku, na pewno zaś przed połową XV wieku. Tu zaopatrywali się w sól kupcy z Łomży, Grudziądza, Warszawy, Rawy, Wolborza i innych odległych miast (przywilej Zygmunta Augusta z 1556 r.)

Lokalne drogi wiązały wczesnośredniowieczną Wiślicę jako gród, siedzibę kasztelanii i prepozytury z okolicznymi osadami służebnymi oraz wsiami parafialnymi - głównie poprzez teren obecnych Gorzysławic lub Konieczmostów, a w okresach suchych lub zimowych - także wzdłuż doliny Nidy, poza nieprzebytymi grzęzawiskami.

Trakty główne przebiegały po szlaku zbliżonym do obecnego, lub z nim identycznym, wcześniej wyposażonym w groble i mosty. Pozostałe zmieniały swe przebiegi, zależnie od zmian układu wodnego na obrzeżach miasta i postępującego wysychania bagien. Na przełomie XVIII i XIX wieku oraz później znany udokumentowany mapami drogi lokalne włączające się do miasta w rejonie wyspy grodziskowej i kościołów św. Marcina lub św. Ducha.

Komunikacja wewnętrzna nawiązywała do przelotowej, z jednym głównym wjazdem od południa - poprzez rynek ("platea Cracoviensis") i dwa wyjazdy od północy, zaś od XVI wieku utrwała się główny przejazd z pominięciem rynku od wschodu - szlakiem obecnej ulicy Batalionów Chłopskich, zwanej wówczas "via Camerae Salis" (drogą Solną) lub "platea Busciensis" (drogą buską). Wjazdy i wyjazdy z miasta były możliwe wyłącznie przez bramy w murach miejskich - aż do rozbiórki obwarowań w trzeciej ćwierci XVIII wieku. W komunikacji wewnętrznej ważną rolę odgrywała zapewne (początkowo zwłaszcza) ulica na kierunku: wyspa grodziskowa - rynek - castrum (obecna ulica Kilińskiego) przy której istniał jeden z pierwotnych placów handlowych a później, od XIV lub XV wieku - Plac (Rynek) Solny.

Podstawowym placem handlowym od okresu lokacyjnego pozostawał Rynek. Nie później niż w XVI wieku jako nowy duży plac targowy zaczął funkcjonować obecny Plac Solny/Zamkowy. Oba były powiązane wzajemnie ulicami na obrzeżach zespołu kolegiackiego. Inne ulice miejskie wybiegały z naroży rynku i placów lub stanowiły przecznice ulic głównych, względnie udostępniały zaplecza bloków zabudowy oraz dostęp do murów miejskich. [verte]

11.2.4. UKŁAD ZABUDOWY

Lokacja miasta średniowiecznego następowała bądź "na surowym korzeniu" (*in radice crudo*), czyli na terenie wolnym od zabudowy, bądź też w obrębie wcześniejszego zagospodarowania osadniczego.

Zazwyczaj plany miast lokowanych na surowym korzeniu wykazują wyższy stopień geometrycznej regularności układu niż plany miast powstałych z uwzględnieniem lokalnych nawarstwień osadniczych, placów targowych i traktów handlowych. W przypadku Wiślicy mogły wystąpić obie formy lokacji, być może ponawianej z mniejszym lub większym przemieszczeniem układu. Za lokacją na starym układzie przemawiać może wczesnośredniowieczna metryka licznych relikwów archeologicznych, ujawnionych w kilku fragmentach wyspy miejskiej; ranga wczesnego ośrodka kasztelańskiego, kościelnego i handlowego, konkurującego z Krakowem i Sandomierzem - a więc zapewne gęsto zabudowanego (zaudalenie ówczesne, szacowane przez historyków na około 1000 mieszkańców, pozwala oszacować zabudowę na ponad 100 budynków mieszkalnych - patrz Analizy demograficzne); miejscowe zakłócenia regularności siatki ulic, itp.

Próby rekonstrukcji fragmentów lub całości układu przedlokacyjnego i lokacyjnego Wiślicy podejmowane były od lat sześćdziesiątych między innymi przez Z. Wartolowską, Z. Budkową, T. Zagrodzkiego, S. Michnę, A. Tomaszewskiego, Z. Muncha, J. Leśnego, J. Gule. Większość z nich opierała się na powiązaniu efektów badań archeologicznych ze źródłami historycznymi, analogiami i hipotezami własnymi. Rekonstrukcje różniły się między sobą niekiedy znacznie wobec fragmentarycznego przebadania terenów wyspy miejskiej, niepełnego zakresu publikacji wyników tych badań oraz różnej interpretacji skąpych przekazów historycznych (patrz wkładki nr 4 oraz 5).

T. Zagrodzki podjął próbę odtworzenia hipotetycznego układu lokacyjnego metodą limitacji mierniczej - stosowanej już w czasach rzymskich i rozwiniętej w średniowieczu, a przypominanej i rozpracowanej w toku własnych badań naukowych. Na podstawie pomiarów aktualnych szerokości działek, ulic i placów w terenie oraz analiz prowadzonych na dostępnej mapie sytuacyjno-wysokościowej Wiślicy ustalił podstawową ośnowę mierniczą planu miasta średniowiecznego jako sieć kwadratowych centurii o boku 12 prętów miary rzymskiej (około 53,12 m). Dodatkowa sieć, wyznaczająca współrzędne granic bloków przyrynkowych, była zespołem 16 kwadratów miary 9 prętów. Szerokości frontów działek przyległych były natomiast wielokrotnością typowego modułu zwanego *gradus* (około 0,737 m) - jednostka miernicza pochodzenia rzymskiego. Dane uzyskane przez Zagrodzkiego w toku analiz pozwoliły mu stwierdzić, że znaczna część granic bloków i działek miejskich pochodzi "z rozplanowania dokonanego pierwotnie, w momencie lokacji przestrzennej regularnego układu z rynkiem" (III KN, Streszczenie referatu (wynikowa rekonstrukcja planu lokacyjnego opublikowana zewnętrznie - patrz wkładka nr 5, tamże próba graficznego odtworzenia studiów i limitacyjnych)).

Siatka kwadratów o bokach 9 x 9 prętów odpowiadała wymiarowi równemu 0,9 sznura (39,838 m). Rynek lokacyjny posiadał zatem boki o długości 1,8 sznura, a jego powierzchnia stanowiła 1/4 całego zamierzonego arealu osadniczego.

Dodatkowe badania metryczne placu targowego - rynku przeprowadził S. Michno. Według niego wymiary pierzei bloków przyrynkowych wynoszą:

- północna 68 m (z szerokościami skrajnych ulic długość boku 88 m),
 - południowa 64,5 m (z szerokościami skrajnych ulic długość boku wynosi również 88 m)
 - zachodnia 68 m (w świetle boków północnego i południowego),
 - wschodnia 52,5 m (w świetle boków północnego i południowego 86,5 m, z terenem kolegiackim).
- Uliczki gospodarcze nie zostały uznane za cezurę długości bloków.

Powyższe wymiary skłaniają autora do stwierdzenia, że "Pierwotny zarys rynku lokacyjnego daje się wpisać w prostokąt o bokach 77 x 87 m." [Jest to ustalenie różniące się z analizami Zagrodzkiego]. Obecnie istniejący trapezowy rysunek placu rynkowego został potraktowany jako efekt zamierzonego okształcenia w trakcie realizacji miasta lokacyjnego lub podczas późniejszych korekt planu (Plac targowy...s.127).

Dokonane przez J. Fellmanna geodezyjne sprawdzenie usytuowania murowanych piwnic przyrynkowych względem obecnej linii zabudowy pierzei wykazało stosunkowo dużą zgodność - kształt rynku nie uległ zatem znaczącym odkształceniom od czasu budowy tych piwnic (patrz wkładka nr 5). Piwnice nie zostały jednak w pełni spenetrowane ani też nie ustalono ich datowania - zapewne część z nich mogła powstać w XIX wieku, a najstarsze nie wybudowano prawdopodobnie wcześniej niż w wieku XV - gdy miasto posiadało już co najmniej kilka kamienic, poświadczonych w źródłach pisanych, jak też miało ukształtowany układ zabudowy.

Wstępne badania niektórych piwnic prowadził J. Jamroz w 1947 roku, w poszukiwaniu przejść podziemnych do zamku - lokalizowanego wówczas na wyspie grodziskowej. Odkryte wtedy ślady zamurowań przejść piwnicznych oraz legendy o lochach mogą świadczyć o istnieniu starszych piwnic i korytarzy wyłobionych w skałce gipsowej. O licznych piwnicach murowanych pod wiślickimi chatami i lepiankami wspominają również ubiegowieczni historycy. Pożądane jest zatem rozpoznanie wartości zabytkowych podziemi - co ułatwi dalsze studia układu urbanistycznego i poszerzy rejestr zabytków.

Wymienieni uprzednio autorzy prób rekonstrukcji układu nie mieli dostępu do historycznych planów pomiarowych i regulacyjnych, co mogło skutkować błędnymi hipotezami. Odnalezione wyrys fragmentów tych planów, porównane z mapami aktualnymi, zdają się świadczyć o lokalnie istotnych odkształceniach dawnych podziałów własnościowych, zabudowy, ulic.

Ponadto analizy współczesnych kierunków ulic, pierzei i granic działek wykazują ślady co najmniej 2 innych niż ustalono dotychczas dawnych siatek ortogonalnych, skośnych względem siebie, oraz pozostałości kompozycji promienistej z punktem zbiegu linii na zachód od wyspy miejskiej (jednym z efektów tego jest trapezowość rynku). Być może były to pozostałości kolejnych akcji lokacyjnych lub regulacyjnych układu miejskiego, znacznie bardziej czytelne na ubiegowiecznych planach i mapach. Wskazane jest kontynuowanie badań w tym zakresie (patrz - Analizy Przestrzenne...).

Ikonografia początku XIX wieku wskazuje na historyczne sytuowanie większości budynków szczytami do ulic i placów, częste występowanie podcieni, przewagę dachów czterospadowych, pokrycia z gontu lub dachówki.

Ikonografia początku XIX wieku wskazuje na historyczne sytuowanie większości budynków szczytami do ulic i placów, częste występowanie podcieni, przewagę dachów czterospadowych, pokrycia z gontu lub dachówki.

Ikonografia początku XIX wieku wskazuje na historyczne sytuowanie większości budynków szczytami do ulic i placów, częste występowanie podcieni, przewagę dachów czterospadowych, pokrycia z gontu lub dachówki.

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKOWEGO UKŁADU URBANISTYCZNEGO - ZAŁĄCZNIK NR 4

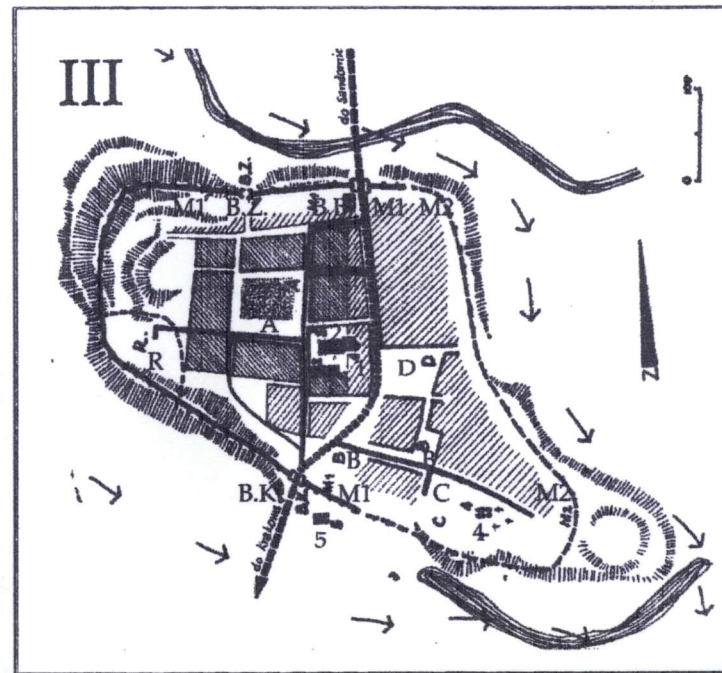
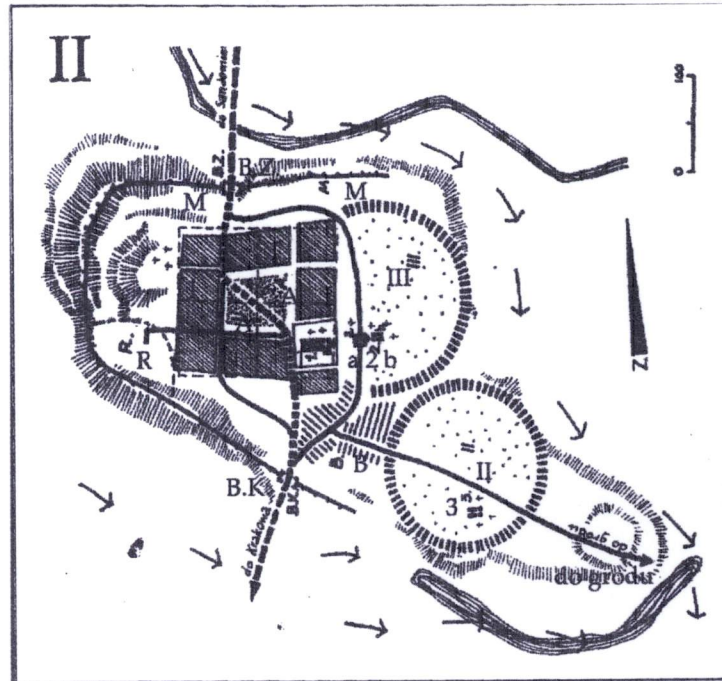
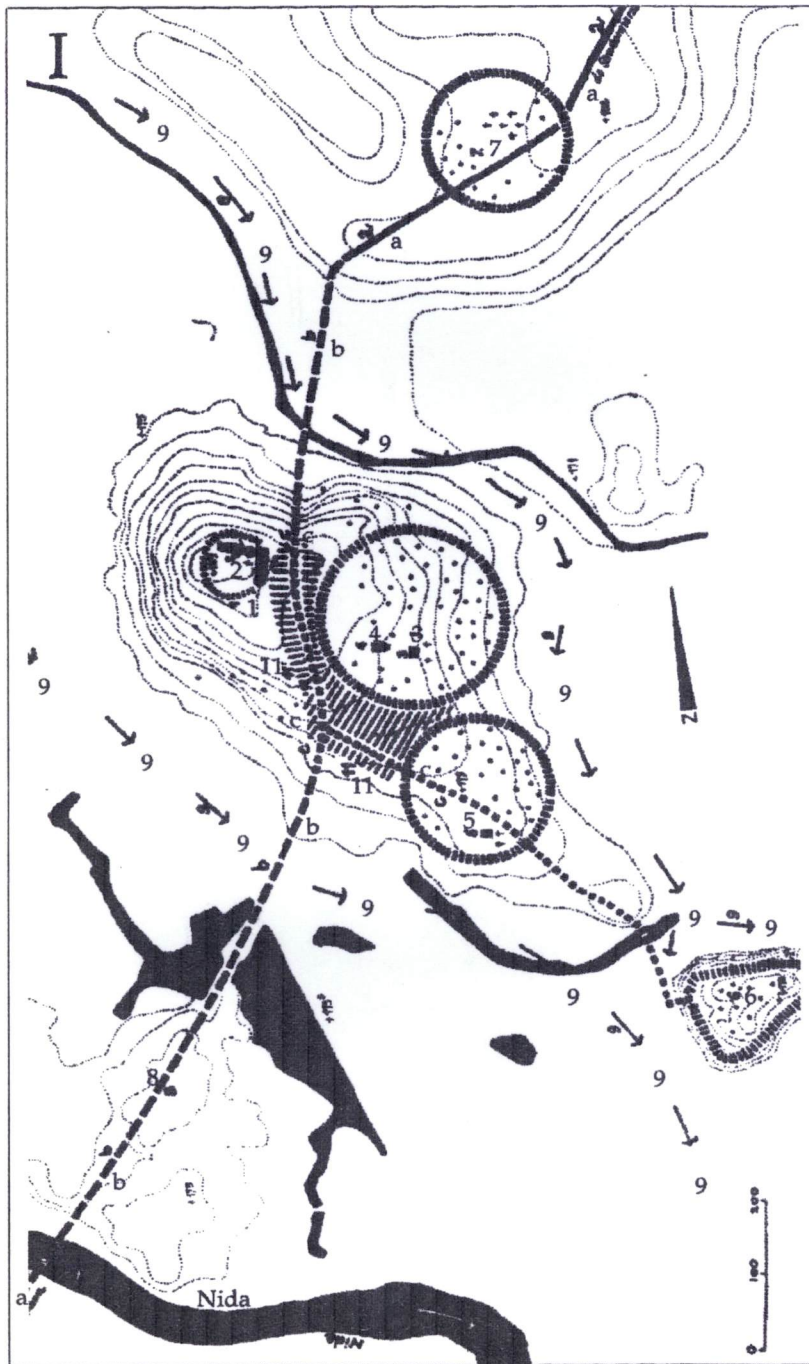
A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE) B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

WIŚLICA

cd punktu nr 10 - CHARAKTERYSTYKA ... - PLANY, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI, 11. 1995

10.3. FAZY ROZWOJU PRZESTRZENNEGO WIŚLICY:

1. REKONSTRUKCJA FAZY ROZWOJU WIŚLICY WEDŁUG STANISŁAWA MICHNO (Place targowe w Wiślicy od XIV do połowy XVI wieku, [w:] Studia związane z badaniami wiślickimi, 1970, s.129, 132, 133)

I - WYSPA MIEJSKA I JEJ NAJBLIŻSZE OTOCZENIE WE Wczesnym Średniowieczu:

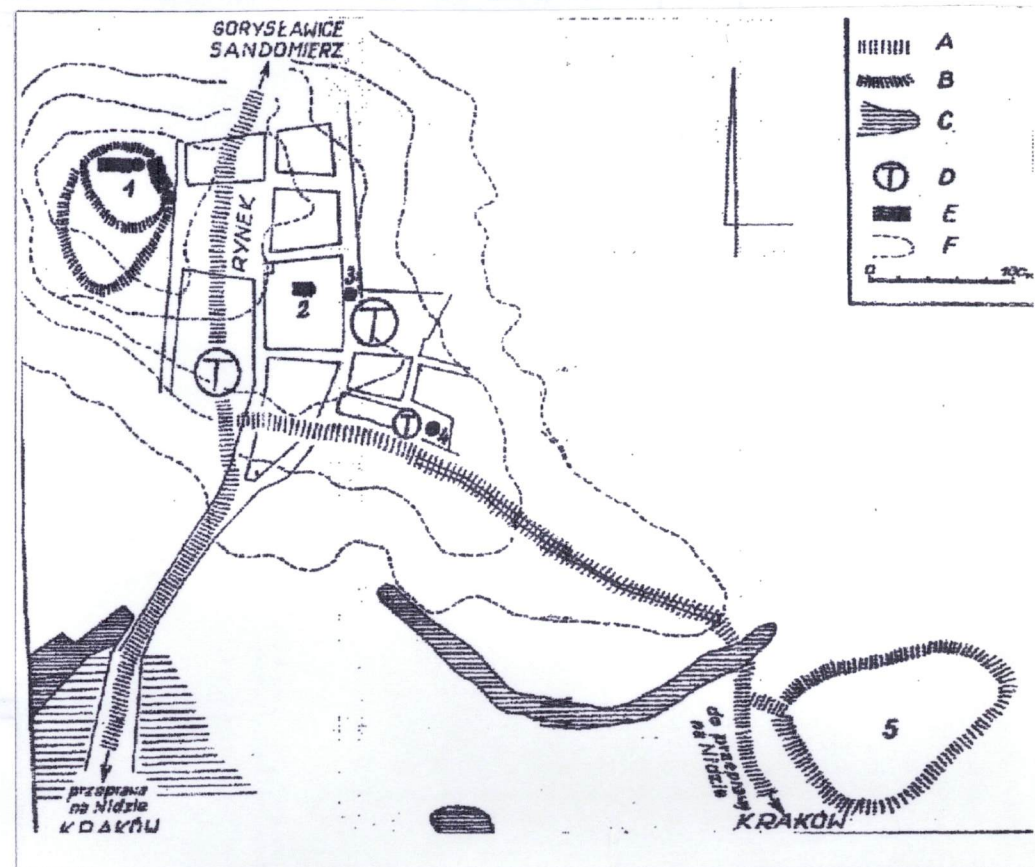
1 - gródek na kulminacji wyspy, 2 - zespół pałacalny na miejscu pierwotnego gródka, 3 - kościół św. Mikołaja i przypuszczalna osada targowa, 4 - kolegiata romańska I, 5 - kościół św. Marcina i przypuszczalna osada rycerska, 6 - gród na wyspie, 7 - osada i cmentarz w Gorzylawicach, 8 - rekonstruowany bieg przeprawy, 9 - rekonstruowane nurty rzeki Nidy, 10 - rekonstruowana sieć drożna: a - fragment sieci lokalnej, b - sieć zewnętrzna, c - osady na wyspie, 11 - przypuszczalne miejsca targowe. Kolor czarny - istniejące lustra wody, + 175 - punkty wysokościowe

II - WYSPA MIEJSKA W LATACH 1350-1400:

I - miasto lokacyjne, II - osada św. Marcina, III - osada św. Mikołaja, R - regia, A - rynek lokacyjny i blok handlowy, B - targ solny, BK - brama Krakowska, BZ - brama Zamkowa (?), M - mury obronne XIV w., 1 - kolegiata romańska II, 2 - kościółek św. Mikołaja: a - murowany do 1300 r., b - drewniany w XIV w.; 3 - kościół św. Marcina

III - WYSPA MIEJSKA PO 1500 R.:

A - rynek i blok handlowy B - targ solny i sienny, C - wolnica tzw. Sochaczka, D - targowica XVII w., R - regia, BK - brama Krakowska, BB - brama Buska, BZ - brama Zamkowa (?), M1 - mury obronne XIV w., M2 - mury obronne XV w., 1 - kolegiata gotycka, 2 - dom wikariuszy (tzw. dom Długosza), 3 - dzwonnica, 4 - kościół św. Marcina, 5 - kościół św. Ducha i szpital

2. REKONSTRUKCJA FAZ ROZWOJU UKŁADU WG ANDRZEJA TOMASZEWSKIEGO (Kolegiata Wiślicka, 1965, po s.135 il.12)

- 1- lokalizacja rotundy i palatium,
 - 2- kościół św. Mikołaja (?),
 - 3- kościół romański I,
 - 4- przypuszczalna lokalizacja kościoła św. Marcina,
 - 5 - przypuszczalna lokalizacja kościoła św. Wawrzynca w Goryslawicach, wzmiankowanego w 1326 r.,
 - 6- rekonstruowany bieg przeprawy,
 - 7- rynek miasta średniowiecznego,
 - 8 - rekonstruowany zarys miejskich murów obronnych.
- A - Gród na wyspie.
B - rejon hipotetycznego grodu "in regia".
C - rejon hipotetycznego wczesnośredniowiecznego ośrodka miejskiego, sprzężonego z grodem "in regia".
D, E - inne hipotetyczne ośrodki osadnicze.

3. REKONSTRUKCJA FAZY ROZWOJU UKŁADU Z Wczesnego Średniowiecza na tle współczesnej sieci ulic - wg Jana Leśnego (Słownik Starożytności Słowiańskich, T.6, 1980, s. 492)

- A - wczesnośredniowieczna sieć drożna,
B - umocnienia obronne,
C - zachowane do dziś starorzecza Nidy,
D - domniemane miejsca targowe,
E - ślady zabudowy romańskiej,
F - poziomice,

- 1 - gród na kulminacji wyspy i zabudowa palatinalna, wg Wartolowskiej,
- 2 - kolegiata romańska,
- 3 - kościółek romański św. Mikołaja(?) i miejsce odkrycia misy,
- 4 - budowla centralna odsłonięta pod kościołem św. Marcina,
- 5 - zachowane grodzisko na wyspie.

Istniejące lustra wody zalane na czarno, teren zalewowy wykropkowany. Warstwy co 2 m.

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKOWEGO UKŁADU URBANISTYCZNEGO - ZAŁĄCZNIK NR 5

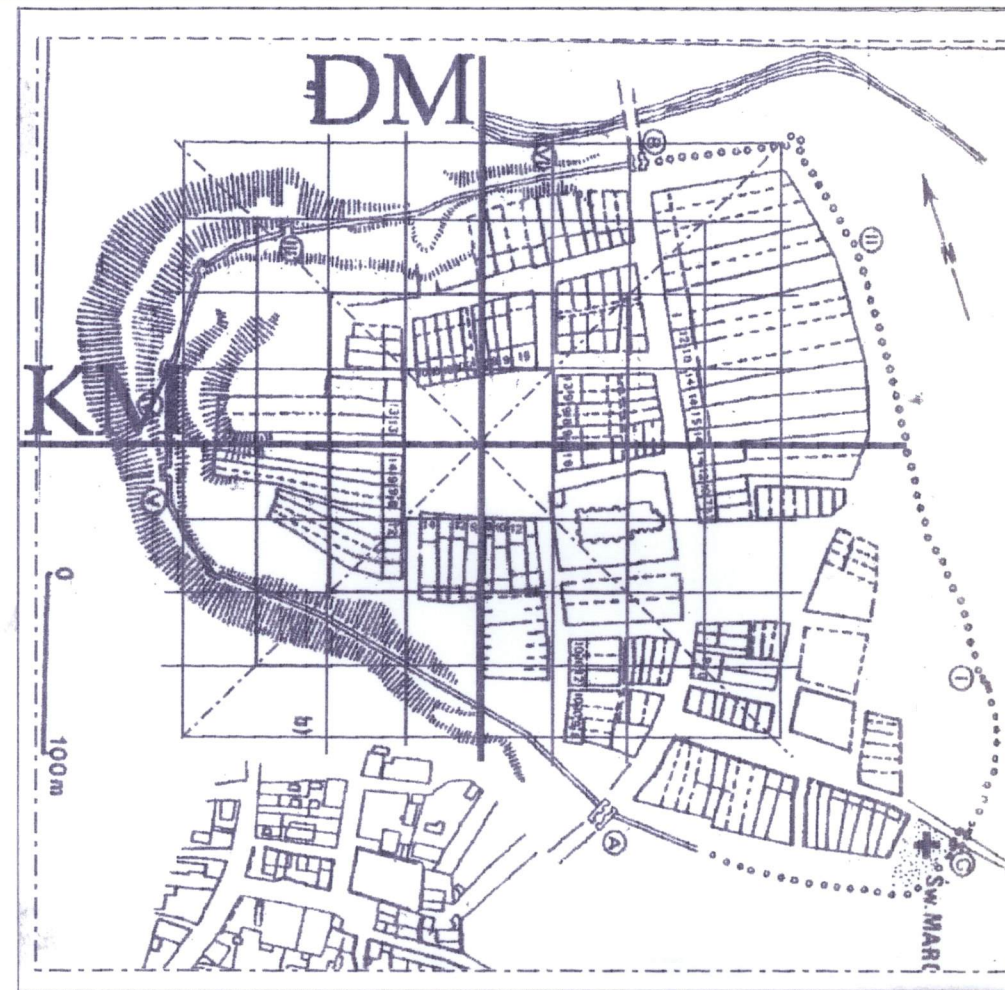
A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE): B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR „, OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

WIŚLICA

cd punktu nr 11.2 - UKŁAD PRZESTRZENNY - PLANY, OPIS

JERZY W. BIELECKI, 11. 1995

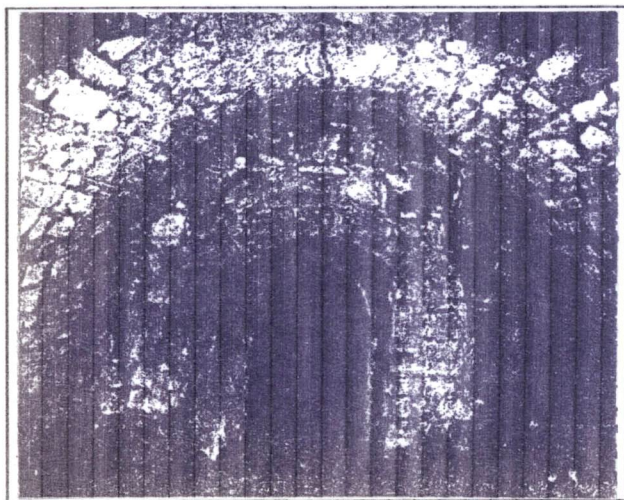
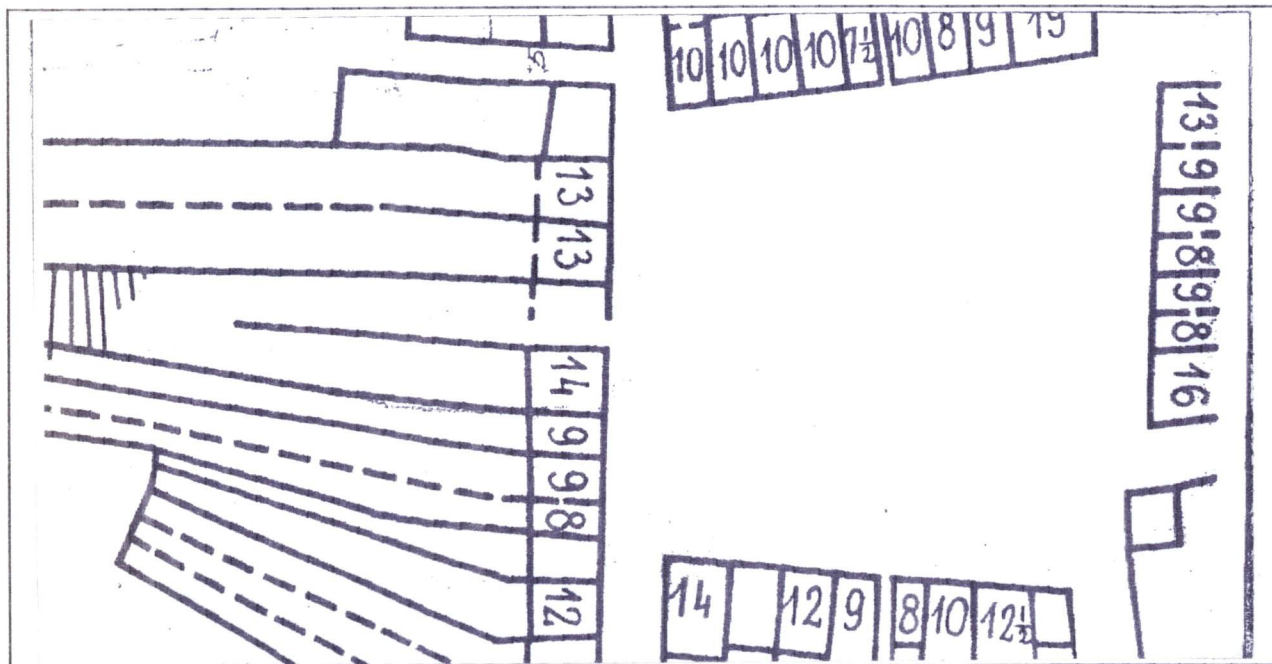

1. STUDIUM PLANU LOKACYJNEGO Z EPOKI GOTYCKIEJ, OPARTE NA BADANIACH LIMITACJI MIERNICZEJ (a) ORAZ STUDIUM ROZPLANOWANIA Z LOKACJI WCZEŚNIEJSZEJ, Z WYDŁUŻONYM PLACEM, DZIŚ ZNIEKSZTAŁCONYM, W POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ CZĘŚCI MIASTA (b) - WEDŁUG TADEUSZA ZAGRODZKIEGO - 1964 R. (ZA : E.TWAROWSKA, CMENARZYSKO I KOŚCIÓŁ ŚW.MARCINA W WIŚLICY, ŚWIATOWIT XXXV/1982, 240, TAB. XXXIV).

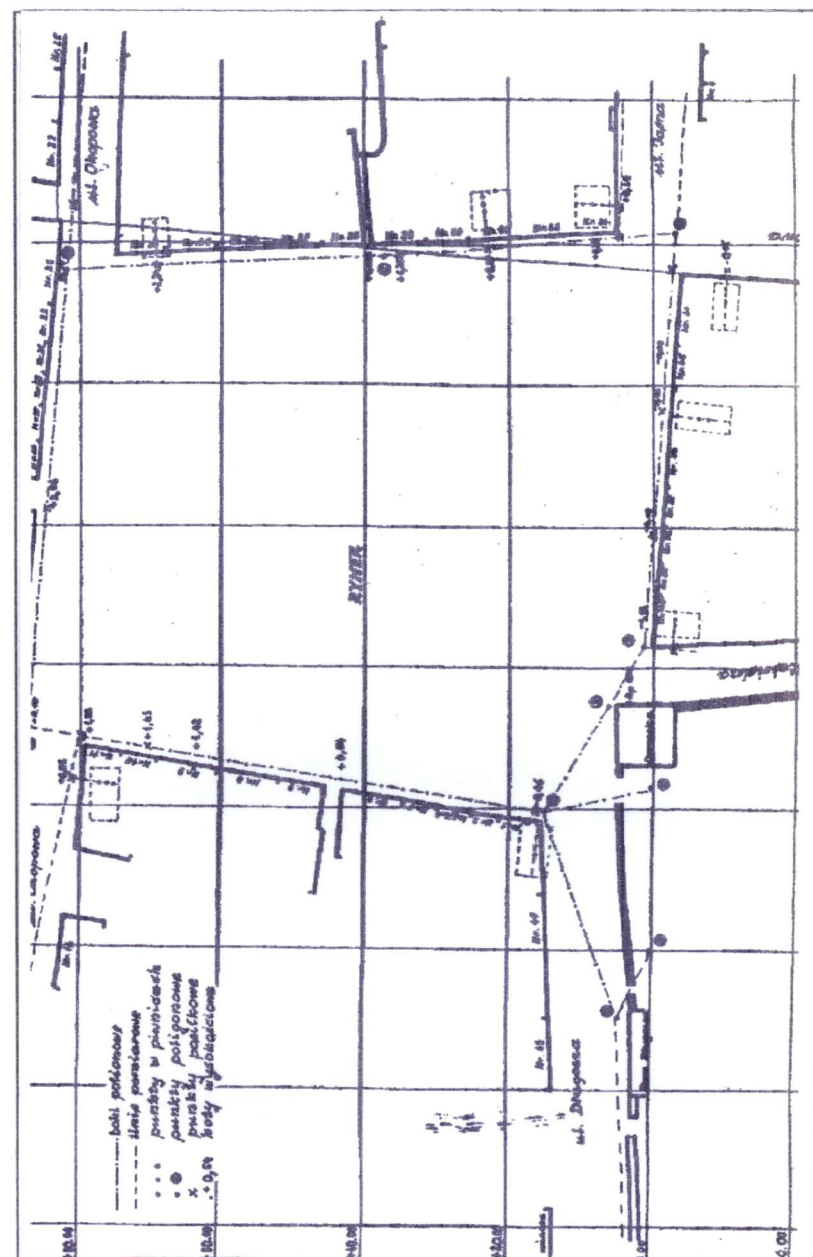
2. STUDIUM LIMITACJI MIERNICZEJ PLANU WEDŁUG METODY OPISANEJ PRZEZ TADEUSZA ZAGRODZKIEGO - WYZNACZENIE GŁÓWNYCH OSI MIASTA KARDO (KM) I DECUMANUS MAXIMUS (DM), CENTURIACJA TERENU, LIMITES (PROBA REKONSTRUKCJI PRZEPROWADZONYCH BADAŃ LIMITACYJNYCH DO STUDIUM PLANU MIASTA Z EPOKI GOTYCKIEJ).

A - BRAMA KRAKOWSKA, B - BRAMA BUSKA, C - BRAMA ZAMKOWA(?), I - VI - RELIKTY MUROW MIEJSKICH ODKRYTE W TRAKCIE BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH WIŚLICY.

3. WYMIARY FRONTÓW DZIAŁEK PRZYRYNKOWYCH - WYCINEK GRAFICZNEGO STUDIUM PLANU LOKACYJNEGO WIŚLICY Z EPOKI GOTYCKIEJ, OPARTEGO NA BADANIACH LIMITACJI MIERNICZEJ, PRZEPROWADZONYCH PRZEZ TADEUSZA ŻAGRODZKIEGO W 1964 ROKU (RYCINA ZAŁĄCZONA DO MASZYNOPISU JERZEGO GULI : WIŚLICA - MURY MIEJSKIE, INSTYTUT ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO, WARSZAWA 1979, ARCHIWUM PSOZ OW KIELCE).

4. WIŚLICA, WIDOK PIWNICY ZABYTEKOWEJ (REPRO FOT. E. BUCZKA W: J.FELLMANN, POMIARY SYTUACYJNE CZTERECH PIERZEI RYNKU W WIŚLICY W POWIĄZANIU Z ZABYTEKOWYMI PIWNICAMI, OCHRONA ZABYTEKÓW 1 (12) XXIX, 1976, 28)

5. WIŚLICA, RYNEK Z MIERZONYMI PIWNICAMI (W: J.FELLMANN, POMIARY SYTUACYJNE CZTERECH PIERZEI RYNKU W WIŚLICY W POWIĄZANIU..I, OCHRONA ZABYTEKÓW 1 (12) XXIX, 1976, 31)

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

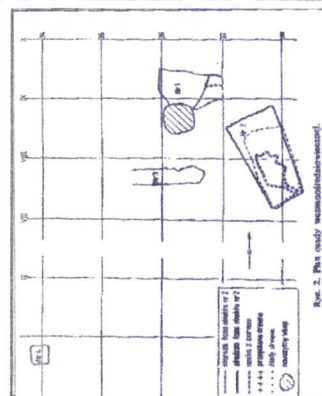
B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 10.2. - CHRONOLOGIA ... - PLANY, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

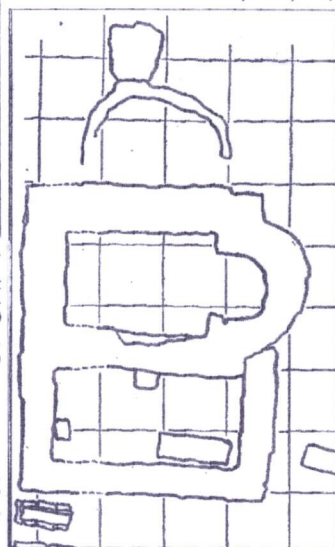
JERZY W. BIELECKI,

11.1995

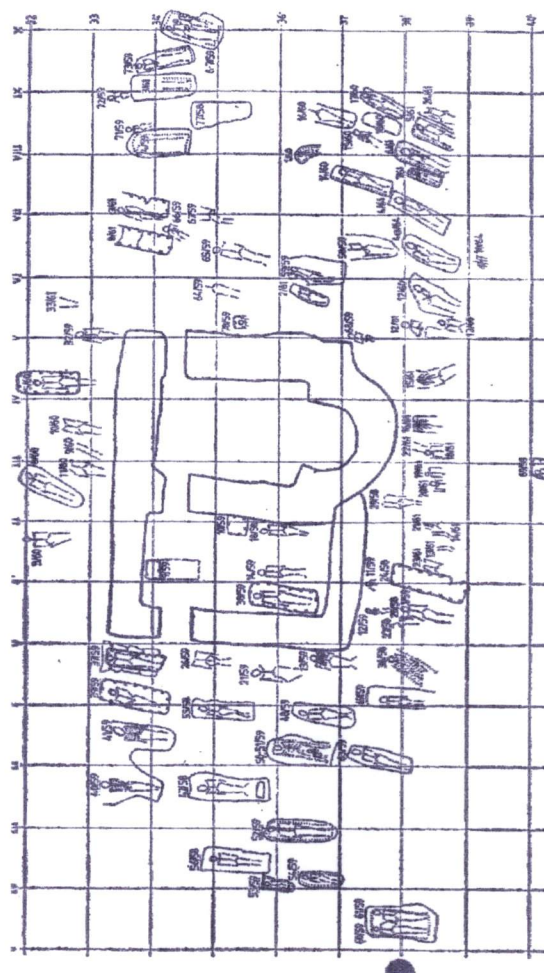

1. PLAN OSADY Wczesnośredniowiecznej z końca X wieku i początku XI wieku - teren obecnego pl. solnego/zamkowego, na północ i południe od murów kościoła p.w. św. Mikołaja.
POŁNOC - GÓRA ILUSTRACJI
SIATKA WYMIAROWA 2Mx2M
(WEDŁUG: JOANNA KALAGA, Wczesnośredniowieczne osadnictwo ... (ŚWIATOWIT, XXXVI/ 1982, 133, RYC. 2).

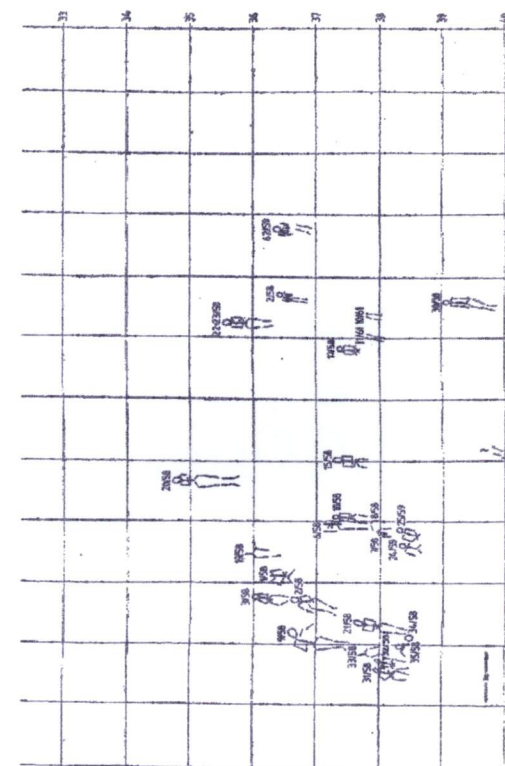
3. PLAN KOŚCIOŁKA JEDNONAWOWEGO, PRZYBUDÓWKI, MISY KAMIENNEJ I WKOPÓW (WG W. ANTONIEWICZ, W: E. DĄBROWSKA, STUDIA NAD OSADNICTWEM Wczesnośredniowiecznym..., 1965, 284)

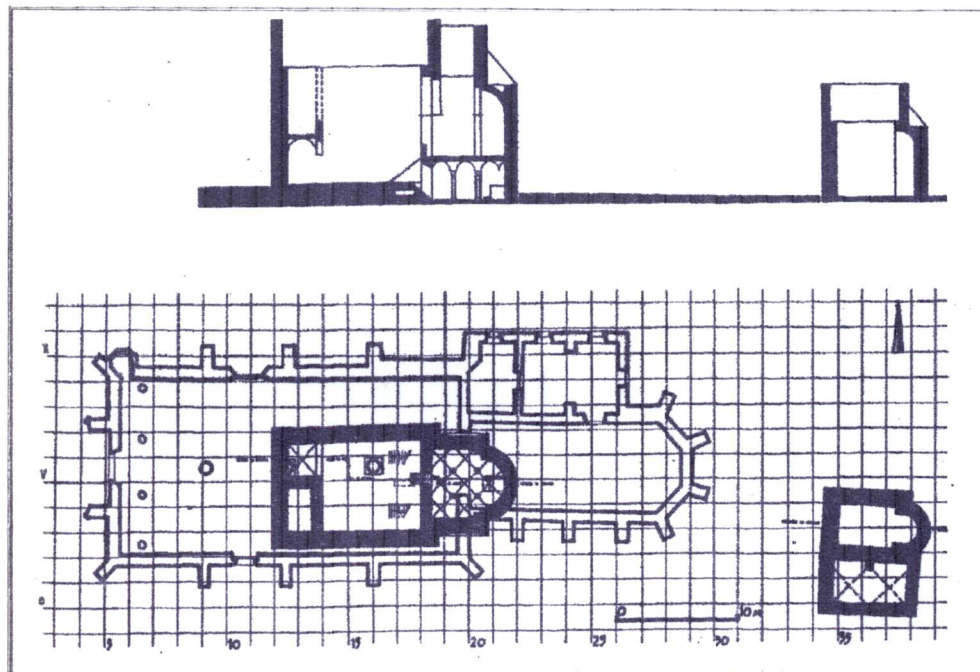
2. "MISA CHRZCIELNA" I "PODIUM" (REPRODUKCJA Z: J. ROSZKO, POGAŃSKI KSIĄŻĘ SILNY WIELCE, 1970, 262).

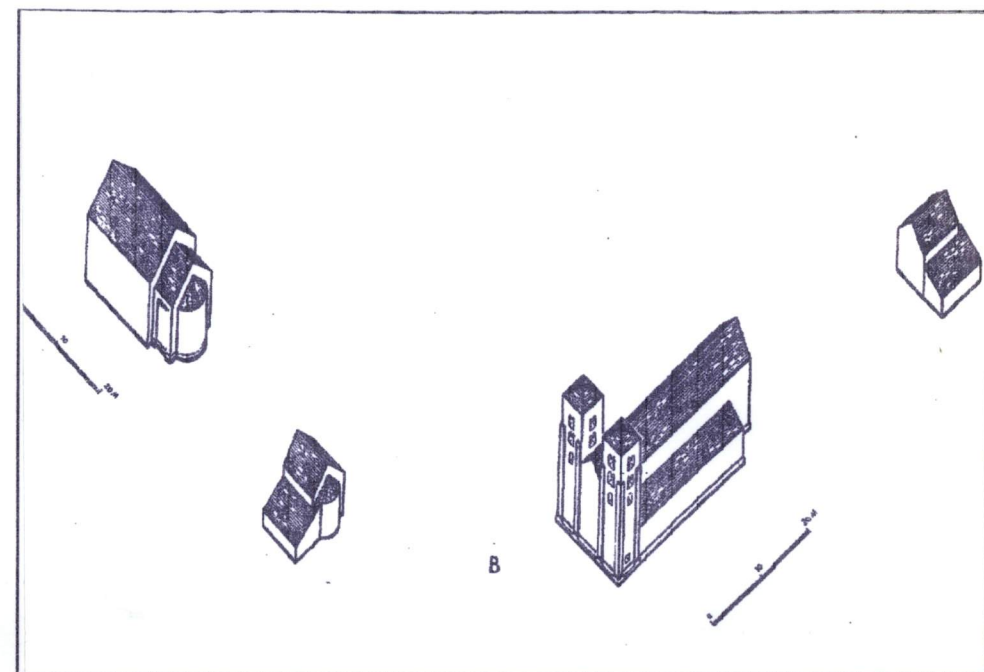
4. FRAGMENT PLANU I FAZY (2 POŁOWA XI-XII W.)
CMĘTARZYSKA Wczesnośredniowiecznego przy kościele św. Mikołaja (UWAGI I ŹRÓDŁO JAK 1, RY. 14)

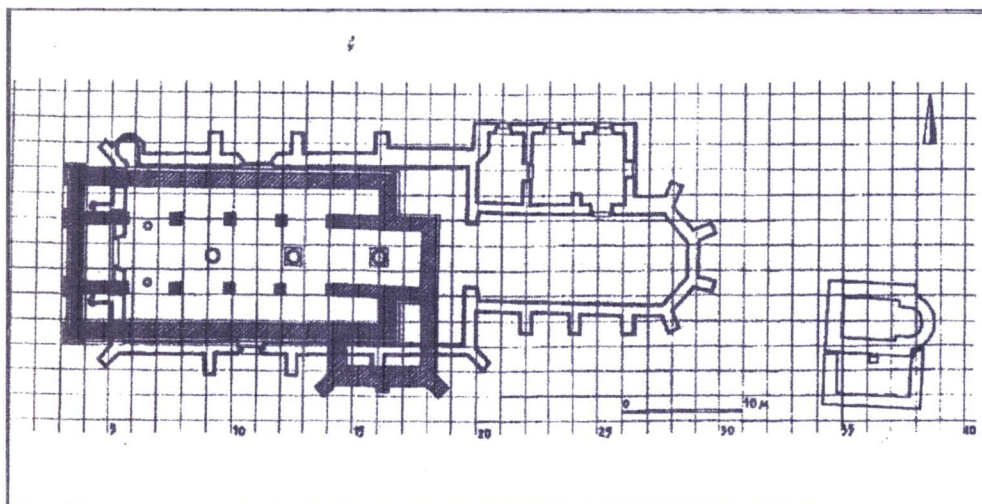
5. FRAGMENT PLANU II FAZY (XIII-I POŁOWA XIV W.)
CMĘTARZYSKA Wczesnośredniowiecznego przy kościele św. Mikołaja (UWAGI I ŹRÓDŁO JAK 1, RY. 26)

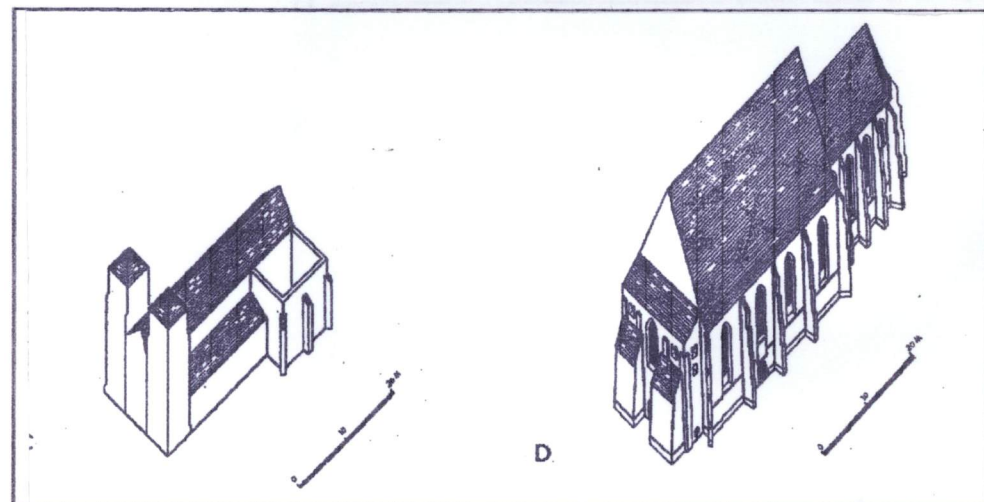
6. PRÓBA REKONSTRUKCJI RZUTU I PRZEKROJU PODŁUŻNEGO KOŚCIOŁA ROMAŃSKIEGO I [DATOWANEGO NA 3 CZWIERĆ XII W.] ORAZ KOŚCIOŁA ROMAŃSKIEGO ŚW. MIKOŁAJA (?)

8. PRÓBA REKONSTRUKCJI BRYŁ KOLEJNYCH FAZ ROZWOJU ZESPOŁU BUDOWLI SAKRALNYCH
A - KOŚCIOŁ ROMAŃSKI I Z KOŚCIOŁEM ŚW. MIKOŁAJA (?), B - KOŚCIOŁ ROMAŃSKI II Z TYMZE

7. PRÓBA REKONSTRUKCJI RZUTU KOŚCIOŁA ROMAŃSKIEGO II [DATOWANEGO NA 2 CZWIERĆ XII W.] I CZWOROKĄTNEJ OŠZKARPOWANEJ WIEŻY [DATOWANEJ NA PRZEŁOM XIII/XIV W.]

9. PRÓBA REKONSTRUKCJI BRYŁ KOLEJNYCH FAZ ROZWOJU ZESPOŁU BUDOWLI SAKRALNYCH
C - KOŚCIOŁ ROMAŃSKI II Z DOBUDOWANĄ OŠZKARPOWANĄ WIEŻĄ, D - KOLEGIATA GOTYCKA

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE): B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

WIŚLICA

cd punktu nr 10.2. - CHRONOLOGIA ... - PLANY, OPISY

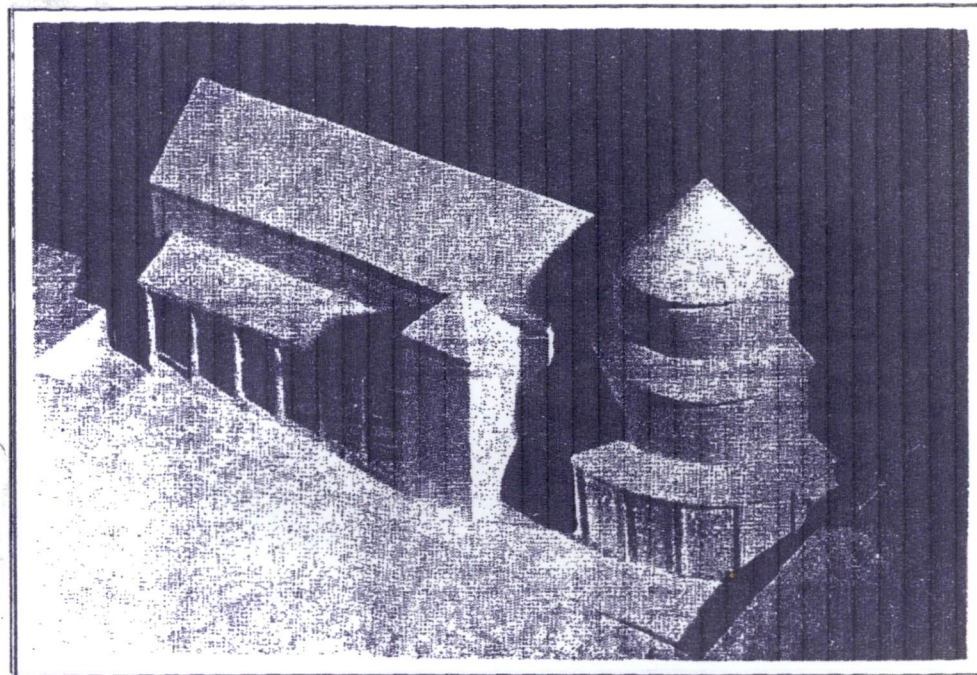
C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI,

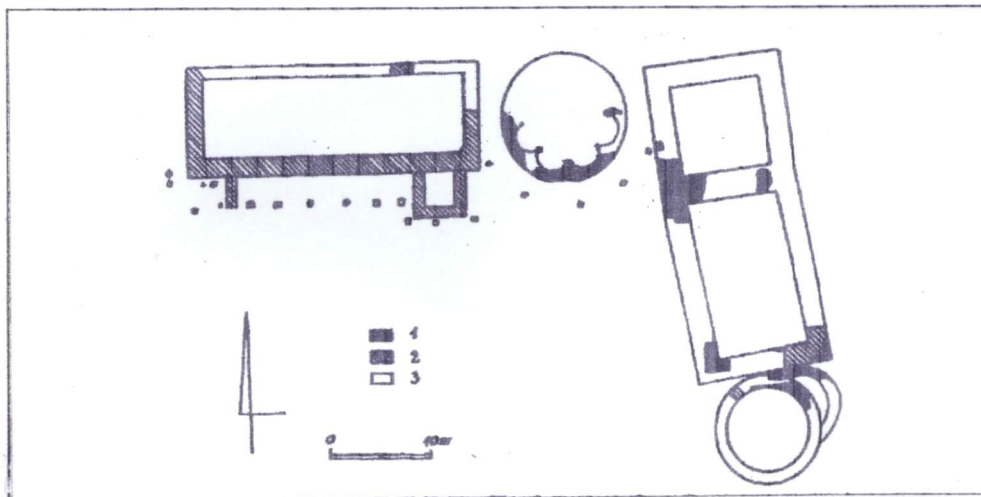
11.1995

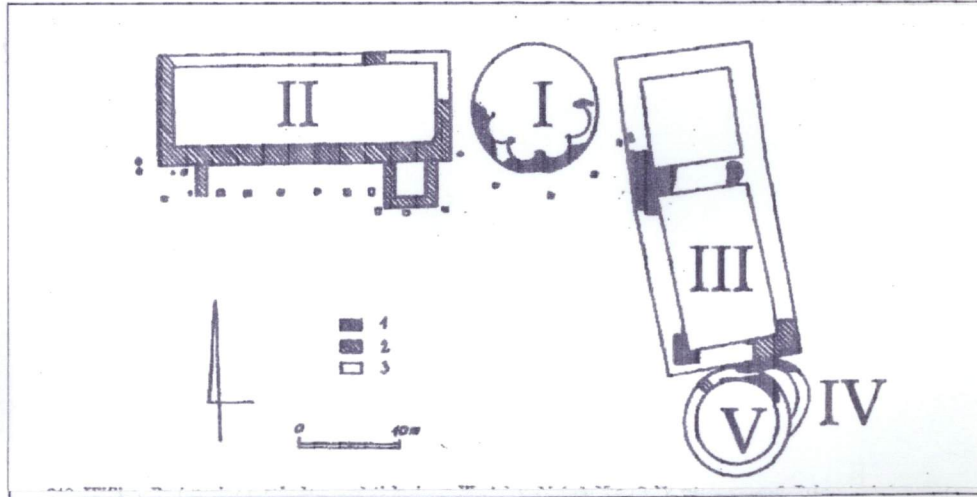
10. PLAN ZABUDOWY GRODU KSIĄŻĘCEGO NA KULMINACJI WYSPI MIEJSKIEJ WG PLANSZY MUZEUM REGIONALNEGO W WIŚLICY [CIEMNY PAS - GRÓD PIERWOTNY (PLEMIENNY ?)]

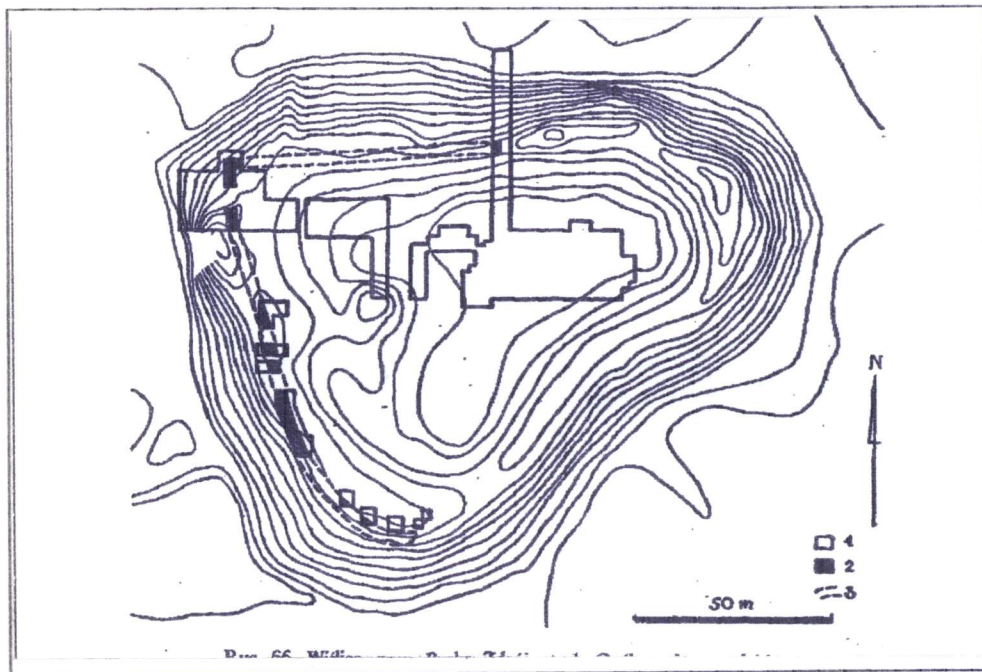
12. MODEL - REKONSTRUKCJA ROTUNDY I PALATIUM NA "REGII" (REPRODUKCJA Z: J. ROSZKO, POGAŃSKI KSIĄŻĘ SILNY WIELCE, 1970, 283)

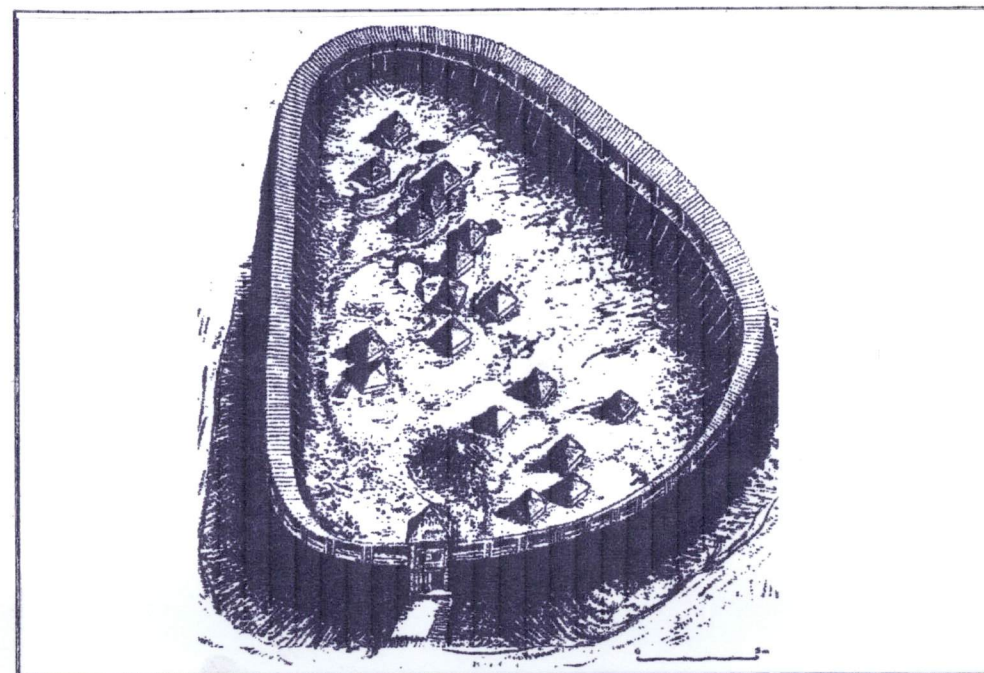
11. RZUT POZIOMY ZABUDOWY PALATIALNEJ, WG WARTOŁOWSKIEJ: 1- MUR, 2- NEGATYW MURU, 3- REKONSTRUKCJA [ZA: J. LEŚNY, WIŚLICA, SSS 496, IL. 249-DATOWANIE XI-XII/XIII W?]

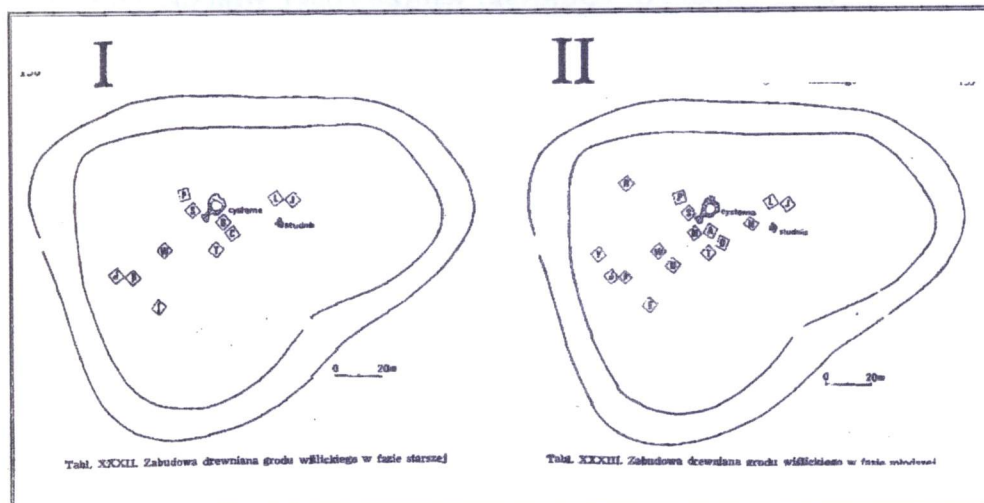
13. DOMNIEMANE FAZY BUDOWY ZESPOŁU PALATIALNEGO: I - ROTUNDA I Z KONCHAMI, II - PALATIUM, III - "DOMUS", IV - ROTUNDA II (KATASTROFA), V - ROTUNDA III (NADBUDOWA).

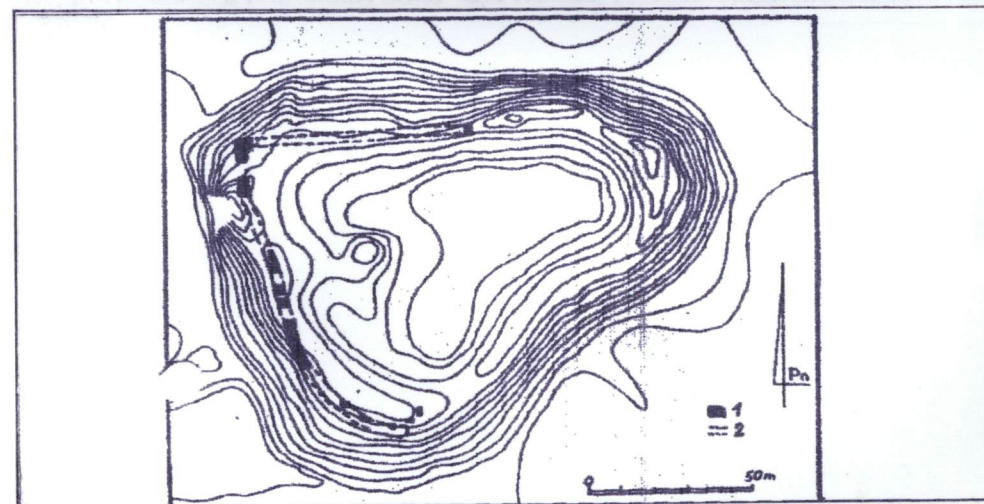
14. OGÓLNY PLAN GRODZISKA: 1-GRANICE WYKOPÓW PRZEPROWADZONYCH W LATACH 1948-1956, 2-MUR KAMIENNY, 3-DOMNIEMANY PRZEBIEG MURU [E. DĄBROWSKA, STUDIA..., 280]

16. PRZESTRZENNA REKONSTRUKCJA ŚREDNIOWIECZNEGO GRODU, WIDOK OD STRONY ZACHODNIEJ [WG PŁANSZY MUZEUM REGIONALNEGO W WIŚLICY, REPRO PSOZ OW KIELCE]

15. ZABUDOWA DREWNIANA GRODU WIŚLICKIEGO, W FAZIE: I - STARSZEJ [DATOWANIE NA IX - 1 POŁOWA X W.], II - MŁODSZEJ [DATOWANIE NA 2 POŁOWA X - 1 POŁOWA XI WIEKU] [ZA: D. GÓRŃ, DREWNIANA ZABUDOWA GRODU WIŚLICKIEGO, ŚWIATOWIT XXXV / 1982, 158-9]

17. PLAN GRODZISKA NA WYPIE GRODZISKOWEJ, WEDŁUG ZOFII WARTOŁOWSKIEJ: 1- ODSŁONIĘTE FRAGMENTY MURU KAMIENNEGO, 2 - DOMNIEMANY PRZEBIEG MURU KAMIENNEGO [ZA: J. LEŚNY, WIŚLICA, SSS 493, IL. 245 - DATOWANIE XII / XIII WIEK ?]

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKOWEGO UKŁADU URBANISTYCZNEGO - ZAŁĄCZNIK NR 8

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE)

WIŚLICA

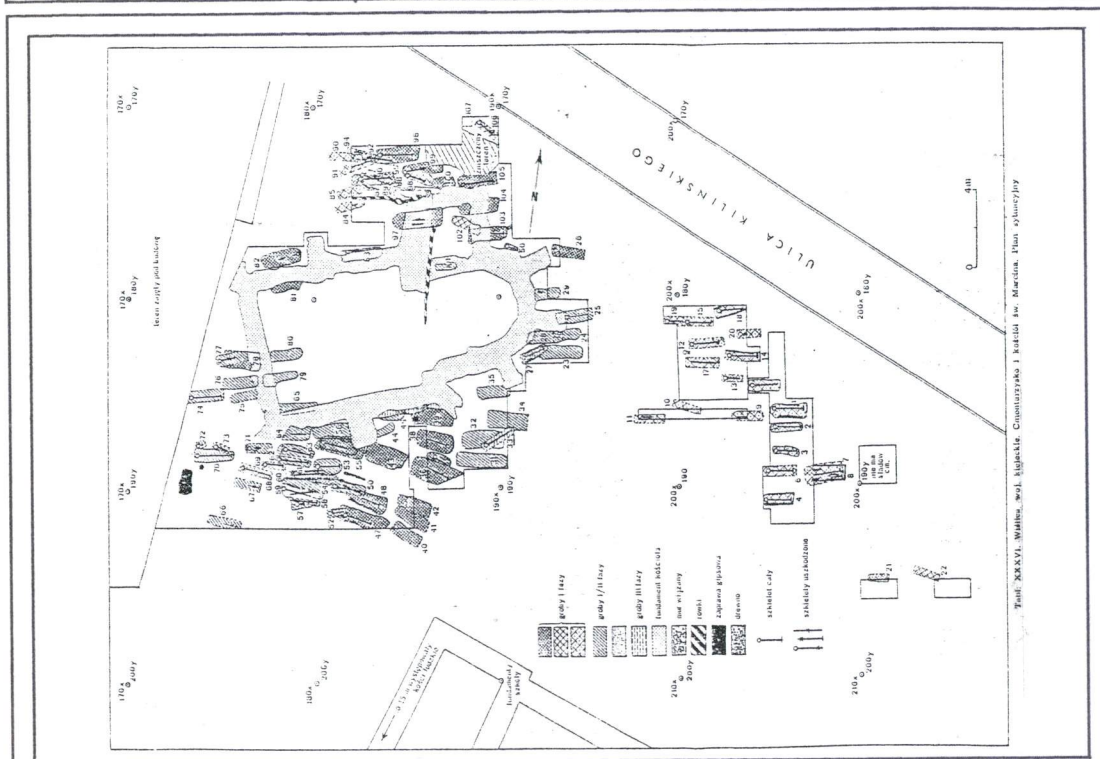
B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR. 1, OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 10.2 oraz punktu nr 11

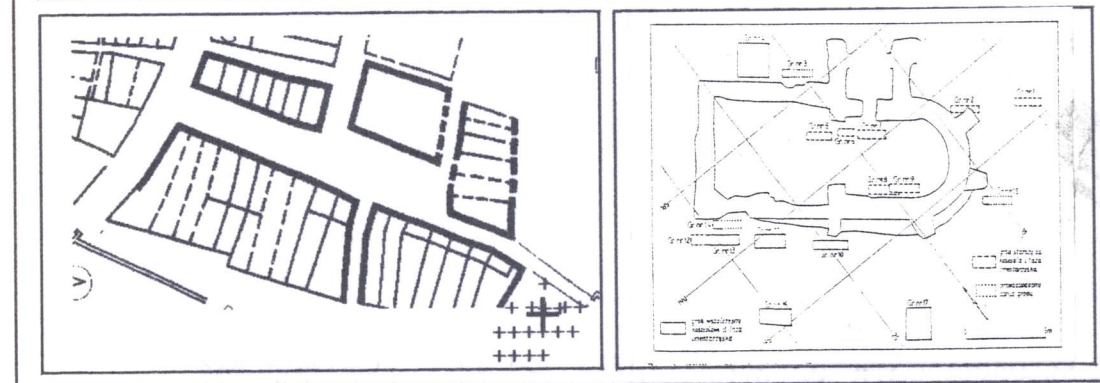
- PLANY, OPIS

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI, 11. 1995

CMENTARZYSKO I KOŚCIÓŁ ŚW. MARCINA - PLAN SYTUACYJNY [ZA: E. TWAROWSKA, CMENTARZYSKO I KOŚCIÓŁ ŚW. MARCINA W WIŚLICY, ŚWIATOWIT XXXV/1982, TAB. XXXVI]

PRZEDLOKACYJNA OSADA PRZY KOŚCIELE ŚW. MARCINA, W REJONIE OBECNEJ ULICY KILŃSKIEGO - WYCINEK STUDIUM PLANU LOKACYJNEGO... [ZA: T. ZAGRODZKI, RYC. 2, W: J. GULA, WIŚLICA-MURY MIEJSKIE, I A UW, 1979, ARCHIWUM PSOZ OW KIELCE]

PLAN KOŚCIOŁA ŚW. DUCHA I CMENTARZA PRZY KOŚCIELE ŚW. DUCHA W WIŚLICY, ŚWIATOWIT XXXVI/1980, 117, RYC. 1]

HIPSOMETRIA - RZEŻBA TERENU WYSPY MIEJSKIEJ I WYSPY GRODZISKOWEJ ORAZ OBRZEŻY (ZMIANA BARWY WARSTWIC CO 2 METRY), POZOSTAŁOŚCI DAWNEGO UKŁADU WODNEGO - STARORZECZA, JEZIORKA [FOTOKOPIA ORYGINAŁU Z ARCHIWUM BPP PP KIELCE, B.D., B.A.]

WSPÓŁCZESNY UKŁAD ZABUDOWY WIŚLICY I JEJ HISTORYCZNYCH PRZEDMIEŚĆ - UŻYTKOWANIE OBIEKTÓW, W TYM ZABYTKOWYCH, LOKALIZACJA USŁUG, BAZ ORAZ DROBNEGO PRZEMYSŁU, STAN UKŁADU KOMUNIKACYJNEGO (FOTOREPRODUKCJA ORYGINAŁU : INWENTARYZACJA URBANISTYCZNA SZCZEGÓŁOWA DO MIEJSCEGO PLANU OGÓLNEGO ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ZESPÓŁU MIEJSCOWOŚCI WIŚLICA - GORYŚLAWICE, STAN Z ROKU 1991, SKALA 1:2000 (ARCHIWUM BPP PP KIELCE)

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

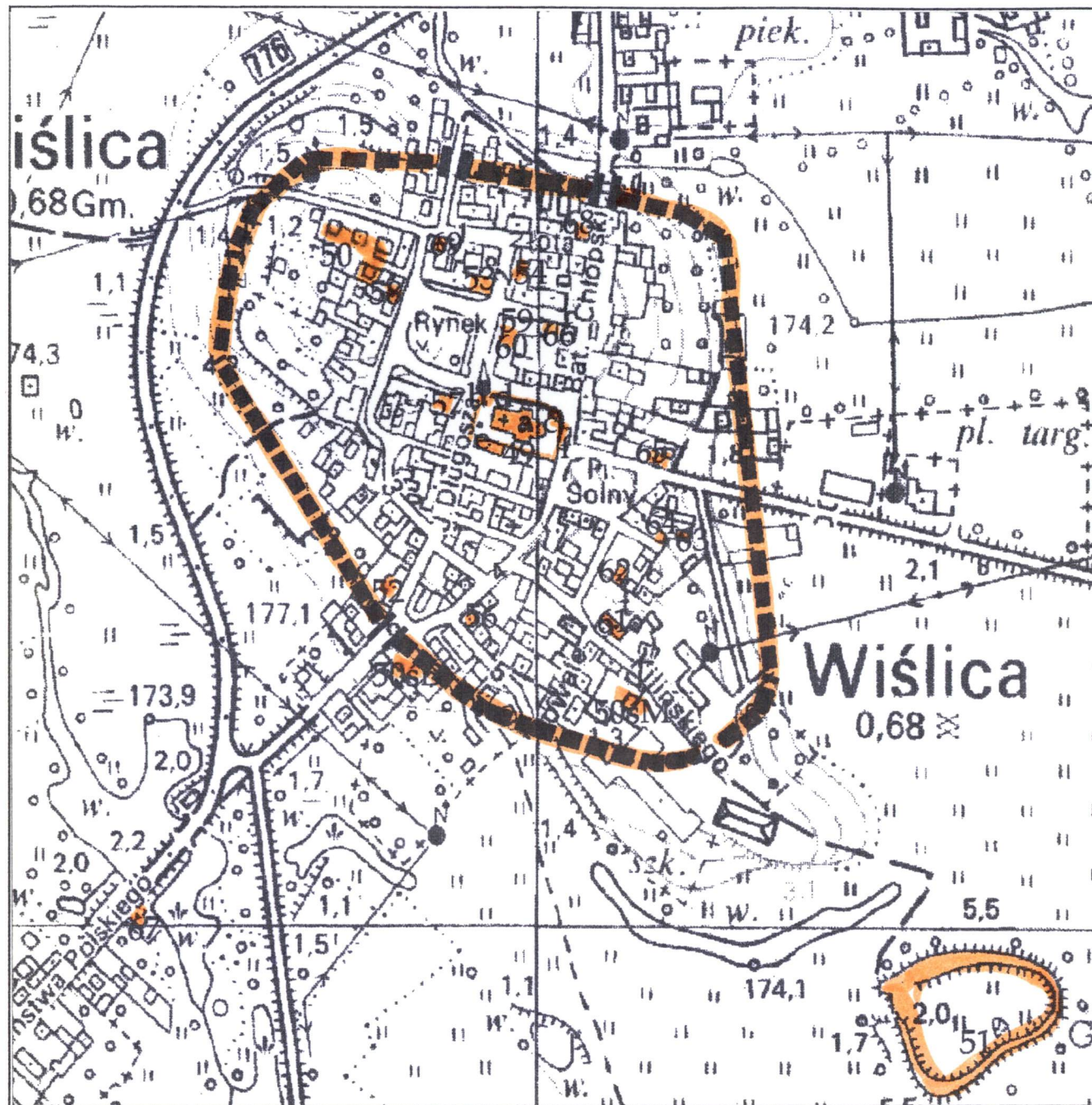
WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR .., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 14 - NASYCENIE ZABYTKAMI - MAPY, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

SPIS ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA WIŚLICY.
(zapis za "Zabytki architektury i budownictwa...Woj.kieleckie", ODZ 1995r.)

UKŁAD URBANISTYCZNY, XI-XVI WIEK.

49. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA KOLEGIACKIEGO P.W. NARODZENIA NMP :
a) kościół, mur., ok.1350-1360 (na reliktach 2 wcześniejszych kościołów z XI/XII ? i 3 ćw. XIII), budowa kończona do ok. 1370-1380, restaur. i dobud. zakrystii ze skarbczykiem 2 poł. XVII, restaur. XVIII i 1824, poważnie uszkodzony 1915 (m.in. zawalenie sklepień) i 1923 (zawalenie romańskich wież fasady zach.), odbud. (fasada zach., sklepienia, chór muzyczny) 1919-1926, arch. Adolf Szyszko - Bohusz.
b) dzwonnica, mur., ok. 1460-1470, zniszczona pożarem 1858, odbud. z rekonstr. ok. 1872, zwieńczona hełmem 2 poł. XIX, uszkodzona 1915 (m.in. zniszczony hełm), remont. i cz. rekonstr. 1919, arch. Adolf Szyszko - Bohusz.
c) kaplica, mur., 1933, arch. Adolf Szyszko - Bohusz.
d) ogrodzenie z bramkami, mur., XV-XVII i XIX,
e) wikarówka, tzw. Dom Długosza, ob. plebania, mur., 1460, restaur. 1873, 1919 i 1930,
f) pozostałości kościoła p.w. św. Mikołaja, mur., X-XII (?), rozebrany XIV (?), zachowane fragmenty fundamentów.
50. GRODZISKO w rejonie Rynku - relikty palatium z rotundą, mur., X-XII oraz 2 kościołów: p.w. św. Ducha, mur., XIV i p.w. św. Marcina, mur., XV.
51. GRODZISKO na tzw. wyspie grodziskowej - ślady murów obronnych, mur., XI-XII.

ul. Długosza

52. DOM NR 15, mur., k. XIX, przebud.

ul. Jasna

53. DOM NR 1, tzw. Kamienica Różańcowa, mur., XVII i XVIII, przebud. elewacji XVIII/XIX.

54. DOM NR 4, mur., k. XIX.

ul. Okopowa

55. DOM NR 1, mur., 2 poł. XIX.

ul. Podwale

56. DOM NR 10, mur., ok 1930.

Rynek

57. DOM NR 3/4, mur., 2 poł. XIX, przebud. ok. 1920.

58. DOM NR 21, mur., 2 poł. XIX (?).

59. DOM NR 35, mur., 1 ćw. XX.

60. DOM NR 36, mur., 1 ćw. XX.

pl. Solny

61. DOM NR 1, mur., k. XIX.

62. DOM NR 6, mur.-drewn., pocz. XX.

63. DOM NR 8, mur., poł. XIX, przebud. 1 ćw. XX.

64. DOM NR 11/12, mur.-drewn., k. XIX.

65. DOM NR 30, mur., ok. 1920.

ul. Targowa

66. DOM NR 5, mur., pocz. XX.

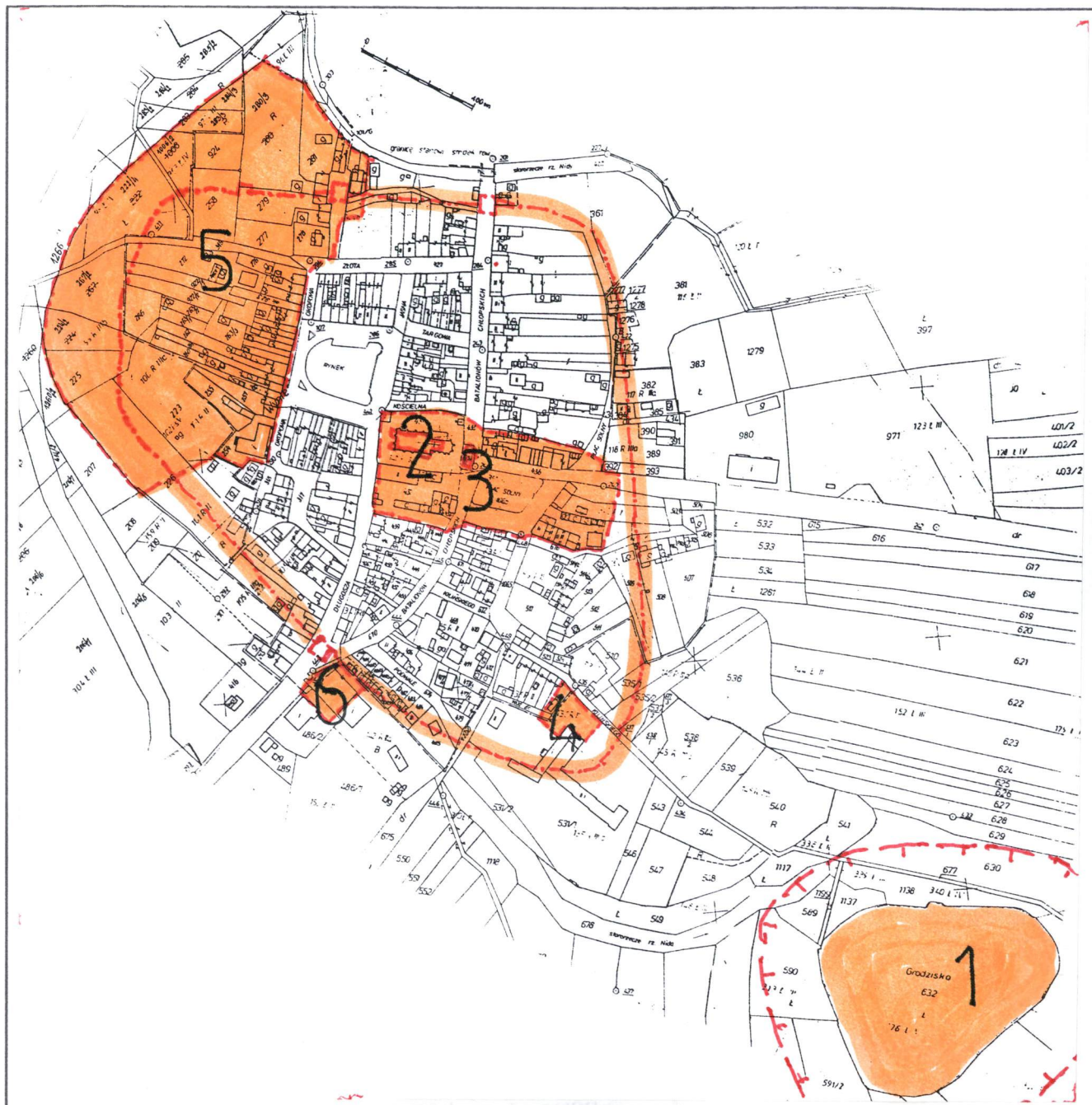
ul. Tysiąclecia Państwa Polskiego

67. DOM NR 22, mur., ok. 1900.

ul. Złota

68. DOM NR 2, mur., k. XIX.

69. DOM NR 23, mur., 1920.

2. LOKALIZACJA ZABYTKÓW WIŚLICY OBJĘTYCH REJESTREM ZABYTKÓW, ZACHOWANA NUMERACJA REJESTRU ZABYTKÓW,

REJESTR ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA WIŚLICY. (zapis według decyzji konserwatorskich z archiwum PSOZ OW Kielce)

1 - Grodzisko w Wiślicy - decyzja w sprawie wpisu dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 05.02.1973, znak: K1.Va-680/508/73

Nr rejestru 508 A

- Grodzisko wczesnośredniowieczne znajdujące się na wysepce gipsowej wśród łąk, Wiślica, gm. loco na dz.gr. nr 632 będącej własnością Skarbu Państwa. Strefa ochronna grodziska znajduje się na dz.gr. nr ... [50 m wokół grodziska] - decyzja w sprawie odnowienia wpisu dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 20.01.1987, znak: 400/Wiślica-Grodzisko/13/87.

Nr rejestru 329/508 Aa

2 - Relikty I kościoła rromańskiego pod posadzką wschodniego przesła nawy zach. części prezbiterium z płytą posadzkową, wykonaną z masy gipsowej-przedstawieniami figuralnymi, posadowionej w pierwotnej krypcie oraz relikty II kościoła rromańskiego w cz. zach. kościoła kolegiackiego p.w.NMP w Wiślicy, gm. loco.Niniejszy wpis rozszerza się o zakonserwowane trwale pomniki stratygraficzne w postaci świadków archeologicznych - decyzja w sprawie odnowienia wpisu dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 22.12.1986, znak: 400/Wiślica/4/86 (wpis do Rejestru Zabytków Województwa Kieleckiego decyzją nr 111 A z dnia 24.02.1966).

Nr rejestru 111/179 Aa

3 - Relikty kościoła rromańskiego p.w. św.Mikołaja? w Wiślicy, gm.loco i późniejszej przybudówki od str. poł., od półn. częściowo pod fundamentami nawy zalega kolistą niecka tzw. misa chrzcielna i obok gliniane "podium" nakryte pawilonem wystawowym. Niniejszy wpis rozszerza się na teren Placu Solnego i okolicy jako całości osady wczesnośredniowiecznej, na której stał w/w kościółek ... - decyzja w sprawie odnowienia wpisu dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 22.12.1986, znak: 400/Wiślica-św.Mikołaj/29/86 (wpis do Rejestru Zabytków Województwa Kieleckiego decyzją nr 113 A z dnia 21.02.1966).

Nr rejestru 113 Aa

4 - Relikty kościoła św.Marcina - rromańskie z późniejszymi przebudowami, zachowane pod ziemią na działce gruntu nr 531/1 będącej własnością Skarbu Państwa, a użytkowanej przez Zbiorczą Szkołę Gminną jako boisko szkolne w Wiślicy, gm. loco... - decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 22.12.1986, znak: 400/Wiślica-św.Marcin/3/86.

Nr rejestru 16 Aa

5 - Rezerwat archeologiczno-architektoniczny w Wiślicy, gm. loco położony na górującym nad łąkami (grodzisku?) w zach. cz. miasta ... Pod ziemią zachowane są relikty rromańskiej zabudowy pałacjalno-sakralnej oraz na obrzeżu gotyckie mury miejskie (zamek Kazimierza W.) ... - decyzja w sprawie odnowienia wpisu dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 19.12.1986, znak: 400/Wiślica-Regia/44/86 (wpis do Rejestru Zabytków Województwa Kieleckiego decyzją nr 529 A z dnia 20.05.1968).

Nr rejestru 529 Aa

6 - Relikty gotyckiego kościoła św.Ducha w Wiślicy gm. loco, zachowane pod ziemią ... - decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków, wydana przez Urząd Wojewódzki w Kielcach - Wydział Kultury i Sztuki - Wojewódzki Konserwator Zabytków w dniu 22.12.1986, znak: 400/Wiślica-św.Duch/5/86.

Nr rejestru 15 Aa

WKLADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTEKOWEGO UKLADU URBANISTYCZNEGO ZAŁĄCZNIK NR 10

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKLADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR 15, OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 15 - STAN ZABYTEKÓW...- FOTO,MAPY,OPISY

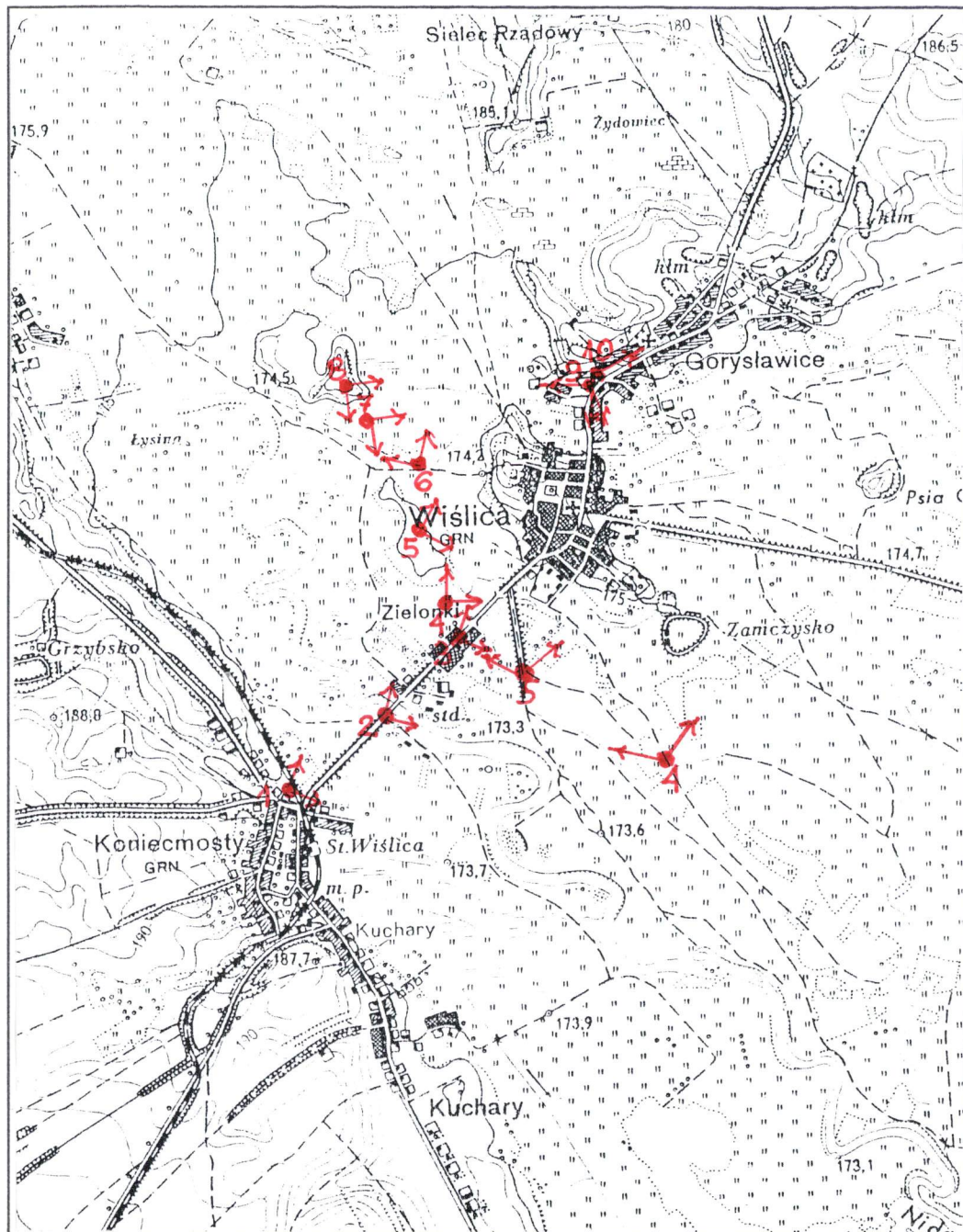
C. WKLADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

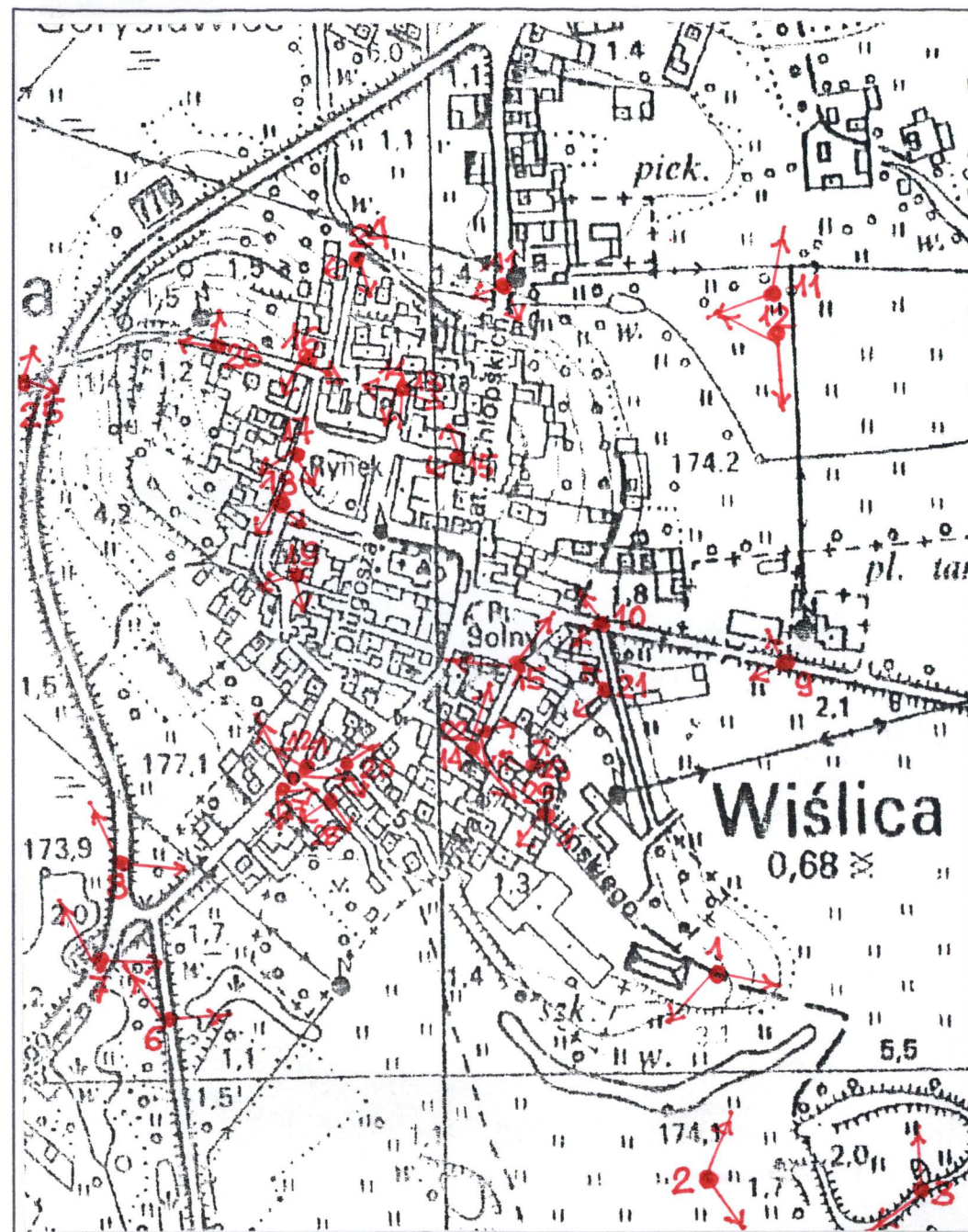

I. ZABUDOWA I GRUNTY WIŚLICY OKOŁO R. 1955-1960 (MAPA SYT. WYSOK. 1:5.000, ARCHIWUM BPP PP KIELCE)

II. STAN ZABUDOWY I ZIELENI WIŚLICY Z ROKU 1976 (B.D., ARCHIWUM BPP PP KIELCE)

III. PUNKTY UJĘĆ FOTOGRAFICZNYCH ZEWNĘTRZNYCH, NUMERACJA WG WKŁADEK, MAPA 1:25.000

IV. PUNKTY UJĘĆ FOTOGRAFICZNYCH WEWNĘTRZNYCH, NUMERACJA WG WKŁADEK, MAPA 1:5.000

WKLADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTEKOWEGO UKŁADU URBANISTYCZNEGO ZAŁĄCZNIK NR 11

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR .., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 15 - STAN ZABYTEKÓW...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

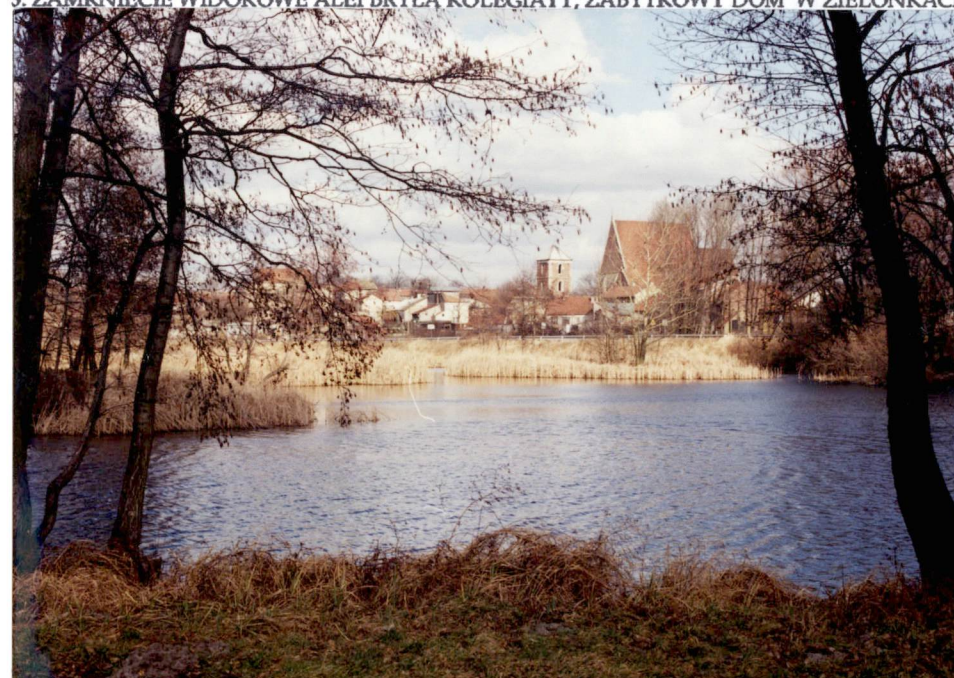
1. DOMINANTY WIŚLICY I PRZYDROŻNA ALEJA NA GROBLI, WIDOK Z KONIECMOSTÓW

2. WIDOK OD POŁUDNIA NA DOMY WIŚLICY-ZIELONEK I KOLEGIATĘ Z MOSTU NA NIDZIE

3. ZAMKNIĘCIE WIDOKOWE ALEI BRYŁA KOLEGIATY, ZABYTEKOWY DOM W ZIELONKACH

4. POŁUDNIOWA SYLWETA WIŚLICY, WGLĄD Z ZADRZEWIIONEGO BRZEGU JEZIORA PŁYT

5. SYLWETA WIŚLICY OD POŁUDNIOWEGO-ZACHODU, NA TLE ŁĄK I STARORZECZA NIDY

6. SRÓDLĄKOWE WZGÓRZE GIPSOWE Z PUNKTEM WIDOKOWYM NA ZACHÓD OD WIŚLICY

7. SYLWETA WIŚLICY W WIDOKU OD ZACHODU, Z PRZEDPOŁA WZGÓRZA GIPSOWEGO

8. ZACHODNIA SYLWETA WIŚLICY WŚRÓD ŁĄK I ROZLEWISK, WIDOK ZE WZGÓRZA J/W

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR „, OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 15 - STAN ZABYTEKÓW...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

9. WJAZD DO WIŚLICY OD WSCHODU, NOWA ZABUDOWA USŁUGOWA I PRODUKCYJNA

11. ULICA BATALIONÓW CHŁOPSKICH - MOSTEK NA STARORZECZU NIDY, KOLEGIATA

10. POŁNOČNA PIERZEJA PLACU ZAMKOWEGO/SOLNEGO, PAWILON MUZEUM, KOLEGIATA

12. POŁUDNIOWO-ZACHODNIA PIERZEJA ULICY DŁUGOSZA, ZABYTEKOWY DOM Z XIX W.

13. WSCHODNIA PIERZEJA ULICY JASNEJ ORAZ RYNKU, DZWONNICA ORAZ KOLEGIATA

15. WNETRZE ULICY TARGOWEJ, KAMIENICA RÓŻAŃCOWA, PÓŁNOCNA PIERZEJA RYNKU

14. WLOT ULICY JASNEJ DO RYNKU, KAMIENICA RÓŻAŃCOWA Z XVII W., DZWONNICA

16. ZABUDOWA NAROZNIKA ULICY ŻŁOTEJ I OKOPOWEJ, ZABYTKOWY DOM Z 1920 R..

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR „, OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 15 - STAN ZABYTEKÓW...

FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

17. ZABUDOWA ZACHODNIEJ PIERZEI RYNKU, WŁÓT ULICY OKOPOWEJ OD POŁUDNIA

19. POŁUDNIOWY ODCINEK ULICY OKOPOWEJ. ZABUDOWA ZACHODNIEJ PIERZEI PLACU

18. POŁUDNIOWA PIERZEJA RYNKU I NAROŻNIK ULICY OKOPOWEJ, KAMIENCE Z XIX W.

20. ZABUDOWA NAROŻNA ULICY PODWALE I BATALIONÓW CHŁOPSKICH. DOM Z 1930 R.

21. STAN ZABYTKOWYCH DOMÓW Z XIX W. NA TYŁACH PLACU ZAMKOWEGO/SOLNEGO/

22. ZABUDOWA ZABYTKOWA Z XIX W. W NAROŻU PLACU SOLNEGO I ULICY KILIŃSKIEGO

23. ZABYTKOWA KAPLICZKA SŁUPOWA NA PLACU SOLNYM, DOM Z XIX W. I KOLEGIATA.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR „, OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 15 - STAN ZABYTKÓW...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

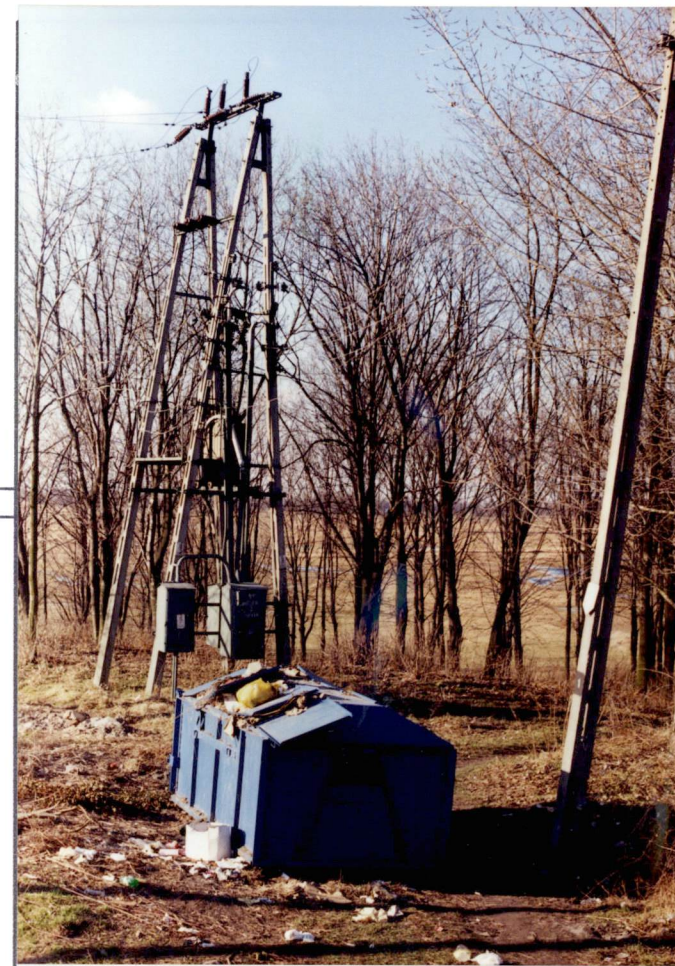
JERZY W. BIELECKI - 11.1995

24. DAWNY PÓŁNOCNY WJAZD DO MIASTA, REJON BRAMY ZAMKOWEJ, MYKWY, BOŻNICY

25. RELIKTY KIRKUTA Z XVII-XX W. OBOK SKRZYŻOWANIA ULICY ŻŁOTEJ Z OBYWODNICĄ

26. REJON WEJŚCIA NA TEREN ZDEWASTOWANEGO KIRKUTA OD ULICY ŻŁOTEJ K/REGII.

27. RESTAURACJA Z ZAPLECZEM OBOK RELIKTÓW KOŚCIOŁA SZPITALNEGO ŚW. DUCHA

28. STAN OTOCZENIA PODZIEMNYCH RELIKTÓW KOŚCIOŁA ŚW. DUCHA Z XV-XIX W.

29. UL. KILINSKIEGO-REJON RELIKTÓW CMENTARZA I KOŚCIOŁA ŚW. MARCINA XI-XVIII W.

WKŁADKA DO KARTY EWIDENCYJNEJ ZABYTKOWEGO UKŁADU URBANISTYCZNEGO ZAŁĄCZNIK NR 15

A. MIEJSĆOWOŚĆ (NAZIWA JAK W KARCIE):

WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 17 - ODKSZTAŁCENIA ...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

PANORAMA 1: WSCHODNI WYŁOT ULICY KILIŃSKIEGO, STARORZECZE NIDY - "WODA SOCHACKA", KOMPLEKSY ŁĄK Z SYLWETĄ WAŁÓW WYSPI GRODZISKOWEJ - WZIESNOŚREDNIOWIECZNEGO GRODU WOJSKOWEGO Z X-XIII WIEKU.

PANORAMA 2: ZACHODNIA SYLWETA WYSPI GRODZISKOWEJ Z WYCHODNIA SKAŁKI GIPSOWEJ (POMNIK PRZYRODY NIEOŻYWIŁEJ).

PANORAMA 3: WSCHODNIA SYLWETA WYSPY MIEJSKIEJ OGLĄDANA POPRZECZ WNĘTRZE ZNISZCZONEGO WCZESNOSREDNIOWIECZNEGO GRODU WOJSKOWEGO NA WYSPIE GRODZISKOWEJ.

PANORAMA 4: KOMPLEKSY ŁĄK ORAZ WSCHODNIA SYLWETA WYSPY GRODZISKOWEJ I WYSPY MIEJSKIEJ, JAK TEŻ ZADRZEWIENIA GROBLI I ZIELONEK W WIDOKU OD STRONY SZCZERBAKOWA.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 17 - ODKSZTAŁCENIA ...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

PANORAMA 5: SYLWETA WIŚLICY WIDOCZNA OD STRONY POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ Z DROGI DO KAPIELISKA NAD NIDĄ, BIEGNĄCEJ NA OBRZEŻU JEZIORA PŁYT. W GŁĘBI PO PRAWEJ PASY WYSOKICH ZADRZEWIEN ZACHODNIEGO ODCINKA STARORZECZA - "WODA SOCHACKA". NIEKORZYSTNE OGRANICZENIA WIDOCZNOŚCI, DYSHARMONIJNE SIECI ELEKTROENERGETYCZNE NAPOWIETRZNE.

PANORAMA 6: WIDOK NA SYLWETĘ WIŚLICY, Z DOMINANTĄ KOLEGIATY, OD STRONY POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ. DROGA WJAZDOWA NA HISTORYCZNEJ GROBLI, PRZESŁANIANIE WIDOKU GRUPAMI STARODRZEWU, DYSHARMONIJNE SŁUPY I SIECI ELEKTROENERGETYCZNE NAPOWIETRZNE.

PANORAMA 7: POŁUDNIOWA SYLWETA WIŚLICY (WYSPY MIEJSKIEJ) W WIDOKU Z REJONU SKRZYŻOWANIA DRÓG - PRZESUNIĘTA OŚ HISTORYCZNEGO WJAZDU, PRZESŁONIĘCIE DOMINANT PRZEZ WYSOKIE ZADRZEWIENIA.

PANORAMA 8: SYLWETA WIŚLICY OD STRONY POŁUDNIOWO-ZACHODNIEJ - WIDOK Z NOWEJ OBWODNICY DROGOWEJ. DOMINANTA DOMU KULTURY NA TLE "REGII", ZACHODNIA SKARPA WYSPY MIEJSKIEJ Z ZADRZEWIONYM KIRKUTEM.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 17 - ODKSZTAŁCENIA ...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

PANORAMA 9: PÓŁNOCNA SYLWETA WIŚLICY WIDOCZNA ZE SKRZYŻOWANIA WSPÓŁCZESNEJ OBWODNICY Z HISTORYCZNYM WJAZDEM DO MIASTA (OBECNIE UL. BATALIONÓW CHŁOPSKICH) OD STRONY GORYŚLAWIC - WIELOWIEKOWEGO PRZEDMIEŚCIA ŚW. WAWRZYŃCA. W GŁĘBI PO PRAWEJ ZADRZEWIONY STOK KIRKUTA I KULMINACJA "REGII", W CENTRUM SYLWETA ZABUDOWY PRZY ULICY ŻŁOTEJ, DALEJ NA LEWO DOMINANTA KOLEGIATY I DZWONNICY.

PANORAMA 10: WSPÓŁCZESNA ZABUDOWA BYŁEGO PRZEDMIEŚCIA GORYŚLAWICKIEGO - DAŁSZY CIĄG PANORAMY 9. WIDOCZNY DAWNY SZLAK DROGI WJAZDOWEJ DO WIŚLICY WZDŁUŻ BUDYNKÓW.

PANORAMA 11: SYLWETA ZABUDOWY HISTORYCZNEGO PRZEDMIEŚCIA GORYŚLAWICKIEGO W WIDOKU OD STRONY POŁUDNIOWEJ, Z REJONU STARORZECZA NIDY. NA PRAWO OD CENTRUM BRYŁA KOŚCIOŁA ŚW. WAWRZYNCA "EXTRA MUROS"

PANORAMA 12: SYLWETA WIŚLICY OD STRONY PÓŁNOCNO-WSCHODNIEJ - WIDOK Z ZALEWOWYCH ŁĄK GORYŚLAWICKICH W REJONIE STARORZECZA NIDY. DOMINANTA KOLEGIATY WŚRÓD ZWARTYCH ZADRZEWIEN PRZESŁANIAJĄCYCH ZABUDOWE WYSPY MIEJSKIEJ.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE): B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

WISLICA

cd punktu nr 17 - ODKSZTAŁCENIA ...

- FOTO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

PANORAMA 13: ZABYTKOWA I WSPÓŁCZESNA ZABUDOWA WIŚLICY WIDOCZNA Z ROZGAŁĘZIENIA ULICY DŁUGOSZA ORAZ BATALIONÓW CHŁOPSKICH - REJON HISTORYCZNEJ BRAMY KRAKOWSKIEJ. ZAMKNIĘCIE WNETRZA ULICY DŁUGOSZA DOMINANTĄ KOLEGIATY I BRYŁĄ WIKARIATU - DOMU DŁUGOSZA. DYSHARMONIJNE SŁUPY I LINIE ELEKTROENERGETYCZNE ORAZ TELEKOMUNIKACYJNE NAPOWIETRZNE, LUKI W ZABUDOWIE PIERZEI ULICZNYCH.

PANORAMA 14: WNETRZE HISTORYCZNEGO PLACU SOLNEGO. Z POZOSTAŁOŚCIAMI ZABUDOWY XIX WIECZNEJ - WIDOK Z REJONU SKRZYŻOWANIA ULICY KILIŃSKIEGO I ULICY PLAC SOLNY. DYSHARMONIJNE SŁUPY I LINIE ELEKTROENERGETYCZNE ORAZ TELEKOMUNIKACYJNE NAPOWIETRZNE, LUKI W ZABUDOWIE PIERZEI ULIC I PLACU, NIEDOSTOSOWANIE GABARYTÓW ZABUDOWY WSPÓŁCZESNEJ DO ZABYTKOWEGO OTOCZENIA.

PANORAMA 15: WNETRZE PLACU ZAMKOWEGO/SOLNEGO - WIDOK Z NAROŻNIKA POŁUDNIOWO-WSCHODNIEGO. W CENTRUM DOM DŁUGOSZA, PREZBITERIUM I NAWA KOLEGIATY ORAZ NISKI PAWILON MUZEALNY NAD RELIKTAMI KOŚCIOŁA ŚW. MIKOŁAJA. TRAWNIKI ORAZ ŻYWOPŁOTY W MIEJSCU HISTORYCZNEGO BRUKU, PRZESŁONY Z WYSOKICH ZADRZEWIEN WPROWADZONYCH W OKRESIE POWOJENNYM.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

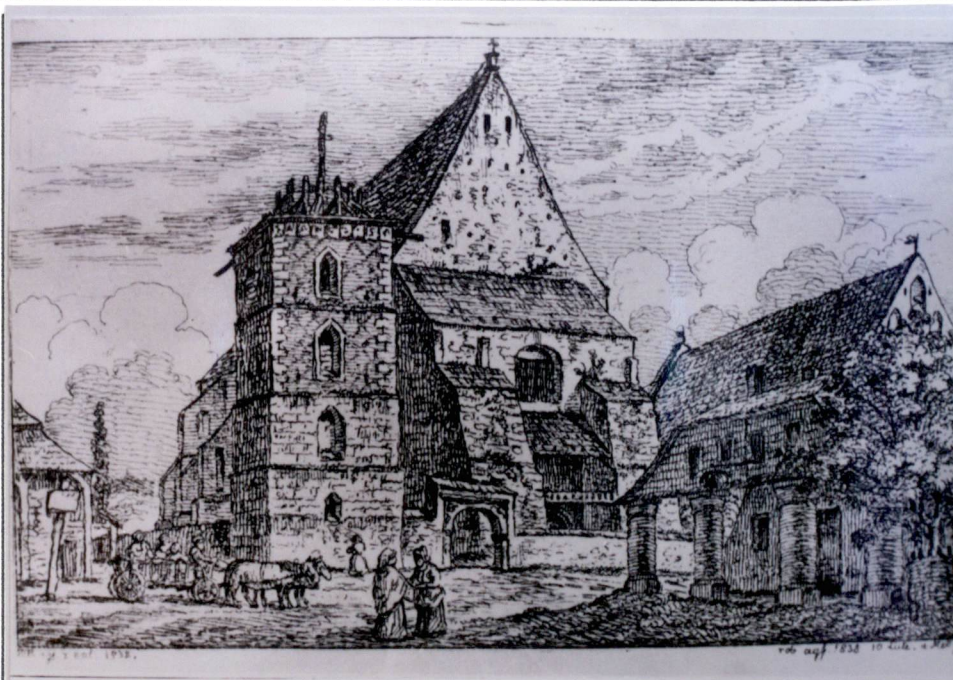
WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKLADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 18 -... IKONOGRAFIA ...- FOTO,REPRO,OPISY

C. WKLADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

1. "KOLEGIATA W WISLICY" - KIELSIŃSKI 1832/38 (BJ 147 I J.8827) - RYNEK Z PODCIENIAMI

3. "ODPUST W WISLICY" - KOSTRZEWSKI 1853/54 (MN Warszawa Rys.Pol. 4397) - PODCIENIA

2. "KAPLICA SW.DUCHA W WISLICY" - DIETRICH 1820/32 (BJ 171 J.10089) - PRZED ROZBIORKĄ

4. "WIDOK WISLICY OD RYNKU" - KOSTRZEWSKI 1853/54 (MN Warszawa Rys.Pol. 4398) - J/W

5. "WIŚLICA NAD RZEKĄ NIDĄ" - ORDA/MISUREWICZ/FAJANS - PO ROKU 1858, PRZED 1881 (MN Kielce MNKi GR/1223) - SYLWETA

6. "KOŚCIÓŁ POKOLEGIACKI" - ANDRIOLLI (KŁOSY 1881, 817 S. 117)

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

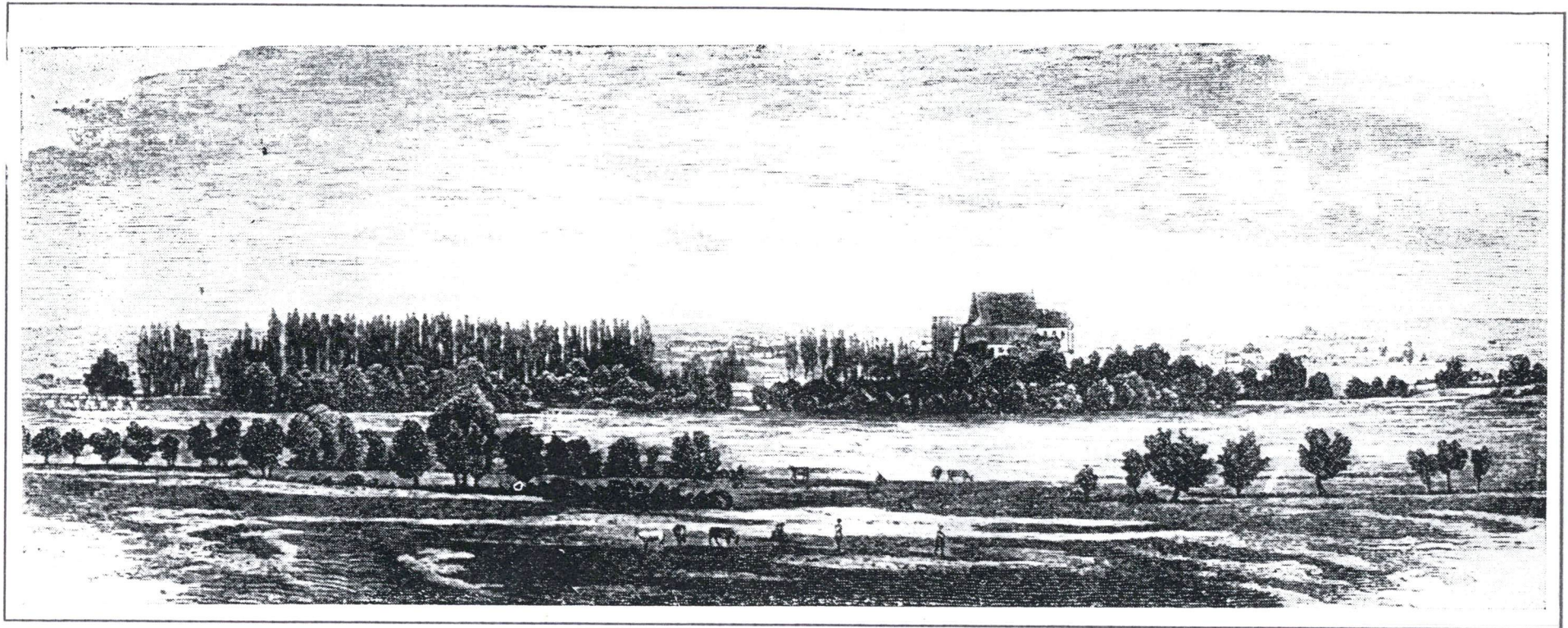
WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPŁENIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 18 -... IKONOGRAFLA ...- FOTO,REPRO,OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

7. "PAMIĄTKI PO TWARDOWSKIM: GROBLA TWARDOWSKIEGO POD WIŚLICĄ" (KŁOSY 1871, 333 S.112), R.BUGAJ - NAUKI TAJEMNE W POLSCE W DOBIE ODRODZENIA, S.200, ILUSTR.20).

Kościół w Wolicy K wojny 1914/1916

8. "KOŚCIÓŁ W WISLICY...1914/1916"- SANECKI 1916/18 (WIDOKÓWKA) - RUINY W RYNKU

10. TARGOWISKO -PODDĘBSKI 1936 (MN Kielce MNKi/H/2927/1-23) -PL.ZAMKOWY/SOLNY

9. RYNEK WISLICKI - PODDĘBSKI 1936 (MN Kielce MNKi/H/2927/1-23) - PO ODBUDOWIE

11. SYLWETA WISLICY OD GORYSŁAWIC -PODDĘBSKI 1936 (MN Kielce MNKi/H/2927/1-23)

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

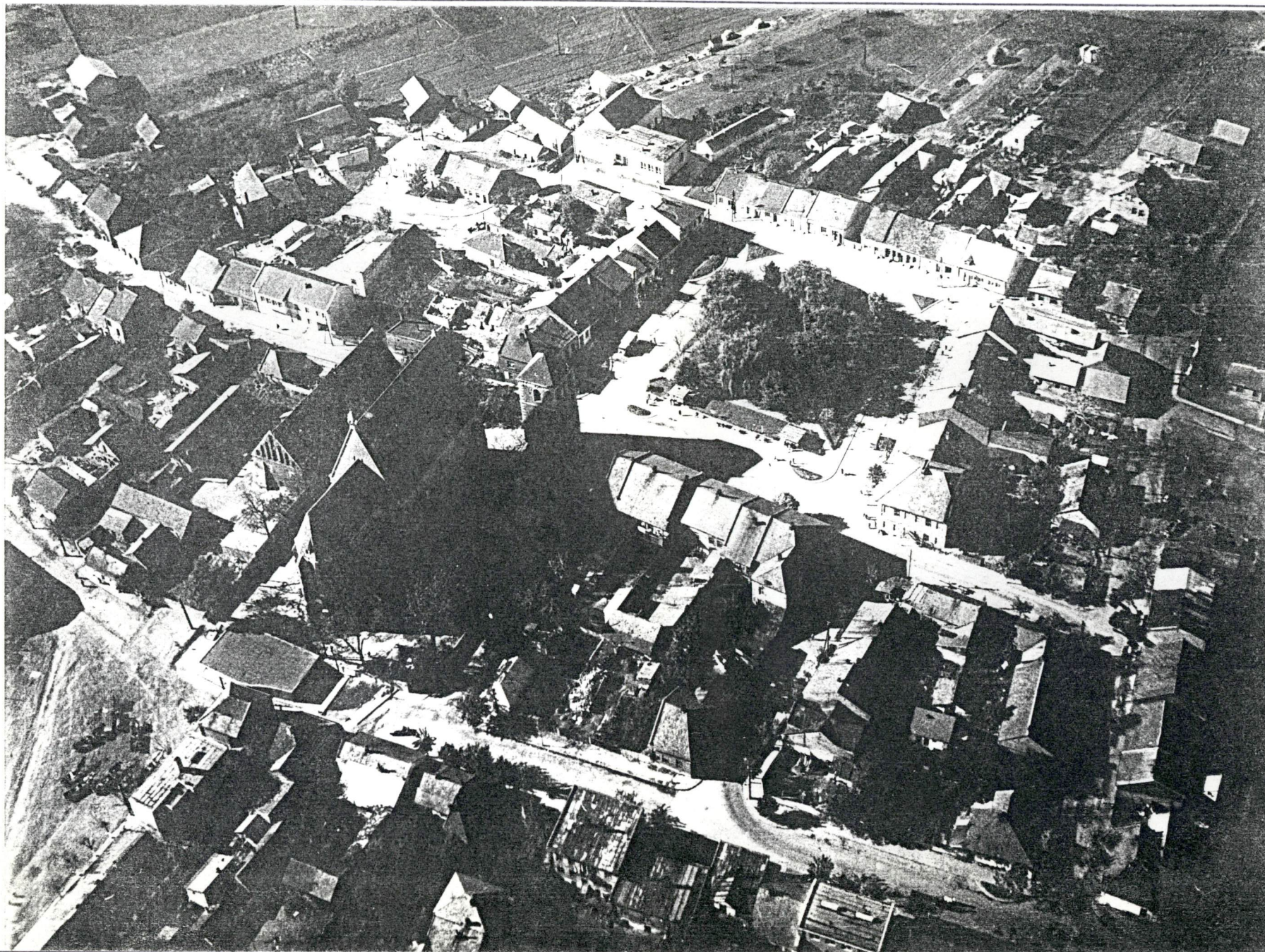
cd punktu nr 18 -... IKONOGRAFIA ...- FOTO,REPRO,OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

12. "UKŁAD URBANISTYCZNY-WIDOK OGÓLNY MIASTA OD STRONY PĘD.-ZACH. - ZDJĘCIE Z LOTU PTAKA"-SIEMASZKO 1967 (DOKUMENTACJA AEROFOTO... ODZ 1331, PSOZ OW KIELCE)

13. "UKŁAD URBANISTYCZNY-WIDOK OGÓLNY MIASTA OD STRONY PŁD.-WSCH. - ZDJĘCIE Z LOTU PTAKA" - SIEMASZKO 1967 (DOKUMENTACJA AEROFOTO... ODZ 1329, PSOZ OW KIELCE)

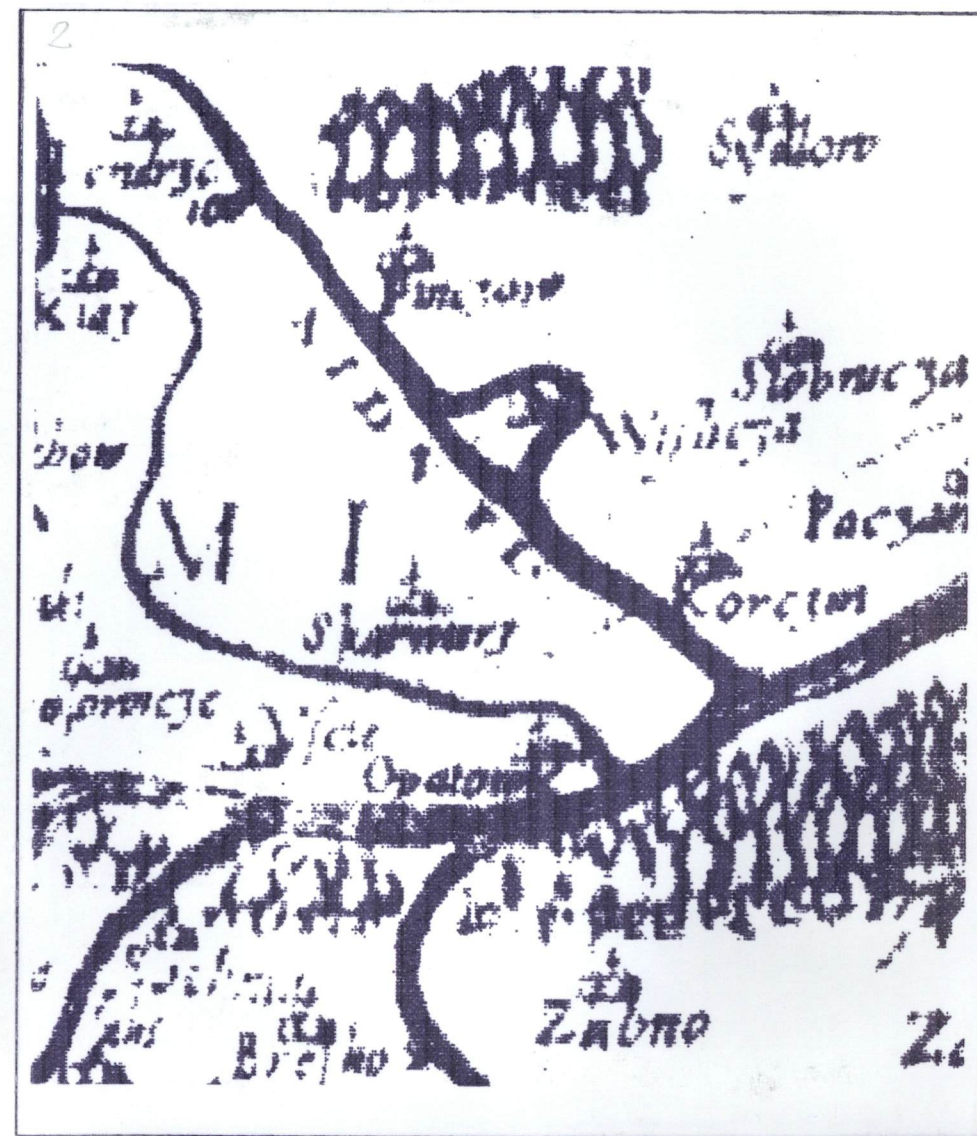
A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):
WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):
cd punktu nr 19 -... DAWNE MAPY ...- MAPY, REPRO, OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):
JERZY W. BIELECKI - 11.1995

1. MAPA W. GRODECKIEGO "IN POLONIAE...", 1562 (WG REPRINTU W: "POLSKA ...", M. KROMER, 1984). POWIĘKSZENIE WYCINKA. WIDOCZNE SYLWETY MIASTA LUB GŁÓWNYCH OBIEKTÓW USYTUOWANIE MIASTA WZGLĘDEM GŁÓWNEGO KORYTA RZECI NIDY, OŚRODKI MIEJSKIE.

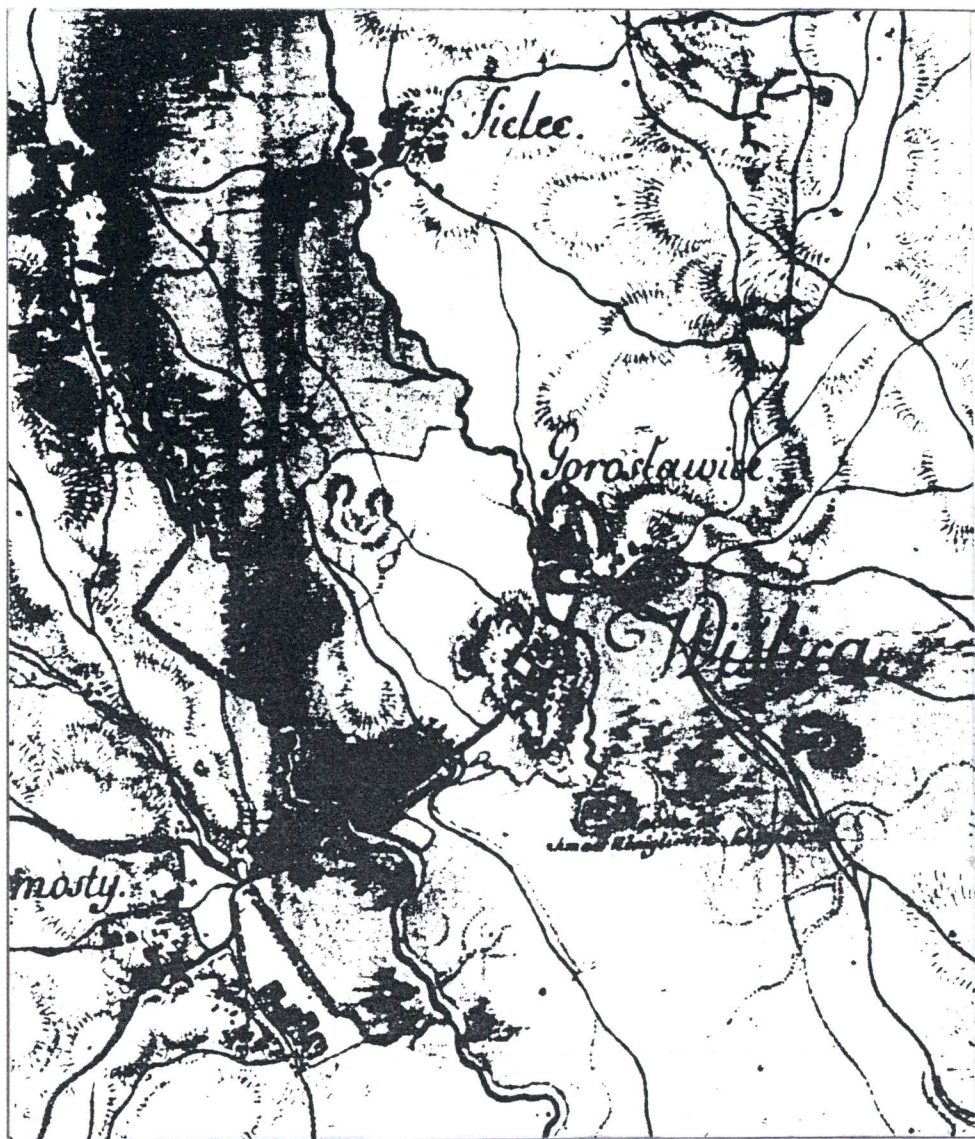

2. MAPA A. POGRABKI "SARMATIAE EUROPAE...", 1570 (WG REPRINTU W: KATALOG DAWNYCH MAP RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W KOLEKCJI E. HUTTEN-CZAPSKIEGO ..., T. I, 1978), WYCINEK POWIĘKSZONY. PODKREŚLONE USYTUOWANIE MIASTA W ROZGAŁĘZIENIU RZECI NIDY.

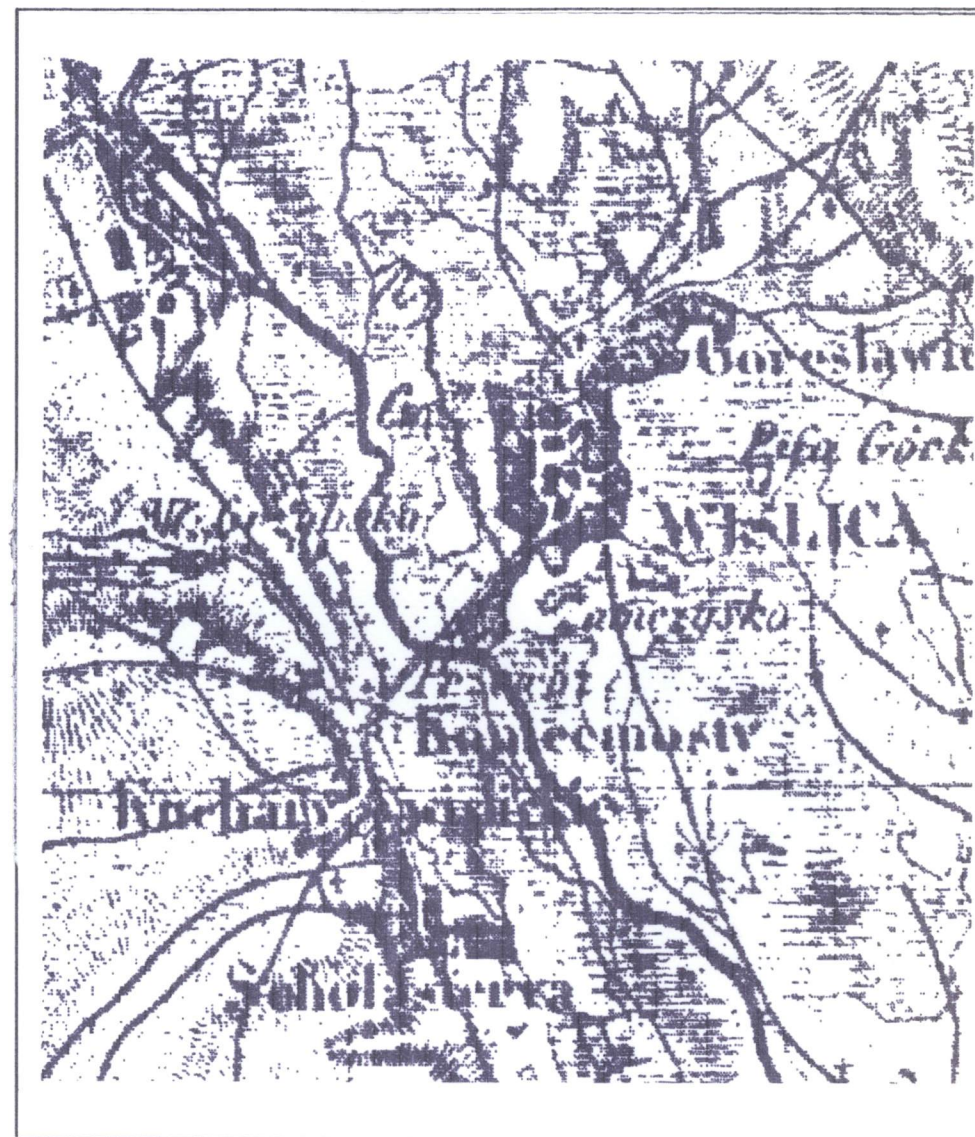
A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):
WISLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):
cd punktu nr 19 -... DAWNE MAPY ...- MAPY,REPRO,OPISY

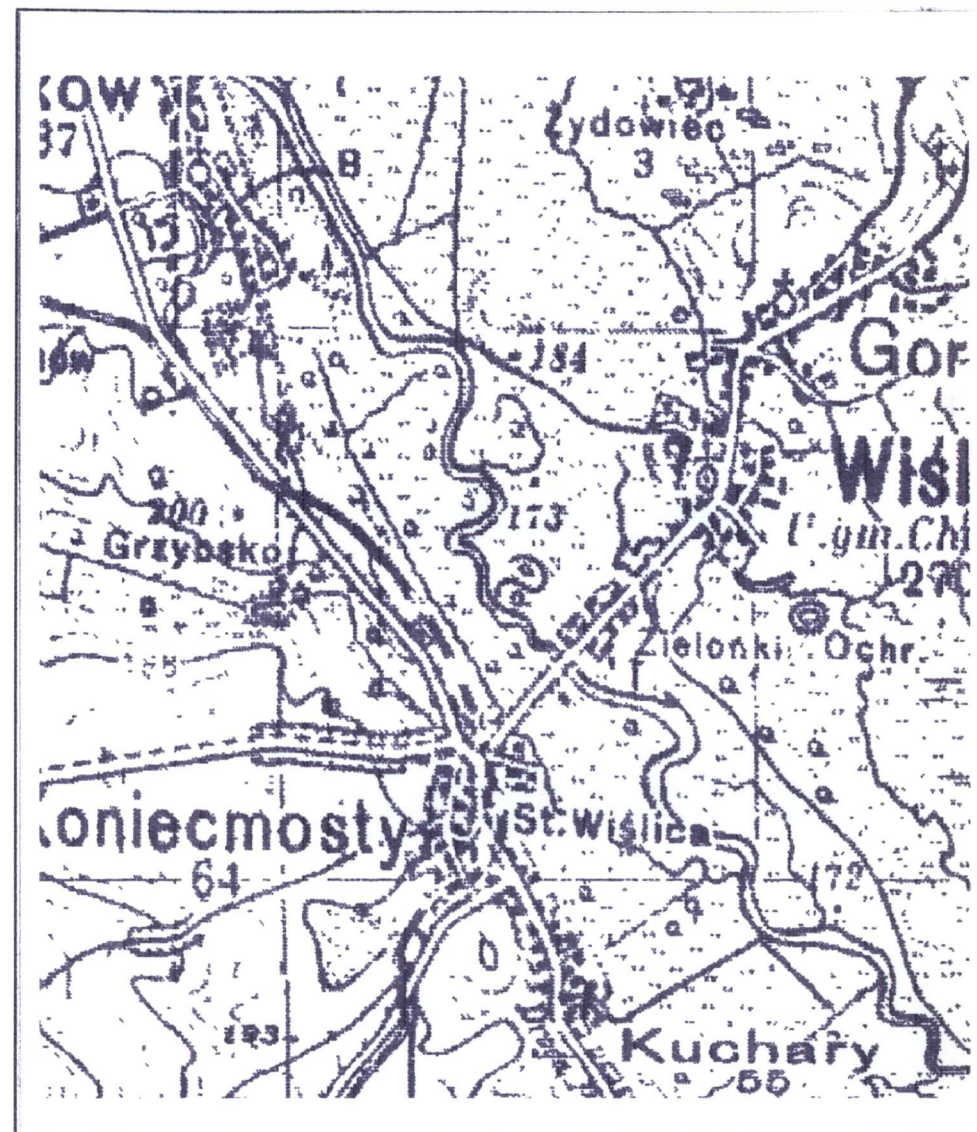
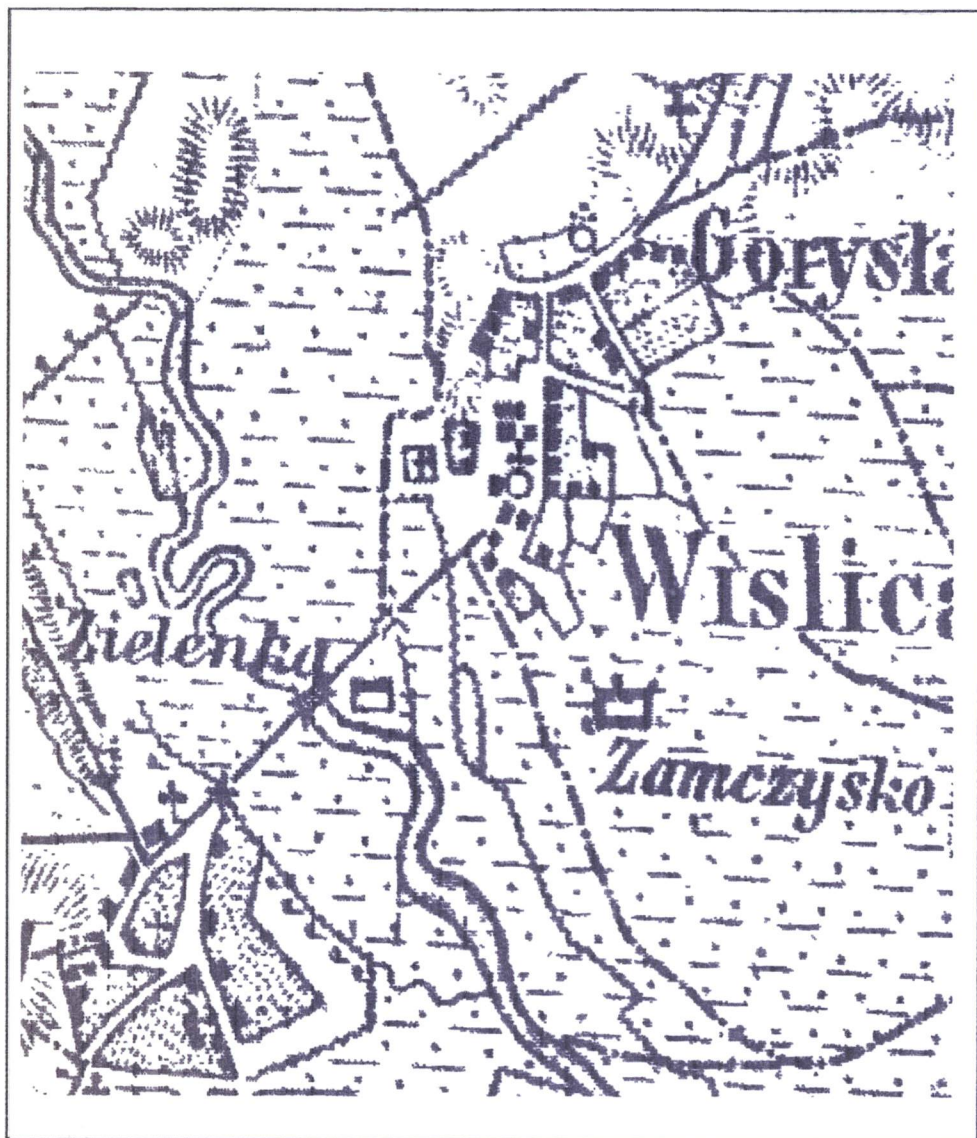
C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):
JERZY W. BIELECKI - 11.1995

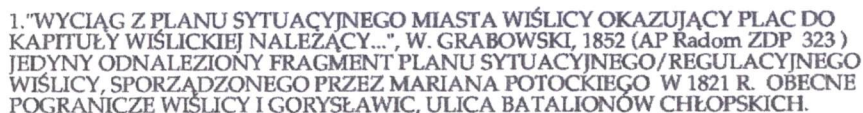
5. MAPA GALICJI ZACHODNIEJ A. MAYERA VON HELDENSFELD-1:28.800, 1804, (WG FOTOKOPII ZE ZBIORÓW PŚOZ OW KIELCE), WYCINEK. UKŁAD DROŻNY I WODNY OKOLIC, ULICE, PLACE, KOŚCIOŁY, BOŻNICA(?), BUDYNKI, GRODZISKO - "RUINY STAREGO ZAMKU KRÓLEWSKIEGO"(?), PLASTYCZNA RZĘBZA TERENU.

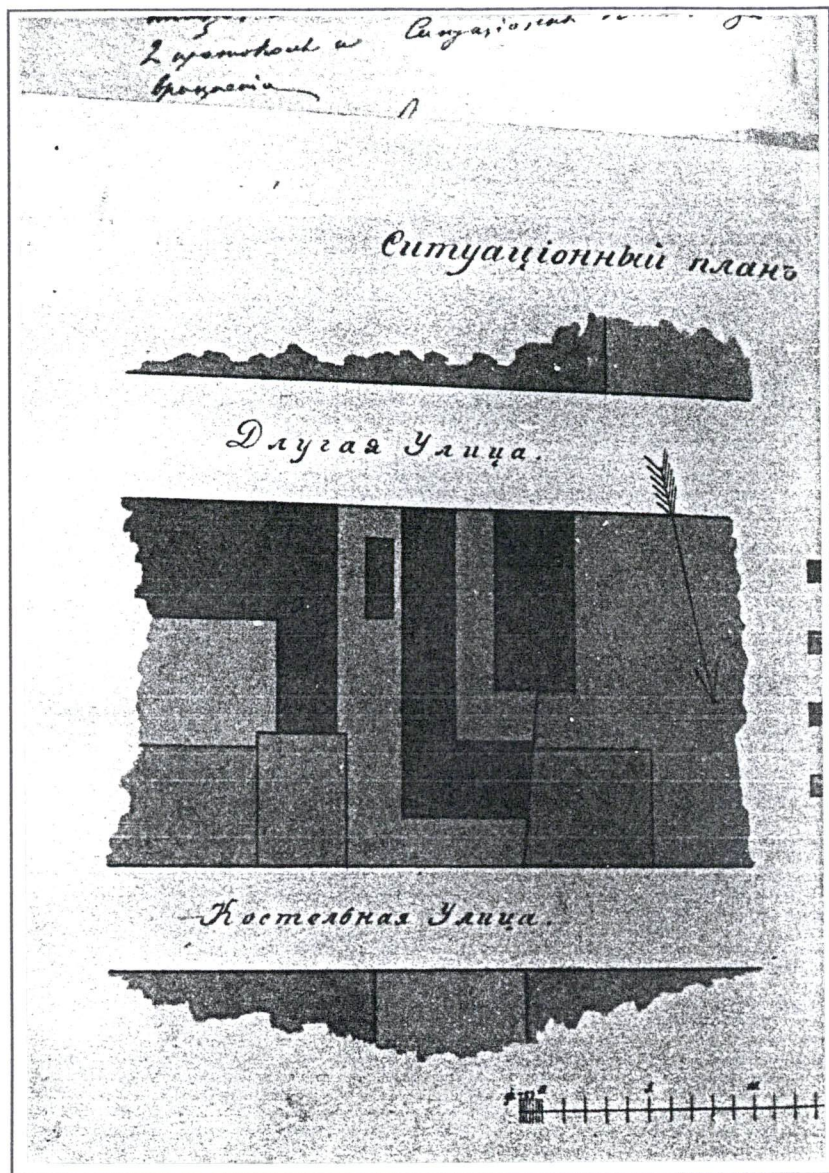

6. MAPA TOPOGRAFICZNA KRÓLESTWA POLSKIEGO, TZW. "MAPA KWATERMISTRZOSTWA WOJSKA POLSKIEGO" - 1:126.000, 1843/1864, (B) ZK ATL, 84/5), POWIĘKSZENIE WYCINKA. UKŁAD DROŻNY I WODNY OKOLIC, ULICE, PLACE, KOŚCIOŁ, BLOKI ZABUDOWY, GRODZISKO - "ZAMCZYSKO", CMENTARZ, "PRZEWÓZ" I "PSIA GÓRKA", ŁĄKI, RZĘBZA TERENU.

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

3. "PLAN SYTUACYJNY CZĘŚCI OSADY WIŚLICA"-PIETRZYKOWSKI, 1876 (AP Kielce RGK 49 S.718)

4. LOKALIZACJE PLANÓW HISTORYCZNYCH NA AKTUALNEJ MAPIE WIŚLICY

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR ..., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 19 -... AKTUALNY PLAN ...- PLAN, REPRO

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIE, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

1. INWENTARYZACJA URBANISTYCZNA SZCZEGÓŁOWA DO MIEJSCOWEGO PLANU OGÓLNEGO ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ZESPOŁU MIEJSCOWOŚCI WIŚLICA - GORYŚLAWICE, STAN Z ROKU 1991, SKALA 1:2.000 (ARCHIWUM BPP PP KIELCE) -FRAGMENT CENTRALNY: KOLOR CZERWONY=OBIEKTY USŁUGOWE, LINIE CZERWONE=NAPOWIETRZNE LINIE ELEKTROENERGETYCZNE ŚREDNIEGO I WYSOKIEGO NAPIĘCIA, KOLOR ŻÓŁTY=OBIEKTY W ZŁYM STANIE TECHNICZNYM, KROPKI CZARNE=OBIEKTY ZABYTKOWE, KOLOR SZARY=ULICE I DROGI, KOLOR BŁADOZIELONY=DZIAŁKI, OGRODY, POLA, KOLOR ZIELONY=ŁĄKI, NIEBIESKI=WODY OTWARTE

2. MIEJSOWY PLAN OGÓLNY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ZESPOŁU WSI WIŚLICA-GORYSŁAWICE, SKALA 1:2.000, OBOWIAZUJĄCY OD UCHWAŁY Z 1992 R., (ARCHIWUM BPP PP KIELCE) - OZNACZENIA: KOLOR CZERWONY, OBWÓDKI = TERENY USŁUGOWE, LINIE CZERWONE = NAPOWIETRZNE LINIE ELEKTROENERGETYCZNE ŚREDNIEGO I WYSOKIEGO NAPIĘCIA, KOLOR BŁADO- I CIEMNOBRĄZOWY = TERENY MIESZKANIOWE, KOLOR JASNO SZARY = ULICE, DROGI, KOLOR ŻÓŁTY = POLA, ŁAKI, KOLOR CIEMNOZIELONY = ZIELEŃ URZĄDZONA, KOLOR ZIELONY = ŁAKI, NIEBIESKI = WODY OTWARTY ISTNIEJĄCE I PROJEKTOWANE; OZNACZONO GRAFICZNIE ZASIĘG STREF KONSERWATORSKICH WOKÓŁ TERENÓW I OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH, PUNKTY I ZASIĘGI WIDOKOWE OCHRONY KRAJOBRAZU HISTORYCZNEGO, POSTULATY ZMIAN ISTNIEJĄCEGO UKŁADU WODNEGO Z CZĘŚCIOWĄ REKONSTRUKCJĄ UKŁADU HISTORYCZNEGO, NOWE ZAINWESTOWANIE ZAPROJEKTOWANO POZA WIŚLICĄ.

A. MIEJSCOWOŚĆ (NAZWA JAK W KARCIE):

WIŚLICA

B. ZAWARTOŚĆ WKŁADKI (UZUPEŁNIENIE PUNKTU NR .., OPIS, GRAFIKA, FOTO, MAPA, PLAN):

cd punktu nr 20 - PRACE ARCHEO...- FOTO,REPRO,OPISY

C. WKŁADKĘ ZAŁOŻYŁ (IMIĘ, NAZWISKO, DATA WYKONANIA):

JERZY W. BIELECKI - 11.1995

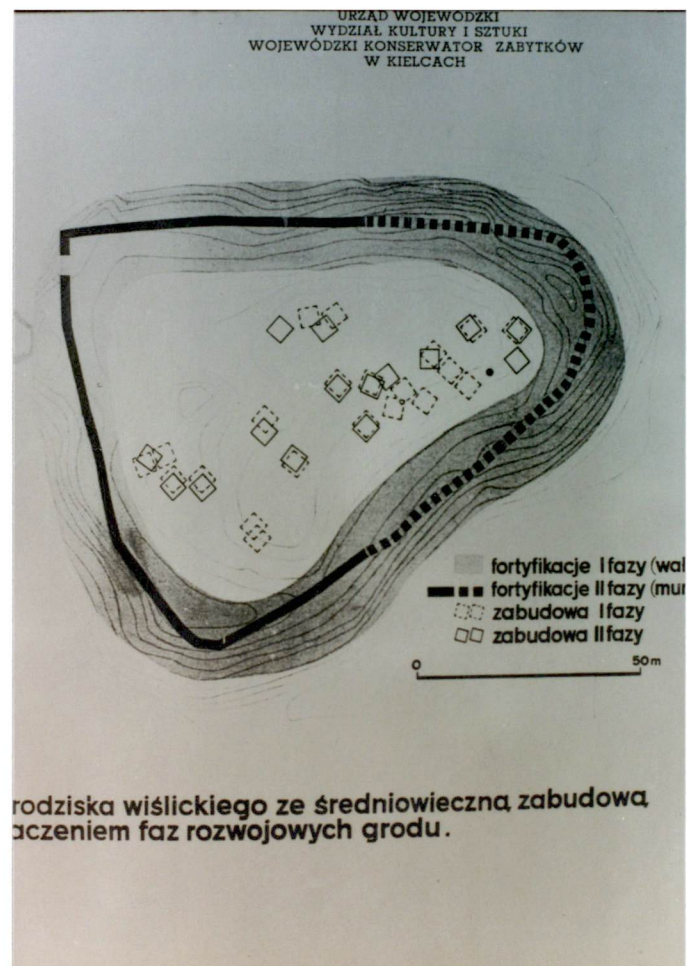
1. WYSPA GRODZISKOWA - TEREN BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH W LATACH 1949-1962

2. WZNOWIENIE BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH NA "REGII" W R. 1995 (ZAPLECZE POCZTY)

3. WYKOP BADAWCZY NA "REGII" 1995 R. - RELIKTY ZESPOŁU PALATIALNEGO ("DOMUS")

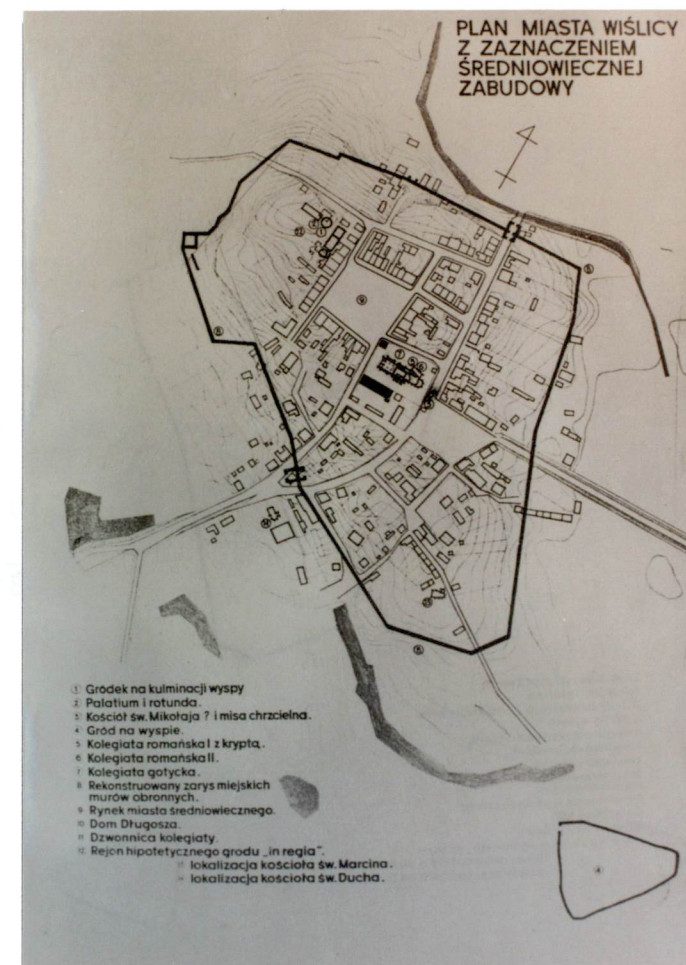

4. WYSPA GRODZISKOWA - FAZY ROZWOJU GRODU X - XIII WIEK

(WYNIKI BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH NA TERENIE WIŚLICY - REPRODUKCJE ZE ZBIORÓW IKONOGRAFICZNYCH PSOZ OW KIELCE, PLANSZE EKSPONOWANE W MUZEUM REGIONALNYM WIŚLICY)

5. WYSPA GRODZISKOWA - REKONSTRUKCJA GRODU

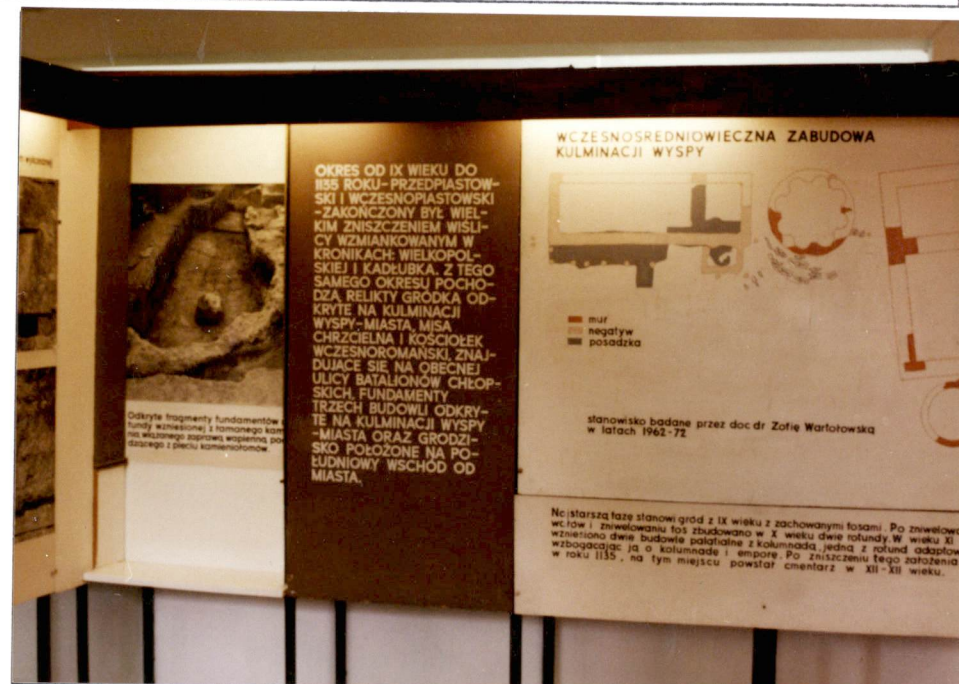
6. WYSPA GRODZISKOWA I WYSPA MIEJSKA - RELIKTY ARCHEO

1. FRAGMENT WNĘTRZA PAWILONU MUZEUM Z RELIKTAMI KOŚCIOŁA ŚW. MIKOŁAJA

2. EKSPOZYCJE MUZEUM REGIONALNEGO - KOŚCIOŁ ŚW. MIKOŁAJA, REKONSTRUKCJA, ...

3. EKSPOZYCJE MUZEUM REGIONALNEGO - RELIKTY ZESPOŁU PALATIALNEGO "IN REGIA"

4. EKSPOZYCJE MUZEUM REGIONALNEGO - ZNALEZISKA ARCHEOLOGICZNE Z WISLICY